

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

15.3.2005

Ahti Laitinen

**Ravintola-alan yrittäjien ja viranomaisten käsitykset
ravintola-alan verovalvontaprojektin vaikuttavuudesta**

Ahti Laitinen

Ravintola-alan yrittäjien ja viranomaisten käsitykset ravintola-alan verovalvontaprojektin vaikuttavuudesta

I RAVINTOLA-ALAN YRITYKSILLE SUUNNATTU KYSELY	2
1. Johdanto	2
2. Otos ja kyselyn toteutus	2
3. Vastaajien yritystyyppi	3
4. Näkemykset harmaasta taloudesta	5
5. Harmaan talouden osuus myynnin eri alueilla	8
6. Eri viranomaisten arvioitu tehokkuus	10
7. Viranomaistoiminnassa nähtyjä puutteita	12
8. Harmaan talouden torjuntakeinot	16
9. Toivomukset viranomaisille harmaan talouden torjumiseksi	18
10. Ravintola-alan verovalvontaprojektin tuntemus	20
11. Verovalvontaprojektin arvioitua vaikutuksia	24
II VIRANOMAISILLE SUUNNATTU KYSELY	26
12. Taustaa	26
13. Kvantitatiivista erittelyä	27
14. Viranomaisten avovastausten analysointia	30
LIITE 1. Kyselyn saatekirje, lomake ja uusintakyselyn saatekirje	38
LIITE 2. Viranomaiskyselyn lomake	43
LIITE 3. Avoimiin kysymyksiin tai vaihtoehtoihin annetut vastaukset (yrityskysely)	47

I RAVINTOLA-ALAN YRITYKSILLE SUUNNATTU KYSELY

1. Johdanto

Tässä raportissa esitellään kyselyjen avulla koottuja tietoja viranomaisten käynnistämän verovalvontaprojektin vaikutuksesta ravintola-alan harmaaseen talouteen. Alun perin suunnitelmiin kuului myös lainsäädännön muutosten vaikutusten tutkiminen ja valvonnan teoreettinenkin analysointi. Näistä tavoitteista jouduttiin kuitenkin luopumaan, koska projektin täysipäiväiseksi palkattu tutkija joutui jättämään työnsä kesken marraskuun 2004 alussa.

Valvottavina olevien ravintola-alan yritysten osalta kyselyn tarkoituksena oli selvittää seuraavia asioita:

- millä tavoin valvontaprojektin käynnistyminen on tiedostettu yrityksissä
- yritysten (=yritysten toiminnasta vastaavien henkilöiden) käsitykset verovalvontaprojektista: vaikutukset omaan toimintaan, kilpailijoihin ja markkinoihin
- yritysten toiminta valvontaprojektin aloittamisen jälkeen

Valvontahankkeeseen osallistuneiden viranomaisten osalta tavoitteena oli selvittää käsityksiä:

- projektin vaikuttavuudesta
- projektissa ja valvontatoimissa vaikuttavista määräyksistä, ohjeista ja käytännöistä
- viranomaisyhteistyön sujumisesta
- työmotivaatiosta

2. Otos ja kyselyn toteutus

Kyselyn pääasiallisena tarkoituksena on selvittää ravintola-alan yrittäjien käsityksiä siitä,

! Millä tavoin harmaa talous on kehittynyt ravintola-alalla viime vuosina

! Mitkä torjuntatoimenpiteet ovat tehokkaita harmaan talouden torjunnassa

! Millä tavoin ravintola-alan verovalvontaprojektin alkaminen on tiedostettu yrityksissä ja mitä mieltä hankkeen vaikuttavuudesta ollaan

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto ry:n kanssa siten, että saatekirjeeseen painettiin liiton logo ja liiton toimitusjohtaja Timo Lappi allekirjoitti sen yhdessä tutkijoiden kanssa.

Kyselylomakkeet lähetettiin Suomen Hotelli- ja Ravintolaliiton jäsenyrityksistä koostuvalle otokselle. Liitolla on jäsenyrityksiä noin 2200 ja niillä on yhteensä noin 5500 toimipaikkaa. Liiton jäsenyritykset kattavat koko alan liikevaihdosta noin 75 prosenttia, joten näiltä osin päästiin korkeaa edustavuuteen.¹ Ravintoloiden osuus liiton jäsenyrityksistä on noin 47

¹ Suomen virallisen tilaston mukaan vuonna 2003 maassa oli 13 482 hotelli- ja ravintola-alan toimipaikkaa. Tällä perusteella alan järjestäytymisaste on n. 37 %.

prosenttia. Kun mukaan lisätään pikaruokaravintolat, huoltamoravintolat ja pitopalvelut, päästään vähän yli 60 prosenttiin jäsenyrityksistä eli noin 1300 yritykseen. Kun alkuperäisen otoksen koko oli 1091 yritystä, otos kattaa koko ravintola-alan oikein hyvin. Kaikki otoksessa olleet yritykset eivät kuitenkaan toimineet enää, ja osassa oli puutteita osoitteissa. Eräissä tapauksissa nimetkin olivat saattaneet vaihtua. Lopulta kyselylomakkeita lähetettiin 1000 kappaletta.

Käytännössä otoksen kooksi tuli 1000 ravintola-alan yritystä, mutta näistäkin osoittautui lopettaneiksi – tai ainakaan osoite ei ollut oikea – 10 yritystä. Yhteensä 13 yritystä ilmoitti, että ei halua vastata. Syyt vaihtelivat: joku ilmoitti, että toiminta on niin pientä, että ei kannata vastata, joku toinen olisi halunnut ruotsinkielisen lomakkeen, jne. Näin ollen lopullisen otoksen koko oli 977 yritystä.

Kysely oli anonymi. Tämä merkitsi sitä, että myös toisella kyselykierroksella lomakkeet oli lähetettävä koko otokselle. Saatekirjeessä kuitenkin tuotiin näkyvästi esille, että jos kirjeen saaja oli jo vastannut kyselyyn, paperit voi tuhota.

Ensimmäinen kyselykierros aloitettiin lokakuun 2004 alussa. Tuolloin vastauksia palautettiin vain 169, mikä on vähän yli 17 % otoksesta. Toinen kyselykierros aloitettiin marraskuun 2004 puolivälissä. Vastauksia odoteltiin joulukuun 20 päivään asti, jolloin tietojen analysointi aloitettiin. Toisella kyselykierroksella palautusaktiivisuus hiukan nousi. Lomakkeita palautettiin 179, eli yhteensä saatiin takaisin 348 vastausta. Näin ollen kokonaispalautusprosentiksi tuli noin 36.² Tämä ei ole kovin korkea luku, joskin tilastolliseen analyysiin täysin riittävä. On vaikea arvioida, mitä alhainen palautusprosentti vaikuttaa tulosten edustavuuteen. On luultavaa, että tunnollisimmat ravintola-alan yrittäjät ovat vastanneet.

3. Vastaajien yritystyyppi

Yli puolet vastanneista yrityksistä oli anniskeluravintoloita. Muutoin vastaajien yritystyyppit on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Vastaajat yritystyyppi

Yritystyyppi	f	%
Anniskeluravintola	177	52,5
Pikaruokaravintola (grilli, pizzeria, kebab-ravintola, jne.	12	3,6
Ruokaravintola	55	16,3
Kioski	6	1,8

² Helmikuun 2005 lopulla posti toimitti vielä 7 vastausta, jotka oli postitettu jo joulukuussa 2004, mutta jotka olivat jääneet virheen vuoksi toimittamatta perille. Näitä vastauksia ei enää voitu ottaa mukaan analyysiin.

Muu	87	25,8
Yhteensä	337	100,0

Yritystyyppin luokittelu poikkeaa hiukan Suomen Hotelli- ja ravintolaliiton käyttämästä luokittelutavasta, mutta vastaajien yritystyyppit näyttävät vastaavan kokolailla liiton jäsenistöä. Haastatteluaineistossa anniskeluravintoloiden ja ruokaravintoloiden yhteinen osuus 68,8 prosenttia, kun jäsenten toimipaikoista ravintoloiden ja henkilöstöravintoloiden yhteinen osuus on 63 prosenttia. Jos lukuun lisätään huoltamoravintolat, päästään 66 prosenttiin. Sen sijaan pikaruokaravintoloiden osuudet ovat tässä tutkimuksessa (3,6 %) ja jäsenistön toimipaikoissa (3,4 %) lähes samat.

Yritysten sijainti selvitettiin melko karkeasti lääninjaon mukaan. Ahvenanmaa jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Tulos on seuraan taulukon mukainen.

Taulukko 2. Yrityksen sijaintilääni

Lääni	f	%
Etelä-Suomen lääni	119	35,2
Länsi-Suomen lääni	109	32,2
Itä-Suomen lääni	52	15,4
Oulun lääni	38	11,2
Lapin lääni	20	5,9
Yhteensä	338	100,0

On täysin luonnollista, että yritykset ovat suurimmalta osaltaan väkirikkaista Etelä- ja Länsi-Suomen lääneistä.

Liikevaihtonsa puolesta yritykset poikkesivat toisistaan paljo. Pienin ilmoitettu liikevaihto oli 400 euroa ja suurin 10 000 0000 euroa. Liikevaihdon mediaani oli 250 000 euroa ja keskiarvo 643 077 euroa.

Yritykset sijoittuivat liikevaihdon mukaan taulukon 3 mukaisesti.

Taulukko 3. Yritysten liikevaihdot

Liikevaihto euroina	f	%
Alle 100 000 euroa	58	19,4
100 000 - 500 000 euroa	156	52,2
500 001 - 1 000 000 euroa	43	14,3

yli 1 000 000 euroa	42	14,0
Yhteensä	299	100,0

Valtaosa kyselyyn vastanneista yrityksistä on suhteellisen pieniä. Vain 42:n yrityksen vuotuinen liikevaihto oli suurempi kuin miljoona euroa. Yrityksen koolla ei kuitenkaan välttämättä on suoraa yhteyttä lomakkeissa ilmaistuihin käsityksiin.

4. Näkemykset harmaasta taloudesta

Seuraavilla kolmella kysymyksellä selvittiin vastaajien harmaan talouden haitoista ja harmaan talouden lisääntymisestä tai vähentymisestä.

Taulukko 4. Harmaan talouden haitat vastaajan yrityksellä

Haitan määrä	f	%
Erittäin paljon	41	12,3
Melko paljon	58	17,5
Hieman	100	30,1
Ei lainkaan	133	40,1
Yhteensä	332	100,0

Harmaa talous on tuottanut suurelle osalle (noin 30 %) vastanneista yrityksistä melko paljon tai erittäin paljon haittaa. Kuitenkin ilman minkäänlaisia haittoja on kokenut olleensa 40 prosenttia vastaajista. Haittojen kokeminen riippuu kuitenkin jonkin verran yritystyyppistä, yrityksen koosta ja myös yrityksen sijainnista.

Kaikkein eniten haittoja (melko paljon tai erittäin paljon 41,7 %) on ovat ilmoittaneet kokeneensa pikaruokaravintolat kuten grillit, pizzeriat ja kebab-ravintolat. Tämän jälkeen tulevat ruokaravintola (38,9 %) ja anniskeluravintolat (36,8 %). Kuitenkin pikaruokaravintoloista 41,7 prosenttia sanoin, ettei harmaa talous ole haitannut niiden toimintaa lainkaan. Vastaava luku ruokaravintoloiden osalta on 31,5 prosenttia ja anniskeluravintoloiden osalta 31,0 prosenttia. Kioskien ja muiden ravitsemusalan yritysten osalta 61 prosenttia vastasi, että harmaa talous ei ole aiheuttanut mitään haittoja. Pikaruokaravintolat ovat siis useimmiten pizzerioita ja kebabravintoloita. Näiden pitäjät ovat keskimääräistä useammin ulkomaalais-taustaisia yrittäjiä, jotka kilpailevat halvoilla hinnoilla. Tästä syystä on ymmärrettävää, että joko oletetusta tai todellisesta harmaasta taloudesta koetaan olevan haittoja.

Haittojen kokemisen suhteen yritykset ryhmittyvät kahteen ryhmään sijaintipaikan mukaan. Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneissä toimivat yritykset ovat ilmoittaneet joko melko paljon tai paljon haittoja selvästi useammin (Etelä-Suomi 37,1 %, Länsi-Suomi 31,7 %) kuin muissa lääneissä toimivat yritykset (Itä-Suomi 18,7 %, Oulun lääni 18,9 % ja Lapin lääni 25,0 %). Toisaalta mitään haittoja kokemattomia yrityksiä oli Lapin läänissä kaikkein vähiten (30 %), kun luku Itä-Suomen läänissä (54,2 %) ja Oulun läänissä (54,1 %) oli huomattavasti

korkeampi. Länsi-Suomen läänissä haittoja kokemattomien osuus (33,6 %) oli alhaisempi kuin Etelä-Suomen läänissä (37,1 %).

Yrityksen koko vaikuttaa harmaan talouden yritykselle aiheuttamiin haittoihin siten, että mitä suuremmasta yrityksestä liikevaihdolla mitaten on kysymys, sitä suurempina haitat koetaan. Liikevaihdoltaan alle 100.000 euron yrityksistä 69,6 prosenttia ilmoitti, että harmaa talous *ei* ole aiheuttanut niille mitään haittaa. Alle 500.000 euron liikevaihdon yrityksillä vastaava prosenttiluku oli 31,6, alle miljoonan euron liikevaihdon yrityksillä luku oli 27,9, ja yli miljoonan euron liikevaihdon yrityksistä vain 17,5 prosenttia vastasi, että harmaa talous ei ole aiheuttanut niille mitään haittoja. Viimeksi mainituista yrityksistä 37,5 prosentti harmaan talouden aiheuttavan erittäin paljon tai melko paljon haittoja, kun alle miljoonan, mutta yli puolen miljoonan euron liikevaihdon yrityksistä tällä kannalla oli 44,2 prosenttia vastanneista yrityksistä.

Avoimella kysymyksellä 2 tiedusteltiin sitä, miten harmaan talouden haitat käytännössä ilmenevät. Vastaajista 173 eli noin puolet käytti tilaisuutta hyväkseen ja analysoi haittojen ilmenemistä. Vastausten teemat olivat aika lailla laajempia, kuin pelkästään haittojen ilmenemistä kuvailevia. Kuitenkin valtaosaa vastauksista yhdistää se, että niissä puhutaan harmaan talouden kilpailua vääristävästä vaikutuksesta tai kovan kilpailun aikaan saamista kielteisistä seurauksista. Tällaisia vastauksia oli 137 eli 79 prosenttia kaikista kysymykseen vastanneista. Lukuun on laskettu vain ne vastaukset, joissa on suoraan viitattu kilpailun vääristymiseen tai kovaan kilpailuun. Sen sijaan ne vastaukset, joissa on kerrottu vain katteiden alenemisesta ja myynnin ja laskusta, on jätetty ulkopuolelle. Tietysti useimmissa vastauksissa oli lueteltu monenlaisia asioita.

Kilpailutilanteen vääristymistä harmaan talouden seurauksena kuvattiin esimerkiksi seuraavasti:³

- (L1) Vääristää kilpailua, kilpailija myy halvemmalla ,asiakkaat menee sinne.
- (L27) Vääristää kilpailua. Näkyy lähinnä asiakasmäärissä, kun myydään halpaan hintaan.
- (L46) Ulkolainen kilpailija myy tuotteitaan lyömättä kaikkea kassaan, minkä vuoksi vaikuttaa jonkin verran olutmyyntiimme (halvempi myyntihinta).
- (L98) Kiristyneenä hintakilpailuna eli tuotteita myydään aivan liian pienillä katteilla, että lakisääteiset velvoitteet voitaisiin hoitaa.
- (L149) Hintakilpailu vääristyy, pimeät palkat.
- (L165) Huonontaa rehellisesti toimivan ravintolan toimintaa ja kilpailukykyä. Ainakin ulkomaisille yrittäjille maksettavat avustukset, ja verohelpotukset aloittelevalle firmalle mahdollistavat sen, että pyöritetään firmaa vähän aikaa ja sen jälkeen jätetään maksut maksamatta ja muutetaan toiseen maahan ja aloitetaan taas jokin uusi bisnes.

Näiden yleisten havaintojen lisäksi vastauksissa tarkasteltiin niitä seurauksia, joita harmaalla taloudella, harmaa talouden kohteena olevia tuotteita ja palveluja sekä keinoja, joita harmaa talouden harjoittamisessa käytetään.

³ Vastauksiin viitataan kirjaimella L, joka tarkoittaa lomakenumeroa.

Seurauksina mainittiin ensinnäkin halpamyynti, joka taas johtaa katteiden laskuun ja viime kädessä yrittäjän köyhtymiseen.

- (L87) Asiakasvähytenä, halvat “poljetut” hinnat vetävät enemmän asiakkaita kuin yritys, joka pitää normaalit hinnat ja hoitaa yhteiskunnalliset velvoitteensa.
- (L94) Rehellinen, velvoitteensa suorittava yrittäjä □ katkeruus □ hintojen nousu (valvontamaksut, verot ym.) emme voi kilpailla “ale-hinnoin”! Yrittäjä köyhtyy.
- (196) Kilpailijoiden polkumyyntihinnat, jotka eivät kata kuluja.
- (L198) Joudumme hinnoittelemaan tuotteemme alle käyvän hinnan.
- (201) Kilpailijat myyvät tuotteita “alehintaan”. “Ilmainen sisäänpääsy – tuoppi 2,50”.

Toisella tavoin seurauksia on kuvattu puhumalla myynnin laskusta ja asiakaskadosta. Tätä on valiteltu esimerkiksi seuraavasti:

- (L185) Myynnin väheneminen.
- (L267) Myynnissä tietysti, koska harmaata taloutta pyörittävät myyvät esim. paljon bhalvemmallalla kuin muut.
- (L132) Lähialueen kilpailutilanne on todella paha. Viereiset pubit myyvät olutta ja muita alkoholijuomia niin halvalla, että olemme menettäneet huomattavan määrän asiakkaita.
- (L167) Asiakaskato halvempiin ravintoloihin.

Monet ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että harmaa talous vaikuttaa suoraan työvoiman saantiin ja työntekijöille maksettaviin palkkoihin. Seuraavat kuvaukset ovat esimerkkejä tästä.

- (L17) Jotkut pystyvät myymään huomattavasti edullisemmin, lisäksi toisinaan vaikea saa työntekijöitä, kun “muulta saa pimeästi saman käteen”.
- (L312) Vaikuttaa hintatasoon ja työntekijöiden tuntipalkkaan.
- (L314) Myynnit pienentyneet, henkilökuntaa vaikea saada, hintoja joutuu alentamaan, että voi kilpailla muiden kanssa ja tästä johtuen kate kärsii.
- (L338) Kaikki yrittäjät eivät maksa täyttä palkkaa työntekijöilleen.

Jotkut vastaajat ovat huolissaan koko ravintola-alan imagon huonontumisesta. Huoli perustuu siihen, että muutamat laittomasti toimivat yritykset “likaavat” rehellisetkin yrittäjät.

- (L65) [Harmaa talous näkyy] Huonona maineena alalla.
- (120) [Harmaa talous näkyy] Asiakkaiden epäilyinä ja vihjailuina.

Harmaan talouden vaikutusten kohteiksi ovat joutuneet erityisesti olut- ja lounasravintolat. Harmaata taloutta esiintyy vastaajien mukaan edellisten lisäksi varsinkin pizzerioissa ja kebabravintoloissa. Esimerkkeinä edellä mainituista vastauksista ovat seuraavat:

- (L20) Olutta myydään meitä halvemmalla.
- (L287) Oluen hinta asiakkaille aivan liian alhainen. Lounasannokset.
- (L6) “Tummien” pizzeria polkee hintoja.
- (308) Hintavääritymät lounashinnoissa; lounaista jopa n. 5 euron hinnalla (meillä 7,90€).

Keinoina kiertää lakia ovat vastausten mukaan verojen ja maksujen maksamatta jättäminen, työehtosopimuksia halvempien palkkojen maksaminen ja “pimeän” työvoiman käyttäminen.

- (L25) Hintakilpailu, kun kaikki eivät maksa kaikkia kuluja.
 (L50) Joissakin naapuriravintoloissa liian halvat hinnat, joista ei makseta veroja.
 (L61) Asiakkaat seuraavat halpoja hintoja. Alle kahden (ja vähän yli) euron tuoppien polkuhinta ei voi tuottaa yritykselle voittoa. Kuinka voi kannattaa myydä tavaraa tappiolla ja pitää "palkkatyöläisiä", maksetaanko tässä tapauksessa esim. veroja yms.?!
 (L80) Kilpailevat yritykset aasialaisten omistuksessa. Pimetä palkat. Myydään venäläistä tupakkaa, viinaa.
 (L216) Kaikista työntekijöistä ei makseta kaikkia laillisia maksuja.
 (L33) Naapuriravintola myy pizzaa ale-hintaan, olutta alle omakustanteen. Pimeätä työvoimaa Turkista.
 (L34) Meillä käy vähemmän asiakkaita kuin niissä paikoissa, joissa on harmaata taloutta ja pimeätä työvoimaa. Näissä paikoissa ruokaa myydään 5€ tai jopa allekin.

Monet vastaajat katsoivat, että palvelun taso heikkenee alalla harmaan talouden seurauksena. Näin tapahtuu, koska tiukassa kilpailutilanteessa ei ole varaa palkata tarpeeksi työvoimaa.

Erityinen huomio kohdistuu ulkomaalaisomisteisiin ravintoloihin, koska niiden katsotaan usein välttelevän veroja ja maksuja sekä samanaikaisesti käyttävän hyväkseen kansaneläkelaitoksen, työvoimahallinnon tukia ja yritystukia. Yleinen käsitys on se, että ulkomaalaiset käyttävät halpaan hintaan tai ilmaiseksi sukulaisiaan ja muita maanmiehiään työvoimana yrityksissään. Lisäksi katsotaan, että ulkomaalaiset siirtävät yrityksiään toisella nimellä usein sukulaisien omistukseen, esimerkiksi silloin, kun starttirahat on käytetty loppuun.

5. Harmaan talouden osuus myynnin eri alueilla

Vastaajista 63-65 prosenttia esitti arvionsa harmaan talouden osuudesta ravitsemusmyynnin eri alueilla, joista kyselyssä mainittiin olutmyynti, muu anniskelumyynti (A- ja B-lupa), ruokamyynti ja pikaruoka. Yleistulos on se, että pikaruokamyynti erottuu selvästi kaikista muista ryhmistä. Harmaan myynnin osuuden arveltiin tällä alueella olevan 25 prosenttia (mediaani, keskiarvo oli 28,8 %), kun sen arveltiin kaikilla muilla myynnin sektoreilla olevan 10 prosenttia mediaanilla ilmaistuna.

Tutkimusta varten haastatelluilta virkamiehiltä samaa asiaa kysyttiin hiukan erilaisella kysymyksellä. Ravintolat jaettiin anniskeluluvan haltijoihin ja ruokapaikkoihin. Tulos on kuitenkin hyvin samansuuntainen kuin ravintola-alan yrittäjienkin osalta. Harmaan talouden osuudeksi ruokapaikkojen osalta mediaaniarvoksi arvioitiin 28 prosenttia (keskiarvo oli 25,7 %). Anniskeluravintoloiden harmaan talouden osuudeksi arvioitiin 15,0 prosenttia (mediaani oli 16,9 %).

Taulukko 5. Käsitykset harmaan talouden %-osuuksista ravintolamyyntin eri sektoreilla

Harmaan talouden osuus %	Olutmyynti (N=226)	Muu anniskelu (N=218)	Ruokamyynti (N=222)	Pikaruoka (N=219)
Alle 11	55,3	63,8	55,9	32,4

11-25	25,7	19,3	19,4	18,7
26-50	16,4	16,5	19,8	36,5
51-75	2,2	0,5	2,3	8,2
76-100	0,4	0,0	2,7	4,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0

Lähes puolet ravintola-alan vastaajista (48,8 %) katsoi, että pikaruuan myynnistä yli 25 prosenttia on harmaata myyntiä. Muiden tuoteryhmien osalta harmaan myynnin osuus arvioitiin selvästi pienemmäksi.

Seuraavaksi tiedusteltiin sitä, onko harmaa talous lisääntynyt, säilynyt ennallaan vai vähentynyt vuodesta 2002 vuoteen 2004. Kokonaisuutena lähes puolet (47,8 %) vastaajista oli sitä mieltä, että harmaa talous on kasvanut ainakin jonkin verran. Harmaan talouden katsoi vähentyneen 23,4 prosenttia vastaajista. Tulos on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Käsitykset harmaan talouden muutoksista vuosina 2002-2004

Muutos	f	%
Kasvanut selvästi	42	13,3
Kasvanut jonkin verran	109	34,5
Pysynyt ennallaan	91	28,8
Vähentynyt jonkin verran	51	16,1
Vähentynyt selvästi	23	7,3
Yhteensä	316	100,0

Yrityksen liikevaihto näyttää vaikuttavan jonkin verran siihen, katsotaanko harmaan talouden lisääntyneet vain vähentyneen. Seuraavassa taulukossa on esitetty ainoastaan lisääntymistä ja vähenemistä kuvaavat luokat ja nekin yhdistettyinä siten, että "Kasvanut" ryhmään sisältyvät luokat "Kasvanut selvästi" ja "Kasvanut jonkin verran". "Vähentynyt"-ryhmä on määritelty vastaavalla tavalla.

Taulukko 7. Eri kokoisten yritysten käsitykset harmaan talouden muutoksista vuosina 2002-2004

Liikevaihto euroina	Kasvanut	Vähentynyt
----------------------------	-----------------	-------------------

Alle 100 000 euroa (N=53)	45,2	20,8
100 000 - 500 000 euroa (N=148)	45,3	22,3
500 001 - 1 000 000 euroa (N=41)	46,3	31,7
yli 1 000 000 euroa (N=42)	61,9	14,3
Keskimäärin	47,9	22,1

Mitä suurempi yritys on, sitä useammin se katsoo harmaan talouden kasvaneen ja sitä harvemmin harmaan talouden vähentyneen vuodesta 2002 vuoteen 2004.

Yritystyypeittäin tarkasteltuna erot ovat vähäisiä. Selvästi muista poikkeaa ryhmä "ruokaravintolat", joiden vastaajista 54,9 prosentti katsoo, että harmaan talous on lisääntynyt ja vastaavasti 19,6 prosenttia on sillä kannalla, että harmaa talous on vähentynyt.

Yrityksen sijaintipaikan mukaan tarkasteltuna ainoastaan Lapin läänin vastaukset eroat jonkin verran muista. Lapin läänin yrityksistä 41,2 prosenttia arvioi harmaan talouden kasvaneen ja 35,3 prosenttia katsoi sen vähentyneen. Muiden läänien tulokset ovat hyvin lähellä taulukossa 7 esitettyjä keskimääriä lukuja.

6. Eri viranomaisten arvioitu tehokkuus

Kaikkiaan yhdeksän eri hallinnonalojen viranomaisen toiminnan pyydettiin arvioimaan harmaan talouden ehkäisemisen kannalta. Vastausvaihtoehdot olivat tavanomaiset: erittäin tehokasta, tehokasta, en osaa sanoa, melko tehotonta ja täysin tehotonta. Seuraavassa erittelyssä 'en osaa sanoa' vastaukset on poistettu ja molempien ääripäiden kaksi luokkaa on yhdistetty. Seuraus on kyllä se, että kaikista lomakkeen palauttaneista pienimmillään alle puolet on arvioinut jonkin viranomaisen toimintaa. Näin on kuitenkin mahdollista saada niiden vastaajien näkemykset esiin, joilla on ollut varmana pidetty kanta kunkin viranomaisen toiminnasta.

Tuotevalvontakeskuksen toiminnasta esitti tehokkuusarvioin (pl. vastausvaihto 'en osaa sanoa') 81 prosenttia kaikista lomakkeen palauttaneista. Sen sijaan ulkomaalaispoliisin toimintaa arvioi vain 133 vastaa eli 38,2 prosenttia kaikista vastaajista. Tämäkin kuvastaa eräiltä osin sitä, kuinka tärkeinä eri viranomaisia pidetään harmaan talouden torjunnassa. Ehkä jossakin määrin yllättävää on se, että alle puolet vastaajista on pitänyt poliisin toimintaa tehokkaana.

Taulukko 8. Viranomaisten arvioitu tehokkuus (%)

Viranomainen	Toiminnan tehokkuus	
	Tehokasta	Tehotonta

Tuotevalvontakeskus (N=282)	63,8	36,2
Lääninhallitukset ((N=276)	60,1	39,9
Elintarvikeviranomaiset (N=252)	58,3	41,7
Veroviranomaiset (N=246)	58,1	41,9
Ulosottohallinto (N=170)	41,8	58,2
Poliisi (N=238)	41,2	58,8
Työsuojeluviranomaiset (N=217)	39,6	60,4
Työvoimahallinto (N=178)	24,7	75,3
Ulkomaalaispoliisi (N=133)	20,3	79,7

Yritystyypeittäin erittely onnistui vain anniskeluravintoloiden ja ruokaravintoloiden osalta, sillä muista yritystyypeistä vastaajia oli niin vähän, että prosenttilukujen esittäminen ei tuntunut mielekkäältä. Yleiskuva on se, että lukuun ottamatta ulosottohallintoa, anniskeluravintolat pitivät kaikkien viranomaisten toimintaan tehottomampana kuin koko vastaajajoukko. Ruokaravintoloiden osalta tilanne on taas päinvastainen: lukuun ottamatta veroviranomaisia ja ulosottohallintoa, ruokaravintolat pitivät kaikkien muiden viranomaisten toimintaa tehokkaampana kuin koko vastaajajoukko.

Seuraavissa kahdessa taulukossa on esitetty niiden vastaajien osuudet, jotka ovat pitäneet viranomaisten toimintaa erittäin tai melko tehokkaana. Yleiskuva on sellainen, että mitä pienemmän liikevaihdon yrityksestä on kysymys, sitä tehokkaampana toimintaa on pidetty.

Taulukko 9. Viranomaisten arvioitu tehokkuus vastaajan liikevaihdon mukaan

Viranomainen	Alle 100000		100000-500000		500001-1 milj.		Yli milj.	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Tuotevalvontakeskus	79,5	44	61,2	129	61,5	39	51,2	41
Lääninhallitukset	72,1	43	60,6	127	59,5	37	41,5	41
Elintarvikeviranomaiset	78,4	37	54,8	115	54,0	37	38,9	36
Veroviranomaiset	74,4	39	56,1	114	52,9	34	37,8	37
Ulosottohallinto	62,0	29	38,5	78	29,2	24	19,0	21
Poliisi	65,0	40	34,9	106	29,4	34	30,5	36
Työsuojeluviranomaiset	55,2	29	33,7	95	36,1	36	24,2	33
Työvoimahallinto	44,8	29	17,9	78	21,4	28	16,7	24
Ulkomaalaispoliisi	36,4	22	15,5	58	16,7	24	0,0	15

Tehokkaimmiksi on arvioitu tuotevalvontakeskus, lääninhallitukset, elintarvikeviranomaiset ja veroviranomaiset.

Taulukko 10. Viranomaisten arvioitu tehokkuus vastaajan sijaintipaikan mukaan

Viranomainen	Etelä-Suomi		Länsi-Suomi		Itä-Suomi		Oulu		Lappi	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Tuotevalvontakeskus	56,7	102	64,2	95	82,1	39	63,3	30	64,3	14
Lääninhallitukset	54,2	96	60,2	93	69,2	39	68,8	32	53,3	15
Elintarvikeviranomaiset	54,4	90	56,0	84	64,9	37	66,7	27	66,7	12
Veroviranomaiset	59,8	87	54,9	82	67,6	34	48,3	29	66,7	12
Ulosottohallinto	38,5	52	37,5	64	50,0	26	52,9	17	44,4	9
Poliisi	50,6	79	36,9	84	41,2	34	28,0	25	35,7	14
Työsuojeluviranomaiset	32,5	83	38,8	67	51,9	27	42,3	26	58,3	12
Työvoimahallinto	22,2	54	18,3	71	40,7	27	18,8	16	50,0	8
Ulkomaalaispoliisi	32,0	53	7,1	42	17,6	17	13,3	15	33,3	6

Mitään täysin systemaattisia eroja eri alueiden viranomaisten kesken ei ole. Monissa tapauksissa on niin, että Etelä-Suomen alueella toimivat yritykset ovat arvioineet viranomaiset tehottomammiksi kuin Pohjois- tai Itä-Suomessa toimivat yritykset. Tämänkin kuitenkin vaihtelee paljon arvioitavasta viranomaisesta riippuen.

7. Viranomaistoiminnassa nähtyjä puutteita

Erillisellä kysymyksellä tiedusteltiin sellaisia viranomaisvalvonnassa tai lainsäädännössä olevia heikkouksia, joita harmaa talouden harjoittajat pystyvät hyödyntämään. Kysymykseen annettiin 157 vastausta eli 45 prosenttia lomakkeen palauttaneista. Mainintoja oli kuitenkin 174 eli enemmän kuin vastauksia, koska muutamat kirjoittivat useammasta asiasta.

Useimmiten otettiin kantaa viranomaisten toimintaan, harvemmin lainsäädäntöön. Yhtään sellaista vastausta ei ollut, jossa olisi yksilöidysti eritelty olemassa olevan lainsäädännön puutteita. Sen yleisiä, lainsäädännön aukkoihin, väljyyteen ja yleiseen puutteellisuuteen kohdistuvia vastauksia tuli 19 eli noin 11 prosenttia kaikista maininnoista.

Taulukko 11. Lainsäädännössä ja viranomaisten toiminnassa nähdyt puutteet

Laissa tai viranomaistoiminnassa esiintyvä puute	Lkm	%
<i>A. Viranomaisten toiminta</i>		
- suomalaisten ja ulkomaalaisten eriarvoinen kohtelu	19	10,9
- viranomaiset eivät tunne käytännön elämää	8	4,6
- viranomaiset ovat lahjottavissa	3	1,7
<i>B. Valvonta ja tarkastukset</i>		
- valvonta ja tarkastukset ovat liian "lepusuja" ja tehottomia	20	11,5
- tarkastuksia on liian harvoin	19	10,9
- toiminta on byrokraattisia ja "niuhottamista"	9	5,2
- tarkastukset tulevat liian hitaasti	8	4,6
- yllätystarkastukset puuttuvat	5	2,9
- tarkastustoiminta on vaikeaa	1	0,6
<i>C. Tarkastus- ja valvontaresurssien puute</i>		
<i>D. Viranomaisyhteistyö ontuu</i>		
<i>E. Lakien ja lupakäytäntöjen puutteet</i>		
- yleensä liian väljät ja puutteelliset lait	19	10,9
- huijarit voivat jatkaa toimintaansa liian helposti	6	3,4
- liian salliva ja helppo lupakäytäntö	2	1,1
<i>F. Muut kommentit</i>		
- etnisiin perusteisiin pohjautuvat arviot	13	7,5
- muut arviot	28	16,1
Yhteensä	174	100

Suurin pääryhmä muodostui valvontaa ja tarkastuksia sekä viranomaistoiminnan tehokkuutta ja byrokraattisuutta koskevista arvioista. Näitä kuvattiin esimerkiksi seuraavasti.

(L264) Valvonta on kuitenkin varsin tehotonta: jokainen alalla oleva tietää paikkoja, joissa anniskellaan esim. alaikäisille. Näitä paikkoja vain ei saada rangaistua tai rangaistukset eivät näy/tunnu missään.

(15) Tarkastuskäyntejä liian harvoin. Työntekijöiden rekisteröinti firmoissa huonoa (pimeä työvoima). Ravintoloiden anniskelumyynti kontrolloimatonta; liian päihtyneet, nuoret.

(L90) Byrokratia, päätösten hitaus, pitkät tutkimukset (resurssien puute) ja tuomioiden päätöshita.

(101) Byrokratian hitaus, liian pienet resurssit, pienet rikokset eivät kiinnosta, rangaistukset liian lieviä, konkurssin jälkeen liian helppoa jatkaa yrittäjänä, viranomaisten välillä liian vähän kommunikointia, "alkoholipassin" saa liian helpolla, kebab-pizzerioiden "tehotarkkailu" ontuu, koeostoja ja siviilitarkkailua lisättävä!

(L79) Viranomaisten vaikeus puuttua asioihin aikaisessa vaiheessa.

(L45) Viranomaiset eivät tee tarpeeksi "yllätys" tarkastuksia.

(L59) Isoissa kaupungeissa valvonta vaikeaa. "Naapuri" ei tiedä mitä tapahtuu.

Toiseksi suurin, yksilöitävissä oleva pääryhmä muodostui viranomaisten toimintaa koskevista kommentteista. Monet kannanotot liittyivät siihen, että ravintola-alan yrittäjiä kohdellaan eriarvoisesti. Esimerkiksi seuraavat vastaajat käsittelivät tätä näkemäänsä epäkohtaa.

(L6) Veroviranomaiset ja muut virkamiehet katsovat liikaa "läpi sormien" vähemmistöjen (tummien) tekemisiä. Verotarkastajat kun tulevat normaaliin, asiansa hoitamaan liikkeeseen, eivätkä löydä papereista huomautettavaa, niin alkaa ns. "pilkunnussinta" tyyliin: Poltatko? Mitä merkkiä? Syötkö itse pizzaa? Mitä maksat syömisistäsi? Ruoka-leikkuri, et kai vaan leikkaa samalla leikkurilla kotonasi? Jne., jne. Mitään merkitystä kokonaisuuden kannalta kyseisillä asioilla ei ole, mutta tarkastajat yrittävät saada rehelliselle yrittäjälle parin- kolmentuhannen laskua aikaiseksi peittääkseen omat kulunsa.

(L33) Ulkomaiset yrittäjät pääsevät helpolla: heitä ei samat esim. terveystarkastukset ja verotus koske. Tarkastuksissa katsellaan sormien läpi epäilyttävää toimintaa.

(L117) Jos olet Pakistanista, Vietnamista tai Kiinasta, Balkanilta voit olla rauhassa. Viranomaisilla ei ole halua puuttua näihin kansalaisuuksiin. Joko pelottaa tai muut tahot eivät tue. (Poliitikot)

(L120) Ulkomaalaisten erikoisoikeudet. Ulkomaalaisten nopeat liikkeet omistussuhteiden vaihdossa yms. Suomalainen lainsäädäntö ja viranomaisten hitaus vain lisäävät näiden väärinkäytöksiä ja Suomen lain kanssa pelaavat kotimaiset yrittäjät ovat erityisasemassa = mahdottomia toimia.

Eräät taas ihmettelivät viranomaisten toiminnan koettua tehottomuutta.

(L60) Poliisi ei puutu, vaikka näkee “työttömän” myymässä takaluukusta.

(L161) Uuden aloittavan yrityksen toimintoja tulisi seurata ainakin alkuvaiheessa tarkemmin, esim. käymällä yrityksessä ja keskustelemalla ja opastamalla.

Toiset taas katsoivat, että viranomaisilta puuttuu käytännön elämän tuntemus.

(L7) Asiantuntijat ruohonjuuritasolta puuttuvat. Varsinkin isot yksiköt hämäävät tarkastajia, jotka eivät tiedä pikku “konnakoukkuja”, joita ravintoloissa voi tehdä. Tuntuu, että valvonta keskitetään “kyttäämään” tuplakossun kaatajia eikä oikeasti merkittäviä asioita.

(L62) Tuntuma “kenttään” puuttuu, vailla kaikkia lupia toimivat yksiköt voivat toimia kuukausia ilman, että viranomaiset puuttuvat asiaan.

Muutamat vastaajat viittasivat suoraan virkamiesten lahjottavuuteen.

(L68) Tuotevalvontakeskus ei paljon hoida asioitaan ja niitä pystyy kiertämään. Tuotevalvontakeskuksessa rasistista toimintaa, ja olemme kuulleet, että alkoholi-lupia haettaessa voi luvan saada myös rahalla jos sitä ei muuten myönnetä, eli ns. lahjontaa.

(L146) Eihän viranomaisia enää ole! Poliisi, anniskelutarkastukset (Lapissa 2 hlöä). Kuinka Suur-Helsingin alueella valvotaan Viron viina!? Kunnan viranomaiset mukana busineksen tekemisessä. Kittilän kunnaninsinööri on Levin hissit Oy hallituksen puheenjohtaja!!

Myös lainsäädännön puutteita yleisesti koskevat kommentit ja lupakäytäntö olivat alue, jota monet (15,4 % vastauksista) käsitelivät. Mitään yksilöityjä lakien muutosehdotuksia ei kuitenkaan esitetty, kuten seuraavista esimerkkivastauksista näkyy.

(L113) Ostupuolen valvonta porsaanreikiä täynnä. Osto/myyntivalvonta puutteellinen
☐ mahdollista harjoittaa harmaata myyntiä ☐ harmaata työvoimaa.

(L162) Hidas puuttuminen. Valtuuksien lainsäädännöllinen heikkous - puutteellisuus.

(L276) Kirjanpidon ohittaminen ilmeisesti liian helppoa. Kuitteja voi tehtailla. Alkon bolaaminen tehty liian helpoksi.

Lupia käsitelleissä vastauksissa tuotiin esille, että lupia saa liian helposti ja toiminnan jatkaminen esimerkiksi rikoksen tai konkurssin jälkeen on liian helppoa.

(L66) Yrityksen jatkuminen konkurssin jälkeen nimenmuutoksella. Miten saavat luvat???

(154) Toiminnan aloittaminen helppoa ja liian helppoa alkaa uudelleen uuden nimen turvin, ei välttämättä haeta mitään lupia.

(L170) Mielestäni yritysten siirrot sukulaiselta toiselle edesauttavat hankaloittamaan valvonnan onnistumista.

Myös resurssien puutteeseen ja viranomaisyhteistyön heikkouteen otettiin kantaa. Näitä vastauksia oli 7 prosenttia tähän kysymykseen annetuista vastauksista.

(L14) Valvontaresurssien puute. (L17) Henkilöstöresurssit! (L86) Viranomaisten vähäisyys.'

(L266) [...] Viranomaisten yhteistyössä olisi paljon parannettavaa. Luulisi näkyvän jo pelkkien tilastotietojen perusteella (esim. alkoholiostot/alkoholimyynti), mistä löytyy pahimmat pesäkkeet. Miksi sekä tuotevalvontakeskus että lääninhallitus kilpailevat (siltä on tuntunut) keskenään samoilla apajilla. Riittäisi yksi, jompikumpi, niin tehostuisi toiminta. Tällä hetkellä eivät tiedä itsekään kumpi hoitaa, mitä hoitaa. Miten homma siis pysyy hanskassa? Muutenkin tuntuisi tehokkaammalta ja mielekkäämmältä, jos olisi YKSI YHTEINEN eri viranomaisista koostuva alueen torjuntayksikkö, missä kaikki tietäisivät alueensa ravintoloiden tilanteen! Näin toimien voitaisiin yhteisvoimin keskittyä tarkastamaan juuri kriittisimmästä päästä yrityksiä (ja jättää jo tarkastetut ja laillisesti toimivat yritykset vähemmälle huomiolle). Yrityksille voisi myös informoida alueensa torjuntayksikön yhteyshenkilöt, joihin voisi tarvittaessa olla yhteydessä. (Vaikkapa ilmoittaa omia havaintoja kilpailijoista ...). Tällä hetkellä on sula mahdollisuus tavoittaa henkilöä, jonka puoleen voisi kääntyä tarvittaessa (ainakaan ilman moninaisia tunteja siihen käyttämättä).

Osa ryhmän "muut kommentit" kannanotoista kertoi suoraan etnisistä vähemmistöistä, joskus hyvinkin räikeästi. Osa taas liittyi kysymyksessä käsiteltyyn aiheeseen vielä välillisemmin.

(L31) Ählämeillä kun nimet ovat kaikilla melkein samat. Ne kun nostaa sossusta, työvoimahallinnolta rahaa ja sit niillä on pizzeria, josta tulee kaikki käteen puhtaana ja tämä kaikki vielä monesta sossusta + työkkäristä. Ei ihme, että ajetaan käteisellä maksetulla Mersulla vuosimallia 2004! Ekaksi kaikkiin virastoihin sellaiset suomalaiset, jotka osaa näitten kielen täydellisesti. Koska sillä varjolla, että ei ymmärretä, tehdään paljon haittaa.

(L65) Nimi vaihtuu, toiminta jatkuu. Etniset paikat värväävät kotimaastaan työvoimaa. Työntekijä maksaa suurehkon summan ravintolanpitäjälle ja sitoutuu tulemaan töihin joko minimipalkalla tai pimeästi osittain ja pikkuhiljaa saa Suomen kansalaisuuden.

(L102) Ulkomaalaisten omistuksessa olevat ravintolat vaihtavat nimeä ja joku toinen sukulainen siirtyy omistajaksi.

Monet ihmettelivät sitä, kuinka ruoka-annoksia, esimerkiksi pizzoja tai olutkolpakoita, voi ylipäättään myydä käytetyillä hinnoilla kannattavasti.

(L195) Ei saisi olla siellä työpaikassa, jos ei ole palkkalistalla. Tarkastuksessa pitäisi ne asiat olla helposti havaittavissa. Jos henkilö jatkuvasti ajaa pizza-autoa, tekee pizzaa, tarjoilee ja Kela:lta, työvoimatoimistosta rahaa, miksi hän saa olla yrityksen palvelupisteessä. Eli tuplatuloa he harjoittavat. Sillä pizzaa myydään limun kanssa 5:llä eurolla.

Varsinkin ulkomaalaisten omistamien ravintoloiden ruoka-annos- ja oluthintoja pidettiin niin alhaisina, että niillä hinnoilla ei yksikertaisesti saada ravintoloille mitään tuottoa. Jotkut olivat sitä mieltä, että eräät ravintolayrittäjät osatavat olutta kauppojen erikoistarjouksista ja sitä sitten omistamissaan paikoissa. Syinä halpoihin hintoihin pidettiin sitä, että ravintolat käyttävät sukulaisiaan tai tuttaviaan halpana työvoimana, josta ei makseta säädettyjä maksuja. Lisäksi arveltiin, että hyödyntämällä yhteiskunnan muita tukimuotoja ja vaihtelemalla usein ravintoloiden omistajuuksia, ”halpamyynti” ja sen avulla toimeen tuleminen on mahdollista.

8. Harmaan talouden torjuntakeinot

Erilaisten harmaan talouden torjuntakeinojen tehokkuutta on seuraavassa analysoitu samoin kuin viranomaisten toimintaakin. Taulukkoon on koottu ne torjuntakeinot, mitkä kyselylomakkeessa oli täsmällisesti nimetty. Lisäksi annettiin mahdollisuus omien torjuntakeinojen esittämiseen. Näitä 53 vastausta tarkastellaan tuonnempana erikseen.

Taulukko 12. Erilaisten torjuntakeinojen arvioitu tehokkuus (%)

Torjuntakeino	Toiminnan tehokkuus	
	Tehokasta	Tehotonta
Viranomaisten yhteistyön tehostaminen (N=283)	94,3	5,7
Rikostutkinnan lisääminen (N=257)	91,1	8,9
Aloittavien yritysten ohjaava valvonta ja seuranta (N=304)	87,3	12,8
Verotarkastusten lisääminen (N=241)	86,3	13,7
Verovelkojen perinnän lisääminen (N=252)	84,5	15,5
Anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristäminen (N=291)	83,2	16,8
Rangaistusten koventaminen (N=258)	81,8	18,2

Itse asiassa kaikkia lueteltuja keinoja pidettiin tehokkaina harmaan talouden ehkäisykeinoina. Joukosta erottuu selvästi parhaaksi menetelmäksi viranomaisten välisen yhteistyön tehostaminen.

Useimmiten *erittäin tehokkaina* keinoina pidettiin kuitenkin muita keinoja kuin niitä, jotka taulukossa ovat saaneet eniten kannatusta *erittäin tehokkaaksi* tai *melko tehokkaaksi* harmaan talouden ehkäisymenetelmäksi. *Erittäin tehokkaana* piti rangaistuksia 44,5 prosenttia vastaajista, 44,3 prosenttia *anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristämistä* ja *viranomais-ten yhteistyön tehostamista* 44,2 prosenttia. Eniten mielipiteitä näyttää siis jakaneen rangaist-

tusten käyttö. Se nousi ensimmäiseksi erittäin tehokkaiden menetelmien joukossa, mutta toisaalta sitä pidettiin kaikkein useimmin täysin tehottomana.

Myös tässä tapauksessa vastauksia tarkasteltiin erikseen yritysten liikevaihdon ja sijaintipaikan mukaan. Otsikkoon “Toiminta on tehokasta” sisältyvät vastaukset *erittäin tehokasta* ja *melko tehokasta*.

Taulukko 13. Erilaisten torjuntakeinojen arvioitu tehokkuus vastaajan liikevaihdon mukaan

Toiminta on tehokasta									
Torjuntakeino	Alle 100000		100000-500000		500001-1 milj.		Yli milj.		
	%	N	%	N	%	N	%	N	
Viranomaisten yhteistyön tehostaminen	95,6	45	93,2	133	100,0	39	97,4	38	
Rikostutkinnan lisääminen	94,3	35	89,7	126	91,7	36	94,3	35	
Aloittavien yritysten ohjaava valvonta ja seuranta	96,2	53	86,6	142	90,2	41	78,4	37	
Verotarkastusten lisääminen	85,3	34	88,5	113	83,3	36	86,5	37	
Verovelkojen perinnän lisääminen	79,4	34	84,6	123	82,4	34	91,4	35	
Anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristäminen	87,5	48	84,4	135	82,9	41	76,9	39	
Rangaistusten koventaminen	84,6	39	78,0	123	86,1	36	82,9	35	

Ainoastaan *aloittavien yritysten ohjaavan valvonnan ja seurannan* sekä *verovelkojen perinnän lisäämisen* osalta tilastollisia eroja löytyy. Suurimmat yritykset pitävät ensin mainittua keinoa tehottomampana kuin pienimmät yritykset. Toiseksi mainitun keinon osalta tilanne on päinvastainen. Kuin vähintään neljä viidesosaa kaikista vastaajista arvioi jokaisen keinon tehokkaaksi.

Taulukko 14. Erilaisten torjuntakeinojen arvioitu tehokkuus vastaajan sijaintipaikan mukaan

Toiminta on tehokasta										
Torjuntakeino	Etelä-Suomi		Länsi-Suomi		Itä-Suomi		Oulu		Lappi	
	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>
Viranomaisten yhteistyön tehostaminen	94,9	99	94,6	92	92,8	42	90,6	32	100,0	16
Rikostutkinnan lisääminen	92,2	90	90,9	88	93,8	32	83,3	30	93,3	15
Aloittavien yritysten ohjaava valvonta ja seuranta	86,0	107	83,0	100	87,0	46	90,9	33	87,5	16
Verotarkastusten lisääminen	88,8	89	85,9	78	78,8	33	85,2	27	91,7	12
Verovelkojen perinnän lisääminen	87,8	90	78,8	85	88,9	36	84,6	26	84,6	13
Anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristäminen	82,2	101	82,5	103	79,5	39	86,7	30	93,8	16

Rangaistusten koventaminen	85,7	91	82,1	95	83,3	30	65,4	26	85,7	14
----------------------------	------	----	------	----	------	----	------	----	------	----

Tilanne ei muuta, kun erottelevana tekijä pidetään yrityksen sijaintipaikkaa. On kuitenkin merkille pantavaa, että Lapissa toimivista yrityksistä keskimäärin suurempi osa kuin muissa osissa Suomea toimivista yrityksistä arvioihin lähes kaikki luetellut keinot tehokkaammiksi.

Kysymyksen 7 avoimella vastausvaihtoehdolla tiedusteltiin sitä, mitä toivomuksia vastaajilla on esittää viranomaisille harmaan talouden torjumiseksi. Vastaajista noin 15 prosenttia (53) käytti tilaisuutta hyväkseen ja ehdotti erilaisia toimenpiteitä. Ylivoimaisesti useimmin esitetty vaatimus oli lisätä valvontaa, sen osuus annetuista vastauksista oli 35,8 prosenttia. Pari tähän ryhmään kuulunutta vastaajaa ehdotti ilmiantajien käyttämistä. Toiseksi suurin ryhmä koostuu vastauksista, joissa oli kysy useimmiten myös valvonnan tehostamisesta, mutta vaatimus koski yleisemmällä tasolla tehokkuuden lisäämistä. Näitä vastauksia oli 13,2 prosenttia vastauksista. Eli valvonnan lisäämistä tai tehostamista esitti 49 prosenttia kysymykseen vastanneista. Verojen ja maksujen keventämistä esitti 8 vastaajaa, tiukempaa lupamenettelyä piti hyvänä keinona 5 vastaajaa samoin kuin rangaistusten koventamista tai ulkomaalaistaustaisten karkottamista maasta. Muutama vastaaja ehdotti liiketoimintakieltojen tehokkaampaa käyttöä ja pari esitti alalle hakeutuvien koulutusvaatimusten kiristämistä. Näiden lisäksi kolme vastaajaa puhui muista asioista kuin harmaan talouden torjumisesta.

Näyttää siis siltä, että kysymyksen vaihtoehtoon “muu keino” kirjoitetut vastaukset ovat sopusoinnussa viranomaistoiminnan tehokkuutta arvioivan kysymyksen luokiteltujen vaihtoehtojen kanssa.

9. Toivomukset viranomaisille harmaan talouden torjumiseksi

Niukasti yli puolet (177 vastaajaa eli 50,9 % lomakkeen palauttaneista) vastaajista esitti viranomaisille toivomuksia harmaan talouden ehkäisemiseksi. Erilaisia ehdotuksia tehtiin 195 eli enemmän kuin ehdotusten esittäjiä oli. Tämä johtui siitä, että monet esittivät useita toivomuksia.

Taulukko 15. Esitykset harmaan talouden torjumiseksi

Toivomukset viranomaisille	Lkm	%
<i>A. Keskittyminen olennaiseen, resurssien tehokkaampi käyttö</i>		
- keskityttävä olennaiseen	25	12,8
- lisäresursseja, resurssien oikea ja tehokkaampi käyttö	24	12,3
<i>B. Valvonnan, tarkastusten ja lupamenettelyn kiristäminen</i>		
- valvontaa ja tarkastuksia lisättävä ja kiristettävä	46	23,6
- lupamenettelyä tiukennettava	16	8,2
- ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä valvottava tehokkaammin	13	6,7
- järjestettävä yllätystarkastuksia	6	3,1
- suunnattava tarkastuksen organisaatioiden ylätasolle	1	0,5

<i>C. Lakien muuttaminen, rangaistusten koventaminen</i>		
- verojen ja maksujen alentaminen	14	7,2
- rangaistusten koventaminen	7	3,6
- lakien "parantaminen"	3	1,5
<i>D. Toimintaetiikka ja koulutus sekä yhteistyö</i>		
- koulutusta lisättävä ja eettistä toimintaa opetettava	11	5,6
- yhteistyötä viranomaisten ja yrittäjien kesken lisättävä	11	5,6
- yrittäjiä on kohdeltava tasapuolisesti	8	4,2
<i>E. Muut kommentit</i>		
Yhteensä	174	100,0

Yli 40 prosenttia viranomaisille esitetyistä toiveista liittyi tavalla tai toisella valvonnan ja tarkastusten kiristämiseen ja ravintoalan yrittäjille myönnettävien lupien ehtojen tiukentamiseen. Valvonnan kiristäminen sisälsi myös muutaman ehdotuksen ilmiäntopuhelimen käyttöönotosta.

Valvonnan, tarkastusten ja lupamenettelyn kiristämistä ehdotettiin muun muassa seuraavissa kommentteissa.

(L 52) Enemmän tarkastuksia. Vihjeiden perusteella ongelmiin tarttuminen.

(L 78) Fastfood-ravintoloiden kirjanpidon tarkastuksia lisättävä. Epäilyksien herättävä, kun kalliilla liikepaikalla toimii yrityksiä, joissa asiakkaita ei käy.

(L 109) Aloittavien yritysten tehokkaampi tarkkailu esim. tili- ja tasetiedot viranomaisille joka kuukausi vaikka 1 vuoden ajan. Hygieniä- ja omavalvonta-asiat pitäisi olla tiedossa ennen kuin yritystä saa edes perustaa.

(L 12) Ulkomaalaisyrittäjien tehostettu valvonta, toistuvien yritysmuotojen vaihdon seuranta.

(L 173) Tarkempi seuranta yrityksiä perustettaessa. Esim. bulvaaniyrittäjät.

Keskittymistä olennaisiin asioihin ja resurssien tehokkaampaa käyttöä ehdotettiin esimerkiksi seuraavasti.

(L 7) Isojen ketjujen ja suurten yritysten yrittäjien laillisen ja laittoman rajalla heiluva ison mittakaavan toiminta olisi oikea paikka kohdentaa seurantaa ja tutkimuksia. Yksittäisen keskaribaarin toiminta haja-asutusalueella ei liene niin tärkeä seurantakohde ja resurssien oikeaa käyttöä.

(L 36) Ongelma lienee suurissa asutuskeskuksissa eli tarkastukset ym. valvonta ja resurssien kohdistaminen sinne. Täällä maalla kateelliset naapurit hoitavat tehokkaasti tämän valvontapuolen ja vähän enemmänkin!

(L 75) Resursseja lisättävä tarvittaessa. Epäilyttäviin tapauksiin puututtava välittömästi.

Lakien muuttamiseen ja rangaistusten tehostamiseen liittyvät ehdotukset vaihtelivat lakonista "Lisää keppiä!"-vaatimuksesta eritellympiin ehdotuksiin.

(L 68) Yritysverotus alaspäin, alv:n laskeminen, vähemmän työnantajakustannuksia kun palkataan henkilökuntaa.

(L 314) Vakuutus- ja veromaksuihin kevennyksiä, koska näin yritykset eivät lähtisi mukaan harmaaseen talouteen.

(L 93) Niin kovat rangaistukset, että kynnyksellä yrittää kasvaa. Jos on rahaton, kuten useat petoksen tekijät ovat, heille tulisi antaa elinikäinen vastuu tai ulkomaalaisten osalta maastakarkoitus.

Eräät vastaajat ehdottivat, että ravintola-alan yrittäjien on yleisestikin noudatettava eettisiä periaatteita toiminnassaan. Toiset taas katsoivat, että kouluttaminen yrittäjätoimintaan parantaisi tilannetta. Muutamat puolestaan katsoivat, että kaikkia ei kohdella tasapuolisesti.

(L 57) Toiminnasta vastaavan yrittäjän oltava vastuuntuntoinen ja eettisesti toimiva, muillakin osa-alueilla kuten ympäristökysymyksissä.

(L 142) Ohjaus oikeisiin kirjapitomenetelmiin, joku voi tehdä tietämättään virheitä.

(L 46) Tarkastuksia suoritettava useammin. Puututtava kaikkien tekemiin virheisiin tasapuolisesti.

(L 56) Samat säännöt jokaiselle yritykselle olipa se Lapissa tai Uudellamaalla.

10. Ravintola-alan verovalvontaprojektin tuntemus

Valvontaprojektin hankesuunnitelman mukaan ulkoisen tiedottamisen arvioitiin lisäävän hankkeen vaikuttavuutta ja sitä suunniteltiin myös käytettävän harkitusti. Hanke sai aikaan paljon julkisuutta eri tiedotusvälineissä lähinnä viranomaisyhteistyönä toteutettujen valvontaiskujen myötä. Sen ohella hankkeesta annettiin lukuisia haastatteluja eri tiedotusvälineisiin (tv, radio, sanomalehdistö) sekä pidettiin yleisluontoisia esityksiä ravintola-alan yrittäjille ja heidän sidosryhmilleen. Kaikki verovirastot osallistuivat alueillaan SHR ry:n organisoimaan yrittäjien ja viranomaisten välisiin keskustelutilaisuuksiin, joissa käsiteltiin hanketta ja erityisesti harmaan talouden torjuntaa ravintola-alalla. Tuolloin verohallinnon saaman palautteen mukaan ainakin tieto hankkeesta oli levinnyt laajalti ravintola-alan yrittäjien keskuuteen. Pelkästään tällä arveltiin olevan tervehdyttävä vaikutus kilpailutilanteeseen joillakin paikkakunnilla tai niiden osissa. Lisäksi alan liitto, SHR, tiedotti jäsenistölleen asiasta sekä jäsenlehdissään että tiedotustilaisuuksissa. Eli tiedon ravintolahankkeesta olisi pitänyt olla yleistä ja laajaa.

Asiaa tiedusteltiin seuraavalla kysymyksellä:

Ravintola-alalla on käynnistynyt verovalvontaprojekti, jota toteutetaan yhteistyössä eri viranomaisten kesken. Oletteko saanut tiedon tällaisen projektin käynnistymisestä?

Kysymykseen vastasi joko myöntävästi tai kieltävästi 306 yritystä eli 87,9 prosenttia vastauksen palauttaneista. Jos tulos lasketaan pelkästään kysymykseen vastanneista, silloin 46,4 prosenttia ilmoitti tienneensä projektista. Jos sen sijaan oletetaan, että kaikki ne, jotka ovat jättäneet vastaamatta eivät ole tienneet asiaa, tulos muuttuu jonkin verran. Tällöin asiasta tietävien osuus laskee 40,8 prosenttiin. On hyvin perusteltua otaksua, että ne jotka ovat tienneet projektista, ovat vastanneet kysymykseen asianomaisen vaihtoehdon mukaan ja ne,

jotka eivät ole tiedneet asiasta, ovat joko antaneet kielteisen vastauksen tai jättäneet kokonaan vastaamatta. Tulosta analysoidaan jatkossa tämän oletuksen pohjalta.

Joka tapauksessa siis alle puolet vastaajista on tiennyt verovalvontaprojektista. Seuraavaksi tietämystä eritellään edellä käytettyjen taustamuuttujien mukaan.

Taulukko 16. Verovalvontaprojektin tuntemus

Yritystyyppi	Tietää projektista	
	f	%
Anniskeluravintola	87	49,2
Pikaruokaravintola (grilli, pizzeria, kebab-ravintola, jne.)	6	50,0
Ruokaravintola	22	40,0
Kioski	1	16,7
Muu	25	28,7

Parhainta tuntemus on ollut pikaruokaravintoloissa ja anniskeluravintoloissa. Heikoimmin asiasta tiedetty kioskeissa.

Tässäkin tapauksessa erottelevina taustamuuttujina pidettiin yrityksen liikevaihtoa ja sijaintipaikkaa. Nyt tietämyksen erot ovat selvät.

Taulukko 17. Verovalvontaprojektin tuntemus vastaajan liikevaihdon mukaan

Liikevaihto euroina	f	%
Alle 100 000 euroa	16	27,5
100 000 - 500 000 euroa	68	43,9
500 001 - 1 000 000 euroa	20	46,5
yli 1 000 000 euroa	24	57,1

Aivan selvä trendi on se, että mitä suuremmasta yrityksestä on kysymys, sitä paremmin verovalvontaprojekti tunnettiin. Kun pienimmistä yrityksistä alle kolmasosa tunsi hankkeen, suurimmista yrityksistä siitä tiesi lähes kaksi kolmasosaa.

Taulukko 18. Verovalvontaprojektin tuntemus vastaajan sijaintipaikan mukaan

Lääni	f	%
Etelä-Suomen lääni	58	48,7
Länsi-Suomen lääni	44	40,4
Itä-Suomen lääni	15	28,8
Oulun lääni	38	47,4
Lapin lääni	5	25,0

Hanke tunnettiin parhaiten Etelä-Suomessa ja Oulun läänissä, huonoimmin siitä tiedettiin Lapissa ja Itä-Suomen läänissä.

Tiedusteltaessa, mistä lähteestä projektia koskeva tieto oli saatu, muutamat vastaajat mainitsivat useita lähteitä. Kun projektista tietäviä oli siis 142, tietolähteitä koskevia mainintoja oli 158. Useimmin mainituksi tietolähteeksi osoittautuivat sanomalehdet, televisio ja radio eli yleiset tiedotusvälineet. Sitä koskevia mainintoja oli lähes puolet (46,2 %) kaikista maininnoista. Muutoin maininnat jakautuivat taulukon 19 mukaisesti.

Taulukko 19. Ravintolaprojektia koskevan tiedon lähde

Tietolähde	f	%
Lehdet, televisio, radio	73	46,2
Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto SHR ry	24	15,2
Ammattilehdet	15	9,5
Vastaajan yrityksessä tehty vero- tms. tarkastus	15	9,5
Veroviranomainen	6	3,8
Lääninhallitus	5	3,2
Muu lähde ("puskaradio", huhu, kuulupuhe)	5	3,2
Koulutustilaisuus	4	2,5
Tiedote	2	1,3
Vastaajan tuntemaan yritykseen tehty tarkastus	2	1,3
Ei mainintaa lähteestä tai ei muista	7	4,4
Yhteensä	158	100

Tiedotusvälineet siis osoittautuivat parhaaksi tietolähteeksi. Alan ammattilehtiä, alan liittoa tai koulutustilaisuuksia koskevia mainintoja oli vähän yli neljäsosa eli 26,7 prosenttia kaikista maininnoista. Sen sijaan viranomaisia koskevia mainintoja oli vain 7 prosenttia. Kun otetaan huomioon se, mitä muihin kysymyksiin annetuissa vastauksissa tuli ilmi, tässä saadun tuloksen perusteella voisi ehdottaa ravintola-alan yrittäjien ja viranomaisten välisen yhteydenpidon tehostamista. Monet ovat erityisesti toivoneet tätä, ja kun tieto alaa koskevan tärkeän hankkeen käynnistymisestä on useimmin saatu muualta kuin suoraan viranomaisilta, se voi olla merkki tarpeesta tehostaa tiedottamista.

Eräiltä osin projektin tuntemusta tai ainakin valvonnan tehokkuutta heijastavat myös seuraavaan kysymykseen annetut vastaukset. Siinä nimittäin tiedusteltiin, tuntee ko vastaaja tapauksia, joissa ravintola-alalla oleva yrittäjä on joutunut viranomaisten kohdistamien valvontatoimenpiteiden kohteeksi.

Tietämystä on tässäkin tapauksessa analysoitu olettaen, että ne jotka eivät ole vastanneet kysymykseen lainkaan, eivät tunne ketään valvonnan kohteeksi joutunutta. Koko vastaajajoukossa 22,7 prosenttia ilmoitti tuntevansa jonkun valvontatoimenpiteiden kohteeksi joutuneet. Taustamuuttujien mukaan eriteltynä tulos on seuraava.

Taulukko 20. Valvontaa koskeva tieto vastaajan toimialan mukaan

Yritystyyppi	Tietää valvotun	
	f	%
Anniskeluravintola	51	28,8
Pikaruokaravintola (grilli, pizzeria, kebab-ravintola, jne.)	5	41,7
Ruokaravintola	13	23,6
Kioski	1	16,7
Muu	8	9,2

Useimmin valvonnan kohteeksi joutuneita yrityksiä tunnettiin pikaruokaravintoloiden piirissä. Tulos saattaa myös heijastaa valvonnan tosiallista kohdistumista, vaikka vastaajajoukon pienuuden vuoksi tuloksista ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä

Taulukko 21. Valvontaa koskeva tieto vastaajan liikevaihdon mukaan

Liikevaihto euroina	f	%
Alle 100 000 euroa	6	10,3
100 000 - 500 000 euroa	41	26,3
500 001 - 1 000 000 euroa	13	30,2
yli 1 000 000 euroa	15	35,7

Mitä suurempi yrityksen liikevaihto on, sitä useammin tunnettiin valvonnan kohteeksi joutunut yritys.

Taulukko 22. Valvontaa koskeva tieto vastaajan liikevaihdon mukaan

Lääni	f	%
Etelä-Suomen lääni	32	26,9
Länsi-Suomen lääni	27	24,7
Itä-Suomen lääni	7	13,5

Oulun lääni	11	28,9
Lapin lääni	5	5,0

Lapissa ja Itä-Suomen läänissä tunnettiin valvonnan kohteeksi joutuneita yrityksiä huonommin kuin muualla maassa.

11. Verovalvontaprojektin arvioidut vaikutukset

Verovalvontaprojektin vaikutuksia tutkittiin antamalla vastaajien arvioitavaksi seitsemän erilaista vaikutusta, joita arvioitiin vastaamalla ”kyllä” (eli sanottuja vaikutuksia on ollut) tai ”ei” (eli sanottuja vaikutuksia ei ole ollut). Taulukossa 23 on ilmoitettu ensin kysymyksen kyseiseen vaihtoehtoon vastanneiden lukumäärä ja sitten niiden vastaajien prosenttiosuus, jotka ovat katsoneet vaikutuksia olleen.

Taulukko 23. Verovalvontaprojektin vaikutukset

Vaikutukset	N	%
Yritykset pyrkivät noudattamaan lainsäädäntöä ja viranomaisohjeita aiempaa paremmin	150	74,7
Jotkut yritykset/yrittäjät ovat lopettaneet toimintansa	153	69,9
Harmaan talouden harjoittamisesta kiinni jääneiden yritysten/yrittäjien määrä on noussut	144	61,1
Uusia yrityksiä on perustettu aiempaa vähemmän	153	60,8
Harmaan talouden ja talousrikosten määrä on vähentynyt	156	46,2
Kilpailu ravintola-alalla on aiempaa terveemmällä pohjalla	156	46,2
Ravintola-alan tuottamien palvelujen ja tuotteiden hinnat ovat nousseet	150	39,3

Selvästi eniten ravintolaprojektin katsotaan vaikuttaneen lainkuuliaisuutta edistävästi. Noin kolme neljäsosaa kysymykseen vastanneista on sitä mieltä, että lakien ja ohjeiden noudattaminen on parantunut. Noin kaksi kolmasosaa katsoo, että yritykset ovat lopettaneet toimintansa, harmaan talouden harjoittamisesta kiinni jääneiden lukumäärä on noussut ja uusia yrityksiä on perustettu aikaisempaa harvemmin.

Osittain ristiriidassa edellisen tuloksen kanssa on se, että kuitenkin vain alle puolet vastaajista on sitä mieltä, että harmaan talouden ja talousrikollisuuden määrä alalla on vähentynyt.

Harmaan talouden ehkäisytoimenpiteiden vaikutuksia voidaan tutkia myös siten, että tarkastellaan kuinka monta positiivista vaikutusta vastaajat ovat ilmoittaneet. Tulos on seuraava.

Taulukko 24. Erilaisten positiivisten vaikutusten lukumäärät

Ilmoitettujen vaikutusten lukumäärä	N	%	Kum. %
Ei ilmoitettu positiivisia vaikutuksia	14	10,3	10,3
Ilmoitettu yksi positiivinen vaikutus	13	9,6	19,9
Ilmoitettu kaksi positiivista vaikutusta	19	14,0	33,9
Ilmoitettu kolme positiivista vaikutusta	22	16,2	50,1
Ilmoitettu neljä positiivista vaikutusta	27	19,9	70,0
Ilmoitettu viisi positiivista vaikutusta	22	16,2	86,2
Ilmoitettu kuusi positiivista vaikutusta	13	9,6	95,8
Ilmoitettu seitsemän positiivista vaikutusta	6	4,4	100

Noin kymmenesosa vastaajista ei ole havainnut ravintolaprojektilla olevan yhtään luetelluista positiivista vaikutuksista. Sen sijaan puolet vastaajista on löytänyt vähintään kolme positiivista vaikutusta. Vastaavasti positiivisten vaikutusten keskiarvo oli 5,4 vaikutusta.

II VIRANOMAISILLE SUUNNATTU KYSELY

12. Taustaa

Tutkimuksessa oli alkuperäisenä tarkoituksena haastatella harmaan talouden torjunnan kannalta keskeisessä asemassa olevia valtionhallinnon viranomaisia. Projektissa tapahtuneiden yllättävien henkilöresurssien vähenemisten vuoksi tästä suunnitelmasta jouduttiin kuitenkin luopumaan ja tietojen hankinta toteutettiin sähköpostikyselynä. Kyselyssä tiedusteltiin asiantuntijoiden käsityksiä siitä, mitä harmaalla taloudella tarkoitetaan, arvioita ravintola-alan verovalvontahankkeen toteutuksesta, käsityksiä verovalvontahankkeen vaikuttavuudesta ja näkemyksiä harmaan talouden torjunnan kehittämisestä.

Kysely ei toteuttamistavastaan johtuen ollut anonyymi, mikä on saattanut vaikuttaa sekä vastausalttiuteen että palautettujen vastausten sisältöön niin että ne antavat todellisuutta positiivisemmän kuvan projektin onnistumisesta. Kritiikkiä on vaikeampi antaa omalla nimellä kuin positiivista palautetta. Vastauksia sisältäneistä sähköposteista kävi ilmi, että kyselyyn vastaaminen oli laitoksen sisällä delegoitu toiselle henkilölle kuin kyselyn varsinaiselle vastaanottajalle ja osa ilmoitti vastaavansa koko viraston puolesta.

Vastaajat edustivat verohallintoa (verotarkastus: 12 vastaajaa, asianvalvonta: 4 vastaajaa, perusvalvonta: 6 vastaajaa), alkoholilupahallintoa (sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus: 3 vastaajaa, lääninhallitukset: 3 vastaajaa), poliisia (5 vastaajaa), syyttäjähallintoa (1 vastaaja), ulosottohallintoa (3 vastaajaa), eläketurvakeskusta (1 vastaaja) ja työsuojeluviranomaisia (1 vastaaja). Joukko siis koostui yhteensä 39 asiantuntijasta. Suurin osa kyselyn saaneista siis työskentelee verohallinnossa, verotarkastuksen, asiavalvonnan tai perusvalvonnan parissa. Tällaisia vastaanottajia oli 56 % kyselyn saaneista, mikä heijastuu luonnollisesti myös palautuneisiin vastauksiin, kyselyyn vastanneista 67 % työskentelee verohallinnon parissa. Tämä heijastuu luonnollisesti kyselystä saataviin tuloksiin. Verotarkastuksen piiristä lähetettiin 8 vastausta, asianvalvonnasta 1, perusvalvonnasta 3, alkoholilupahallinnosta 2, lääninhallituksista 1, poliisista 1 ja ulosottohallinnosta 2.

Kyselyn toteutuksessa kävi kuitenkin niin, kolmessa tapauksessa yksi vastaaja vastasi koko yksikkönsä puolesta. Vaikka kukaan ei kieltäytynyt vastaamasta, vastanneiden henkilöiden määrä supistui kahdeksaantoista.

Sen lisäksi, että tarkoituksena on kuvata asiantuntijoiden käsityksiä tutkimuksen kohteina olevista asioista, tulosta vertaillaan ravintolayrittäjille tehdyn postikyselyn tuloksiin niiltä osin kuin vertailu on mahdollista. Kokonaisvaikutelma on se, että viranomaisille suunnatun kyselyn tulokset olivat monilta osin melko saman suuntaisia kuin ravintoloitsijoille suunnatun kyselyn tulokset. Kummassakin kyselyssä nousi esiin viranomaisten välisen yhteistyön ja tehokkaan tiedottamisen tärkeys. Molemmat vastaajaryhmät näkivät ongelmaksi viranomaisten resurssien puutteen. Molemmissa ryhmissä nähtiin ratkaisuksi harmaan talouden taltuttamiseksi tarkastusten tehostaminen, tarkastushenkilökunnan koulutus, rangaistusten koventaminen sekä viranomaisten välinen yhteistyö.

13. Kvantitatiivista erittelyä

Vastaajajoukko on pieni, vain 18 vastaajaa, joten tilastollisten analyysien tekemiseen ei ole oikein edellytyksiä. Tästä huolimatta esitän frekvenssijakautumat sellaisten kysymysten osalta, joihin tarjottiin valmiit vastausvaihtoehdot. Sen sijaan vastaavien prosenttijakautumien esittämissä ei ole juuri mieltä.

Valvontahankkeeseen liittyen kysyttiin aluksi, miten paljon ravintola-alan verovalvontahanke on työllistänyt vastaajan yksikköä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Erittäin paljon	2 vastaajaa
Melko paljon	8
Jonkin verran	8
Ei paljokaan	-

Siis runsas puolet vastaajista katsoi, että verovalvontahanke on työllistänyt heidän yksiköitään vähintäänkin melko paljon.

Edellä kävi ilmi, että ravintola-alan vastaajista alle puolet ilmoitti tietäneensä hankkeesta. Suuri osa niistä, jotka tiesivät asiasta, kertoivat saaneensa tiedon liitoltaan. Virkamiehiltä tiedusteltiin erilaisia asioita hankkeesta tiedottamisesta ja koulutuksen hoitamisesta.

Aluksi kysyttiin tiedottamisesta verohallinnossa ja muissa viranomaisissa. Tiedottamista pidettiin valtaosin onnistuneena.

Onnistunut hyvin	8 vastaajaa
Onnistunut tyydyttävästi	6
Ei osaa sanoa	1
Onnistunut välttävästi	3
Epäonnistunut	-

Median kautta tapahtunutta tiedottamista arvioitiin seuraavasti.

Onnistunut hyvin	3 vastaajaa
Onnistunut tyydyttävästi	12
Ei osaa sanoa	-
Onnistunut välttävästi	1
Epäonnistunut	1

Tiedotusvälineiden kautta tapahtunutta tiedottamista koskevat arviot olivat selvästi kriittisempiä, kuin tiedottamista hallinnon sisällä.

Myös verohallinnossa järjestettyä koulutusta useimmat vastaajat arvioivat myönteisesti.

Onnistunut hyvin	9 vastaajaa
Onnistunut tyydyttävästi	3
Ei osaa sanoa	-
Onnistunut välttävästi	2

Epäonnistunut -

Muissa viranomaisissa järjestettyä koulutusta arvioitiin kriittisemmin.

Onnistunut hyvin	4 vastaajaa
Onnistunut tyydyttävästi	5
Ei osaa sanoa	6
Onnistunut välttävästi	1
Epäonnistunut	1

Seuraavaksi tiedusteltiin parilla kysymyksellä viranomaisyhteistyön sujumista valvontahankkeen aikana ja sen parantumista tai huonontumista.

Kysymykseen “Miten viranomaisten välinen yhteistyö on *sujunut* verovalvontahankkeen aikana?”, vastattiin alla esitetyllä tavalla.

On selvästi parantunut	2 vastaajaa
On jonkin verran parantunut	12
Ei osaa sanoa	2
On jonkin verran heikentynyt	-
On selkeästi heikentynyt	-

Tiedusteltaessa viranomaisyhteistyön *parantumista* valvontahankkeen aikana, saatiin seuraavia vastauksia.

On selvästi parantunut	1 vastaajaa
On jonkin verran parantunut	13
Ei osaa sanoa	2
On jonkin verran heikentynyt	-
On selkeästi heikentynyt	-

Kokonaisuutena tulos viittaa siihen, että viranomaisyhteistyö ei ole ainakaan huonontunut verovalvontahankkeen aikana.

Monet ravintola-alan vastaajista peräänkuuluttivat valvonnan tehostamista harmaan talouden ehkäisemiseksi. Samaa asiaa kysyttiin viranomaisilta kysymällä: “Onko verohallinnon sidosryhmien (lääninhallitukset, STTV, poliisi, eläketurvakeskus jne.) viranomaisten harjoittama valvontatoiminta *tehostanut* verovalvontahankkeen vaikutusta ja harmaan talouden torjuntaa?”. Tulos oli alla esitetyn kaltainen.

On selvästi parantunut	4 vastaajaa
On jonkin verran parantunut	9
Ei osaa sanoa	2
On jonkin verran heikentynyt	-
On selkeästi heikentynyt	-

Samaan suuntaan viittaavat vastaukset, joita saatiin kysymykseen “ Ovatko harmaan talouden ja talousrikoksien tekomahdollisuudet vähentyneet verovalvontahankkeen aikana?”

Ovat selvästi vähentyneet	2
Ovat jonkin verran vähentyneet	10
Ei osaa sanoa	3
Eivät ole vähentyneet	3

Vaikka vastaukset ovat samansuuntaisia edelliseen kysymykseen annettujen vastausten kanssa, tässä kysymyksessä he hajosivat enemmän, ja kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että valvontahanke ei ole vähentänyt tekemahdollisuuksia.

Hankkeen tehoa tiedusteltiin myös siten, että udeltiin ilmoitus- ja maksuhalukkuuden lisääntymistä tai vähentymistä valvontahankkeen seurauksena. Suhteellisen yksimielisiä oltiin siitä, maksuhalukkuus on lisääntynyt ainakin jonkin verran.

On selvästi lisääntynyt	2
On jonkin verran lisääntynyt	12
Pysynyt ennallaan	2
On vähentynyt jonkin verran	-
On selkeästi vähentynyt	-

Myös verojen ja veroluonteisten maksujen perinnän ja ulosottotoiminnan tehostumista tai heikentymistä verovalvontahankkeen seurauksena kysyttiin.

On selvästi tehostunut	3
On jonkin verran tehostunut	9
Pysynyt ennallaan	3
On jonkin verran heikentynyt	-
On selkeästi heikentynyt	-

Kukaan ei siis katsonut, että verovalvontahanke olisi heikentänyt perintä- ja ulosottotoimintaa.

Lopuksi tiedusteltiin kolmella kysymyksellä verovalvontahankkeen vaikutuksia harmaan talouden määrään ravintola-alalla, ja verovalvontahankkeen yleistä onnistumista.

Vaikutuksia harmaan talouden määrään arvioitiin seuraavasti.

Vähentynyt merkittävästi	2
Vähentynyt jonkin verran	12
Pysynyt ennallaan	2
Lisääntynyt jonkin verran	-
Lisääntynyt merkittävästi	-

Kokonaisarvioina valvontahankkeen tarkoitetuista vaikutuksista esitettiin oheisia käsityksiä. (Valvontahanke on ...)

Onnistunut hyvin	5
------------------	---

Onnistunut tyydyttävästi	12
Ei osaa sanoa	-
Onnistunut välttävästi	1
Epäonnistunut	-

Lopullinen yleisarvio verovalvontahankkeesta pyydettiin esittämään samalla tavoin kuin edelliseen kysymykseen vastattiin. Tulos on luonnollisesti hyvin samanlainen.

Onnistunut hyvin	6
Onnistunut tyydyttävästi	6
Ei osaa sanoa	6
Onnistunut välttävästi	-
Epäonnistunut	-

Näistä erittelyistä saadaan yleiskuva asiantuntijoiden käsityksistä. Eritellympi kuva välittyy, kun tarkastellaan vastaajien tutkimusongelmista kirjoittamia selostuksia.

14. Viranomaisten avovastausten analysointia

Suurin osa viranomaisille esitetyistä kysymyksistä oli luonteeltaan avoimia eli vastaaja kirjoitti omaan näkemykseensä perustuvan selostuksen. Tässä luvussa esitetään vastausten ydinsisältö kysymyksittäin. Raporttiin kirjoitettujen kysymysten otsikointi ei kaikissa tapauksissa vastaa sananmuodoltaan lomakkeen kysymyksiä, jotka voi tarkistaa liitteestä 2.

Miten määrittelette käsitteen ”harmaa talous”?

Harmaan talouden selvitystyöryhmän loppuraportissa harmaa talous on määritelty seuraavasti:⁴

”Harmaalla taloudella tarkoitetaan sinänsä laillista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai jonka tuottama tulo salataan toiminnasta menevien verojen ja maksujen välttämiseksi”. Tätä voidaan kutsua harmaan talouden fiskaaliseksi määritelmäksi. Kansantaloudellisenä käsitteenä harmaalla taloudella tarkoitetaan sellaista taloudellista toimintaa, joka ei sisälly valtion bkt-laskelmiin. Fiskaalisen harmaan talouden määrä on suurempi kuin kansantaloudellisen, koska osa viranomaisilta salassa tapahtuvasta tulonmuodostuksesta on bkt-laskelmissa mukana.⁵

Kahdeksastatoista vastauksesta kuusi oli lähes sanatarkasti edellä esitetyn fiskaalisen määritelmän mukaisia. Myös muut vastaukset kattoivat hyvin määritelmän alueen. Monet luultavasti pitivät itsestäänselvyytenä sitä, että kyse on sinänsä laillisesta elinkeinotoiminnasta, johon liittyy maksujen ja velvoitteiden kiertämistä ja välttelyä. Harmaa talous määriteltiin lisäksi toiminnaksi, jolla maksimoidaan omaa etua. Tietysti olikin odotettavissa, että asian kanssa tekemisissä olevat viranomaiset tuntevat harmaan talouden käsitteen hyvin.

⁴ Harmaan talouden selvitystyöryhmän loppuraportti, VM:n työryhmämuistioita 6/1995, Helsinki 1995.

⁵ Harmaan talouden tilannekatsaus keväällä 2002, 2.

Miten viranomaisten välinen yhteistyö on sujunut verovalvonta hankkeen aikana? Miten asia ilmenee käytännössä?

Kyselyn vastaajista enemmistö on nähnyt verovalvontahankkeen aikana viranomaisten välisen yhteistyön parantuneen muun muassa sen vuoksi, että asiakkaat on mielletty yhteisiksi. Esiin nousi lisääntynyt tietojen vaihtaminen ja ongelmien väheneminen tietojen vaihdossa. Lisäksi katsottiin, että verovalvontahanke on madaltanut kynnystä ottaa yhteyttä toisiin viranomaisiin. On syntynyt uudenlaisia tiedonkulkuväyliä ja uusia tietojenvaihtoverkostoja. Mainintoja oli myös siitä, että hankkeen aikana oli opittu ymmärtämään toisia viranomaisia paremmin, kun on opittu puhumaan samanlaisilla termeillä. Hankkeen aikana ovat yhteiset neuvottelut ja palaverit lisääntyneet eri viranomaisten kesken.

Muutamissa vastauksissa katsottiin, että hankkeen aikana ei viranomaisyhteistyö ole lisääntynyt, koska yhteistyöllä on ollut pitkät perinteet jo ennen hanketta. Parissa vastauksessa kerrottiin, että hanke ei ole vaikuttanut viranomaisten väliseen yhteistyöhön millään lailla.

Kela ja poliisi mainittiin viranomaisina, joiden kanssa yhteistyössä esiintyi ongelmia. Poliisin osalta vastaajat katsoivat ongelmaksi sen, että poliisilla ei ole tarpeeksi resursseja. Kela:n kohdalla ongelmana nähtiin taas se, että Kela:n näkemyksen mukaan sen hallussa olevat tiedot ovat erittäin (= liiaksi) salaisia.

Onko viranomaisten välinen yhteistyö parantunut verovalvontahankkeen aikana? Miten asia ilmenee käytännössä?

Useimmissa vastauksissa verovalvontahankkeen aikana katsottiin yhteistyön parantuneen. Nähtiin, että yhteistyö on lisääntynyt ja parantunut, ja uusia yhteyksiä on saatu luotua. Käytännössä asia on ilmentynyt siinä, että on tutustuttu eri organisaatioiden henkilöihin ja heidän toimintatapoihinsa. Asioiden käsittely on nopeutunut ja byrokratia on vähentynyt. Hankkeessa kävi ilmi, että viranomaisten tiedonsaanti on helpottanut. Huomiona oli myös se, että eri viranomaisilla nähtiin olevan yhteinen tavoite.

Kolmessa vastauksessa katsottiin, että hankkeella ei ole ollut vaikutusta yhteistyön paranemiseen, koska yhteistyö on ollut toimivaa jo ennen hankettakin. Esiin nousi myös se, että osa viranomaisista on aktiivisia ja osan kanssa on vaikeuksia.

Onko verohallinnon sidosryhmien viranomaisten harjoittama valvontatoiminta tehostanut verovalvonta hankkeen vaikutusta ja harmaan talouden torjuntaa? Miten tehostuminen ilmenee?

Verohallinnon sidosryhmien viranomaisten harjoittaman valvontatoiminnan katsoivat useimmat vastaajat tehostuneen verovalvontahankkeen aikana ja vaikuttaneen siten harmaan talouden torjuntaan. Suurin osa vastaajista katsoi, että hankkeen aikana verovelkojen maksuhalukkuus on viranomaisten yhteistyön kautta kasvanut ja verovelkojen perintä ulosoton kautta on tehostunut. Vastauksista esiin nousi se, että monipuolisen tietojenvaihdon lisääntymisen johdosta valvonta on laaja-alaisesti tehostunut. Verovalvontahankkeella katsottiin olevan myös vaikutusta toiminnan suunnitelmallisuuden lisääntymiseen, koska harmaan talouden yrityksiä pystyttiin jo ennakolta paljastamaan eri viranomaisten tietoja vertaamalla. Vastaajista muutama katsoi verovalvonta hankkeen vaikuttaneen anniskelulupien määrän kasvun laskuun ja siihen, että tilastollisesti harmaan talouden yritysten määrä on vähentynyt. Vastauksissa nousi esiin näkökohta, että verovalvontahanke on vaikuttanut poliisin tutkintatyön tehostumiseen lisääntyneen tiedonsaannin myötä ja sen katsottiin myös tehostavan

harmaaseen talouteen liittyvän muun rikollisen toiminnan tutkintaa ja selvittelyä. Viranomais-
ten lisääntyneen ja tehostuneen yhteistyön kautta oli ravintoloitsijoiden keskuudessa kasvanut
pelko anniskeluluvan menettämisestä.

Vastaajista useimmat kertoivat toiminnan tehostumisen näkyneen yleisesti tehostuneena
valvontana, verottajan toimien tehostumisena ja viranomaisten yhteisinä valvontaiskuina.
Verovalvontahankkeella katsottiin olevan vaikutusta siihen, että verojäämien takia anniskelu-
lupa peruutetaan jo aikaisemmassa vaiheessa. Harmaan talouden kokonaiskuva on kirkastunut
lisääntyneen tietojensaannin myötä ja kokonaiskuvan selkiytymisellä on tapausten tutkintaa
helpottava vaikutus.

Yksi vastaajista katsoi, että verovalvontahankkeella ei ollut toiminnan tehostumiseen
vaikutusta.

***Ovatko harmaan talouden ja talousrikosten tekomahdollisuudet vähentyneet verovalvonta-
hankkeen aikana? Miten tekomahdollisuudet ovat vähentyneet?***

Vastaajista enemmistö oli sitä mieltä, että verovalvontahanke on vaikuttanut harmaan
talouden ja talousrikosten tekomahdollisuuksiin hankkeen aikana. Hankkeen katsottiin
tehokkaan medianäkyvyyden ja tehostuneesta valvonnasta tiedottamisen avulla lisänneen
yrittäjien kiinnijoutumisriskitietoisuutta ja tietoisuutta harmaan talouden harjoittamisen
onnistumismahdollisuuksien vähenemisestä. Näillä katsottiin olevan myös ennaltaehkäisevää
vaikutusta. Tietoisuus seuraamuksista, esimerkiksi anniskeluluvan menettäminen, ohjaa
käyttäytymistä oikeaan suuntaan. Vastauksissa arveltiin, että tästä syystä jotkut yritykset ovat
lopettaneet toimintansa. Hankkeella katsottiin ehkäiseen yksittäisen verovelvollisen
verokertymän kasvamista liian suureksi, sillä tunnuslukujen tehokkaalla käytöllä verojäämien
kasvaminen on pysäytetty aiempaa nopeammin.

Ainoastaan yhdessä vastauksessa katsottiin, että hanke ei ole tuonut ratkaisevaa muutosta alan
yritysten toimintaan, vaikka hanke on tavoittanut yrityksiä hyvin.

Asiantuntijahaastatteluun vastanneiden näkemys tiedottamisen onnistumisesta oli siis
huomattavasti optimistisempi kuin ravintoloitsijoiden, joista alle puolet ilmoitti kuulleen
projektista. Asiantuntijat ja hankkeesta tienneet ravintoloitsijat ovat kuitenkin yhtä mieltä
hankkeen tehokkuudesta, molempien ryhmien vastauksissa on mainintoja kiinnijoutumisriski-
tietoisuuden ja lainkuuliaisuuden lisääntymisestä projektin myötä.

***Ovatko varojen ja veroluonteisten maksujen perintä ja ulosottotoiminta tehostuneet tai
heikentyneet ravintola-alalla verovalvontahankkeen seurauksena? Mitkä seikat ovat
vaikuttaneet verojen perinnän tehostumiseen tai heikentymiseen?***

Valtaosa vastaajista katsoi, että verovalvontahankkeen aikana varojen ja veroluonteisten
maksujen perintä ja ulosottotoiminta ovat tehostuneet. Ravintolayrittäjien parantunut
tietoisuus valvonnan tehostumisesta ja tehoiskuista lisäsi vastaajien mukaan yrittäjien
maksuhalukkuutta ja intoa hoitaa ulosotossa olevia maksujaan. Useissa vastauksissa tuotiin
esille, että aktiivinen viranomaisyhteistyö eri viranomaisten välillä oli lisääntynyt. Viran-
omaisyhteistyön hyöty näkyi vastaajien mielestä siinä, että selvitetessä asiaa “kaikin
käytettävissä olevin keinoin”, saadaan tuloksena tehokas perintä. Vastaajat katsoivat, että
luvanhaltijat ovat tiedostaneet hankkeen aikaisen tehokkaan tiedottamisen vuoksi sen, että

velvoitteiden laiminlyönneistä seuraa lupien menettäminen. Katsottiin, että perintää heikentää prosessin hitaus ja kankeus. Kahdessa vastauksessa ei osattu arvioida kysyttyä asiaa.

Onko ravintola-alan verovalvontahankkeella a) ollut paikkakuntaakohtaisesti erilaisia vaikutuksia harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen?

Vastaukset tähän kysymykseen hajaantuivat aika tavalla. Osa katsoi hankkeella olleen paikkakuntaakohtaisesti erilaisia harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen kohdistuvia vaikutuksia, osan mielestä hankkeella ei ollut vaikutusta tai vastaaja ei pystynyt arvioimaan vaikutusta. Ravintola-alan verovalvontahankkeella arvioitiin olleen jonkin verran tehokkaampi vaikutus pienillä paikkakunnilla. Eräissä vastauksissa taas mainittiin hankkeen vaikutuksen olleen suurempi suurilla paikkakunnilla, koska harmaata taloutta on niillä enemmän.

b) Mistä erot em. johtuvat?

Useissa vastauksissa katsottiin, että suuren alueen verohallinnon johtajien keskeinen sisäinen kitka vaikuttaa. Nämä vastaajat katsoivat myös, että verottajan toiminta on hajanaista, verottaja ei ota vastuuta eivätkä verotarkastajat ole motivoituneita. Samat vastaajat arvelivat, että "henkilökemiat" vaikuttavat toimintaan.

Erojen arvioitiin johtuvan muun muassa siitä, että suuremmissa kaupungeissa juttuja on vaikeampi saada poliisiin tutkintaan. Suurten kaupunkien verovirastojen yksikköjen suhtautumistavassa hankkeeseen on eroja. Katsottiin, että tarkastusten kattavuudessa, tarkastajissa ja tarkastustavoissa olisi eroja joilla on vaikutusta. Arvioitiin, että pienillä paikkakunnilla tarkastusten kattavuus on suurempi ja tästä syystä verovalvonta tehokkaampaa.

Muutamissa vastauksissa erojen katsottiin johtuvan muun muassa siitä, että suurilla paikkakunnilla harmaa talous häviää massaansa. Pienillä paikkakunnilla yhteisön sisäistä kontrollia pidettiin tehokkaampana sen vuoksi, että yrittäjät tuntevat toisensa paremmin.

Yleisarvio verovalvontahankkeesta.

Yleisarvion verovalvontahankkeesta esitti kolme vastaajaa, mikä viittaa siihen, että hanke ei ole herättänyt sen kummemmin suurta innostusta kuin antipatioitakaan. Näistä vastauksista välittyi sellainen kuva, että hanke on ollut hyödyllinen, varsinkin retoriikan tasolla, mutta ei kenties niin hyvä ja innostava kuin vuosien 1997-2000 verohallinnon projektin toteuttama hanke. "Kovan luokan" verotarkastajia toivottiin toimintaan lisää. Katsottiin, että järjestäytynyt yhteiskunta tarvitsee sääntöjen mukaan toimivan elinkeinoelämän.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan kehittäminen

Yleistä

Vastaukset siihen, miten ravintola-alalla vähennetään rikoksentekomahdollisuuksia, olivat hyvin samanlaisia kuin ravintola-alan yrittäjienkin vastaukset. Nämä odottivat valvonnan kiristämistä ja tehostamista sekä esimerkiksi rangaistusten ankaroittamista. Yksittäisistä keinoista tehokkaana ehkäisymenetelmänä pidettiin alkoholin anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristämistä.

Vaikka viranomaisten vastaukset olivatkin samansuuntaisia, ne olivat monissa suhteissa sofistikoituneempia. Selvä ero oli siinä, että kukaan viranomainen ei ehdottanut pelkästään rangaistusten koventamista. Sen sijaan vaadittiin lisää valvontaa mm. siksi, että tieto kiinni-jääneistä ehkäisisi lainvastaista toimintaa tehokkaasti.

Vastaajia pyydettiin nimeämään toimenpiteitä, jotka kohdistuvat torjunnan eri sektoreille. Näitä olivat seuraavat arvioitaviksi esitetyt alueet.

Rikoksentekomahdollisuuksien vähentäminen

Toimenpiteinä, joilla rikoksentekomahdollisuutta voitaisiin vähentää, nousivat useissa vastauksissa esiin valvonnan tehostaminen, valvontojen tekeminen säännöllisiksi, yllätystarkastusten lisääminen ja edelleen viranomaisyhteistyön lisääminen ja kehittäminen. Valvonnan henkilöresurssien lisääminen nähtiin myös tarpeelliseksi

Monissa vastauksissa esitettiin lainsäädännön kehittämistä, lupajärjestelmien kehittämistä, lupaehtojen tiukennusta ja viranomaisten ohjeisiin ennalta ehkäisevyyden huomioimista. Toimenpiteinä nousivat esiin myös väliaikaisten liiketoimintakieltojen käyttämisen lisääminen ja rikoksen tutkinnan ajaksi pidättäminen.

Viranomaisten rekisteritietojen ristiinajaminen ja riskianalyysien käyttäminen nähtiin toimenpiteinä, joilla rikoksentekomahdollisuutta voitaisiin vähentää.

Konkreettisena toimenpiteenä nähtiin se, että verohallinnon rekisteriin yritystä merkittäessä yrittäjän tulisi ilmoittaa yrityksen osoite, kirjanpidon järjestäminen, pankkiyhteydet, todellinen puhelinnumero ja valvontailmoitusten tekijä. Mikäli yrittäjään ei saataisi verottajan ottaessa yhteyttä yritykseen kirjeitse ja/tai puhelimitse, niin tällöin voitaisiin esimerkiksi yrityksen pankkitilit jäädyttää. Pimeän työn tekemisen estämiseksi toimenpiteeksi ehdotettiin, että tarkastajan tulisi saada tiedot työntekijästä, palkan maksajasta, työn teettäjistä, palkkasummasta, rahan lähteestä ja Kela:sta tiedot työntekijän mahdollisesta päivärahasta. Työntekijöiden tulisi vaatia aina palkkanauha ja palkan maksaminen pankkitilille. Anniskeltavaksi ostettavan alkoholin hankkimiseksi tulisi olla lupanumero, jolla se ostettaisiin tukkumyyjältä ja näin valvonta selkiintyisi. Myös kassakoneita ehdotettiin pakollisiksi yrityksiin.

Yksittäisiä vastauksia:

Veronkantopohjan muuttaminen siten, että vero määräytyisi esimerkiksi ravintolan paikkaluvun, sijainnin ynnä muiden kriteerien perusteella.

Talouden kontrollia lisätään.

Kaupparekisteritietojen valvontaa lisätään.

Verovelvollisen ilmoitusvelvollisuutta lisätään.

Toiminnan pyörittämisessä tarvittava pääoma otettaisiin pois, jos yrityksellä on verovelkoja ulosotossa.

Uusien yrittäjien neuvonnan ja ohjaamisen tehostaminen.

Asetettaisiin vakuus verojen maksun varalle.

Ravintola-asiakkailta tulisi edellyttää maksu vain pankkikortilla.

Viranomaisten yhteistyömahdollisuuksien ja valmiuksien parantaminen

Useissa vastauksissa toimenpide-ehdotuksiksi nousivat viranomaisten välisen tiedonsiirron sujuvuuden parantaminen ja seurannan yleinen lisääminen sekä tietosuoja säännösten tulkintojen yhdenmukaistaminen eri viranomaisissa. Ennaltaehkäisevään toimintaan katsottiin tarvittavan lisää viranomaisyhteistyötä.

Konkreettisena viranomaisten yhteistyömahdollisuuksien ja -valmiuksien parannuskeinona vastauksissa ehdotettiin eri alojen virkamiesten henkilökohtaisten kontaktien solmimista. Kontakteja voitaisiin kehittää yhteisiä palavereja ja yhteistä koulutusta lisäämällä, yhteistyöverkkoa kehittämällä ja viranomaisten välisellä henkilövaihdolla. Tällainen toiminta voisi olla ratkaisu viranomaisten asenteiden ja oman reviirin vartioimisen aiheuttamiin ongelmiin.

Harmaan talouden torjunnassa toimivien virkamiesten riittävä ammattitaito ja perehdyttäminen toimintaan katsottiin erittäin tärkeäksi. Perehdyttämisen tulisi olla laaja-alaista ja sisältää esimerkiksi verotuksen käytännöt, poliisin tutkimuskäytännöt, syyttäjän toimintakäytännöt ja tuomioistuinkäytännön pääpiirteet. Rikosten paljastamiseksi tulisi saada nykyistä laajempi-pohjainen toimijajoukko eri viranomaisista.

Eri hallinnonalojen lainsäädännön kehittäminen samaan suuntaan ja samaan tahtiin olisi omiaan edistämään viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia ja -valmiuksia.

Riittävien henkilö- ja toimintaresurssien varmistaminen harmaan talouden torjunnassa katsottiin tärkeäksi. Näitä resursseja ovat esimerkiksi työvälineet ja työstä aiheutuvat todelliset matka- ja muut kustannukset. Matkakulujen korvaamisessa ei pitäisi aina noudattaa ”halvimman kulkuneuvon periaatetta”.

Yksittäisiä ehdotuksia olivat riskianalyysien käyttäminen, yhteensopivan tietojärjestelmän luominen, Kela:n tietojen saantikäytännön parantaminen ja sosiaalietuuksista koskevan tietorekisterin sijoittaminen yhteen paikkaan.

Talousrikosten ilmituloriskin lisääminen

Suurin osa vastaajista ehdotti, että esimerkiksi VIRKE-projektille annetaan eri viranomaisten tietokantojen ristiinajomahdollisuus lainvastaisesti toimivien seulomiseksi. Ehdotuksena tuli myös riskianalyysien kehittäminen.

Talousrikosten ilmituloriskiä voitaisiin lisätä kehittämällä vihjetietojen keskitetty purkujärjestelmä yhteistyössä esimerkiksi verottajan ja poliisin kanssa. Ilmituloriskiä voitaisiin lisätä erillisellä talousrikosten ilmiantolinjalla ja kehittämällä internetiin erityinen ilmiantolomake. Yleisesti katsottiin, että ilmituloriskin lisääminen tarkastuksia tehostamalla sekä poliisin ja muiden viranomaisten yhteisten iskutarkastusten tekeminen kasvattaisi talousrikosten ilmituloriskiä. Ehdotettiin, että lain puitteissa tehtävän yhteistyön määrää lisättäisiin eri tahojen kesken ja tehostettaisiin kansainvälistä yhteistyötä talousrikosten ilmituloriskin lisäämiseksi.

Vastauksissa ilmeni, että talousrikoksien selvittämiseen tarvittaisiin lisää henkilöresursseja eri viranomaistahoille. Katsottiin, että ilmituloriskiä nostaisi alkoholitarkastajille suunnattu kirjanpidon lisäkoulutus. Ehdotettiin myös erityistilintarkastajan virkojen perustamista lääninhallituksiin.

Konkreettisina yksittäisinä ehdotuksina tuli esiin esimerkiksi pankkeihin, rakennusteollisuuteen ja vakuutusyhtiöihin suunnatun tiedottamisen lisääminen. Ehdotettiin, että määrätään tilintarkastajille ilmoitusvelvollisuus havaitsemistaan merkittävistä verolainsäädännön rikkomisista. Kolme vastaajaa ilmoitti, ettei ymmärtänyt kysymystä.

Talousrikoksista koituvien seuraamusten tehostaminen

Vaikka rangaistuksia ei korostettukaan siinä määrin kuin ravintolayrittäjien vastauksissa, monet kuitenkin katsoivat, että tiettyjä sanktioita koventamalla talousrikoksista aiheutuvia seuraamuksia voitaisiin tehostaa. Nähtiin myös, että liiketoimintakiellon valvominen viranomaisten yhteisenä asiana tehostaisi seuraamuksia. Yleisesti ehdotettiin, että sanktioita ankaroitettavien ohella jokaiseen lain vastaiseen tekoon tulisi puuttua.

Monet vastaajat ehdottivat lisäresursseja. Katsottiin, että talousrikosten tutkintaan tarvittaisiin lisää ammattitaitoisia henkilöitä, joiden palkan määrään tulee kiinnittää huomiota. Katsottiin, että lisäresursseista seuraisi reaaliaikaisen ja tehokkaan tutkimuksen myötä merkittävä taloudellinen etu valtiolle. Esitutkinnassa tulisi pakkokeinoja käyttää rikoshyötynä saadun omaisuuden takaisin saamiseksi.

Vastauksista esiin nousi verotarkastusten määrän lisääminen ja kohdentaminen niitä ongelmallisille toimialoille, kuten ravintolaelinkeinoon. Aikaa saataisiin vähentämällä esimerkiksi kukkakauppoihin ja partureihin tehtäviä tarkastuksia, joiden vähentämisestä vastaajien mielestä ei koidu yhteiskunnalle merkittävää taloudellista haittaa.

Esitettiin myös, että syyttäjille asetettaisiin velvollisuus ajaa kaikki tutkitut asiat. Hallinto-oikeuksilla tulisi olla "suoraselkäisempi" ja tehokkaampi ote luvanvaraisiin elinkeinoihin. Ehdotettiin, että anniskeluluvan peruuttaminen tehtäisiin nopeammaksi, lupaehtoja kiristettäisiin ja yleisesti lupahallinnon roolia selkiytettäisiin.

Taloudellisten toimijoiden asenteisiin vaikuttaminen

Vastaajien mukaan taloudellisten toimijoiden asenteisiin voitaisiin vaikuttaa monipuolisella ja laaja-alaisella tiedottamisella sekä lainsäädäntöä kehittämällä ja sanktioita lisäämällä. Katsottiin, että tiedottamista ulkomaalaisille toimijoille tulisi lisätä. Kiinnijäämisriskistä tiedottaminen vaikuttaisi sekä alalla jo oleviin ja alalle mahdollisesti aikoviin yrittäjiin. Tiedottamisen tärkeys nousi esiin useissa vastauksissa.

Erääksi asenteisiin vaikuttamiskeinoksi ehdotettiin "iskemistä suoraan yrittäjien lompakkoon". Eli lainvastaisen toiminnan taloudellinen hyöty otettaisiin valtiolle. Näin heikennettäisiin saman yrittäjän mahdollisuuksia ryhtyä uudelleen harmaan talouden yrittäjäksi, koska aikaisemmasta toiminnasta jäänyttä pääomaa olisi vähemmän.

Tärkeäksi nähtiin, että koulutetaan aloittavien yritysten johtajia ja muita toimijoita. Koulutus sisältäisi muun muassa alan lainsäädännön, yleiset yritysten toimintaperiaatteet ja velvoitteet.

Muita torjuntakeinoja

Lopuksi vastaajia pyydettiin esittämään harkitsemiaan muita harmaan talouden torjuntakeinoja. Vahvimpana nousi esiin yleiseen moraaliin ja asenteisiin vaikuttaminen eri tahoilla. Tulisi lisätä tietoa siitä, että harmaan talouden aiheuttamat kustannukset eli maksamatta jääneet verot ja maksut ovat poissa verokertymästä, joilla ylläpidetään esimerkiksi sairaanhoitoa ja kouluja. Nuorison asenteisiin voitaisiin vaikuttaa kouluissa annettavilla tietoiskuilla, joissa

kerrottaisiin, että veronkiertäminen on rikos, ja jokaisen oma toiminta vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen hyvinvointiin. Nähtiin myös, että ravintola-alan omaa valistustoimintaa tulisi lisätä, mutta siinä hankaluutena nähtiin alan alhainen järjestäytymisaste. Edelleen tiedottamisella voitaisiin vaikuttaa suoraan kuluttajien asenteisiin, jotta he valitsisivat ravintolansa rehellisten yritysten joukosta.

Torjuntakeinona nähtiin myös reaalisen kiinnijäämisriskin kasvattaminen ja taloudellisten seuraamuksien ulottaminen niin yrityksiin kuin työntekijöihinkin, ei pelkästään omistajiin.

Viranomaisten tulisi taata kaikille yrittäjille neutraali kilpailuympäristö. Harmaaseen taloudelliseen toimintaan tulisi puuttua välittömästi, ja kaikille talousrikollisille tulisi olla samanlainen kohtelu lain edessä.

Talousrikollisuuden torjunnassa tulisi siirtyä välittömästi ”puheista tekoihin”. Esitettiin VIRKE -projektin vakinaistamista. Lupaehtojen tiukkana pitämistä pidettiin hyvänä ennalta-ehkäisevänä keinona, koska tällöin alalle tulevan yrittäjän on otettava alaa koskevista säännöksistä selvää.

Joidenkin vastaajien mukaan torjuntakeinoina voitaisiin käyttää esimerkiksi ALV-verokannan alentamista 22 % :sta 17 %:iin, työnantajamaksujen alentamista, siirtymistä esimerkiksi paikkalukujen perusteella tapahtuvaan arvioverotukseen ja alkoholi- ja tupakkaveron alentamista. Vastauksissa esitettiin myös, että alkoholijuomille voitaisiin säätää minimihinta, jotta yrittäjällä olisi mahdollisuus toimia veronsa ja muut velvoitteensa hoitaen.

Talousrikollisuuden torjuntaa tekeville virkamiehille tulisi saada kunnollinen motivoiva palkkaus, mahdollisuus tietojenvaihtoon eri viranomaisten välillä ja ristiinajomahdollisuudet eri viranomaisten tietokantojen välillä.

Oikeuskäytännön kehityksen seuraamista esitettiin yliopistojen tehtäväksi. Tätä kautta vaikutettaisiin siihen, että seuraamukset saataisiin nykyisiä toimintatapoja vastaaviksi.

LIITE 1. Kyselyn saatekirje, lomake ja uusintakyselyn saatekirje

Arvoisa vastaanottaja

Turun yliopistossa on käynnistetty tutkimus, jolla pyritään selvittämään harmaan talouden laajuutta ja talousrikollisuuden torjuntakeinojen vaikuttavuutta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on vuonna 2003 käynnistynyt ravintola-alan verovalvontaprojekti. Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena on selvittää:

- Millä tavoin harmaa talous on kehittynyt ravintola-alalla viime vuosina
- Mitkä torjuntatoimenpiteet ovat tehokkaita harmaan talouden torjunnassa
- Millä tavoin ravintola-alan verovalvontaprojektin alkaminen on tiedostettu yrityksissä ja mitä mieltä hankkeen vaikuttavuudesta ollaan

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto ry:n ja sisäasiainministeriön kanssa.

Osana tätä tutkimusta pyydämme teitä vastaamaan oheiseen kyselylomakkeeseen. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on erityisen tärkeää, että jokainen lomakkeen saanut vastaa siihen. Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto ry suosittaa kyselyyn vastaamista. Kysely on anonymi eikä vastaajien identifiointi näin ollen ole mahdollista palautettujen lomakkeiden perusteella. Tulokset tullaan esittämään vain ryhmäkohtaisesti jaoteltuina.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa tutkija, OTK Hannu Niskanen, p. 02-333 5546 tai 040-502 5043, sähköposti: hannis@utu.fi.

Ystävällisin terveisin,

Ahti Laitinen
Professori
oikeustieteellinen tiedekunta
20014 TURUN YLIOPISTO

Hannu Niskanen
Tutkija
oikeustieteellinen tiedekunta
20014 TURUN YLIOPISTO

Timo Lappi
toimitusjohtaja
Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto SHR ry

Kyselylomake

1. Harmaasta taloudesta on haittaa omalle yrityksellenne

G erittäin paljon

G melko paljon

G hieman

G ei lainkaan

2. Jos on haittaa, niin miten se käytännössä ilmenee?

—

3. Mikä on arvionne mukaan harmaan ravitsemismyynnin osuus kokonaismyynnistä seuraavissa tuoteryhmissä:

A. Olutmyynti _____%

B. Muu anniskelumyynti (A- ja B-lupa) _____%

C. Pikaruoka (pizzat jne.) _____%

4. Miten harmaa talous on mielestänne kehittynyt ravitsemisalalla vuosina 2002-2004?

G kasvanut selvästi

G kasvanut jonkin verran

G pysynyt ennallaan

G vähentynyt jonkin verran

G vähentynyt selvästi

5. Miten arvioitte seuraavien viranomaisten toimintaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa, asteikolla 1-5? Ympyröikää mielipidettänne vastaava vaihtoehto.

Toiminta on	erittäin tehokasta	melko en osaa tehokasta	sanoa	melko täysin tehotonta	teho- tonta
Tuotevalvontakeskus (anniskeluhallinto, alkoholitarkastukset)	1	2	3	4	5
Lääninhallitukset (anniskeluhallinto, alkoholitarkastukset)	1	2	3	4	5
Poliisi	1	2	3	4	5
Veroviranomaiset	1	2	3	4	5
Työsuojeluviranomaiset	1	2	3	4	5

(esim. työsuojelutarkastukset)

Elintarvikeviranomaiset (esim. terveystarkastukset)	1	2	3	4	5
Ulosottohallinto	1	2	3	4	5
Työvoimahallinto	1	2	3	4	5
Ulkomaalaispoliisi	1	2	3	4	5

6. Oletteko havainneet lainsäädännössä tai viranomaisten toiminnassa heikkouksia, joita harmaantalouden harjoittajat pystyvät hyödyntämään? Mitä nämä ovat?

—

7. Mitkä seuraavista toimenpiteistä ovat mielestänne tehokkaita harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi, asteikolla 1-5?

Toiminta on	erittäin tehokasta	melko en osaa tehokasta	sanoa	melko täysin tehotonta	teho- tonta
•aloittavien yritysten ohjaava valvonta ja seuranta	1	2	3	4	5
•anniskelulupien myöntämisedellytysten kiristäminen	1	2	3	4	5
•viranomaisten välisen yhteistyön (esim. tietojenvaihdon) tehostaminen	1	2	3	4	5
•verotarkastusten lisääminen	1	2	3	4	5
•verovelkojen perinnän lisääminen	1	2	3	4	5
•rikostutkinnan lisääminen	1	2	3	4	5
•rangaistusten koventaminen	1	2	3	4	5
•muu keino, mikä? _____	1	2	3	4	5

8. Mitä toivomuksia teillä on viranomaisille harmaan talouden torjunnassa?

—

9. Ravintola-alalla on käynnistynyt verovalvontaprojekti, jota toteutetaan yhteistyössä eri viranomaisten kesken. Oletteko saanut tiedon tällaisen projektin käynnistymisestä?

a. kyllä

-mistä olette saanut tiedon? _____ -

b. ei | siirtykää kysymykseen 12

10. Onko tiedossanne tapauksia, joissa toiminta-alueellanne sijaitsevaan yritykseen on kohdistettu valvontatoimenpiteitä viranomaisten taholta?

a. kyllä

b. ei

11. Millä tavoin arvioitte ko. projektin vaikuttaneen ravintola-alan yritysten käyttäytymiseen ja kilpailutilanteeseen toiminta-alueellanne?

kyllä

ei

a.	harmaan talouden ja talousrikollisuuden määrä on vähentynyt	G	G
b.	kilpailu ravintola-alan yritysten kesken on aiempaa terveemmällä pohjalla	G	G
c.	uusia yrityksiä on perustettu aiempaa vähemmän	G	G
d.	yritykset pyrkivät noudattamaan lainsäädäntöä ja viranomaisten antamia ohjeita aiempaa tarkemmin	G	G
e.	jotkut yritykset/ yrittäjät ovat lopettaneet toimintansa	G	G
f.	ravintola-alan yritysten tuottamien palveluiden ja tuotteiden hinnat ovat nousseet	G	G
g.	harmaan talouden harjoittamisesta kiinni jääneiden yritysten/ yrittäjien lukumäärä on noussut	G	G
h.	muuta vaikutuksia? _____		

Taustatietokysymyksiä:

12. Yritystyyppi

G anniskeluravintola G pikaruokaravintola (grilli, pizzeria, kebab-ravintola jne.)

G ruokaravintola G kioskki G muu

13. Kuinka suuri on yrityksenne liikevaihto vuodessa? _____ euroa

14. Yrityksenne sijaintilääni

a) Etelä-Suomen lääni

b) Länsi-Suomen lääni

c) Itä-Suomen lääni

d) Oulun lääni

e) Lapin lääni

Kiitokset vastauksistanne!

Uusintakyselyn saatekirje

Arvoisa vastaanottaja

Lähetimme teille noin kuukausi sitten kyselylomakkeen käynnissä olevaan tutkimukseemme liittyen. Viittaamme Turun yliopistossa tehtävään tutkimukseen, jolla pyritään selvittämään harmaan talouden laajuutta ja talousrikollisuuden torjuntakeinojen vaikuttavuutta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on vuonna 2003 käynnistynyt ravintola-alan verovalvontaprojekti. Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena on selvittää:

- ! Millä tavoin harmaa talous on kehittynyt ravintola-alalla viime vuosina
- ! Mitkä torjuntatoimenpiteet ovat tehokkaita harmaan talouden torjunnassa
- ! Millä tavoin ravintola-alan verovalvontaprojektin alkaminen on tiedostettu yrityksissä ja mitä mieltä hankkeen vaikuttavuudesta ollaan

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto ry:n ja sisäasianministeriön kanssa.

Mikäli ette vielä ole vastannut kyselyyn, pyydämme Teitä mahdollisimman pian palauttamaan oheisen kyselylomakkeen täytettynä. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on erityisen tärkeää, että jokainen lomakkeen saanut vastaa siihen. Kysely on anonymi eikä vastaajien identifiointi näin ollen ole mahdollista palautettujen lomakkeiden perusteella. Tulokset tullaan esittämään vain ryhmäkohtaisesti jaoteltuina.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa tutkija, OTK Hannu Niskanen, p. 02-333 5546 tai 040-502 5043, sähköposti: hannis@utu.fi.

Ystävällisin terveisin,

Ahti Laitinen
Professori, oikeustieteellinen tiedekunta

20014 TURUN YLIOPISTO

Hannu Niskanen
Tutkija, oikeustieteellinen tiedekunta

20014 TURUN YLIOPISTO

LIITE 2. Viranomaiskyselyn lomake

Haastattelulomake asiantuntijoille

Taustatiedot

1. Haastateltava (viranomainen, virasto)

2. Haastatteluajankohta

Ravintola-alan harmaa talous

3. Miten määrittelette käsitteen harmaa talous?

4. Mikä on arvionne mukaan harmaan talouden piiriin kuuluvan toiminnan % osuus kokonaismyynnistä ravintola-alalla tällä hetkellä ? (laita rasti valitsemasi vaihtoehdon perään)

a) anniskeluluvan (A, B ja C-luvat) haltijoiden osalta ?

b) ruokapaikkojen osalta ? (pizza-, kebab- ja pikaruokapaikat, joilla ei ole anniskelulupaa)

5. Kuinka suuria taloudellisia vahinkoja harmaa talous aiheuttaa ravintola toimialalle suhteutettuna muihin toimialoihin ?

Harmaan talouden vahingot ravintola-toimialalla ovat (laita rasti valitsemasi vaihtoehdon perään):

- 1) Huomattavasti suuremmat, kuin muilla toimialoilla
- 2) Jonkin verran suuremmat, kuin muilla toimialoilla
- 3) Samalla tasolla, kuin muilla toimialoilla
- 4) Jonkin verran pienemmät, kuin muilla toimialoilla
- 5) Huomattavasti pienemmät, kuin muilla toimialoilla

Ravintola-alan verovalvontahankkeen toteutus

6. Miten paljon ravintola-alan verovalvontahanke on työllistänyt yksikköäsi viimeksi kuluneen vuoden aikana ?

- 1) Erittäin paljon
- 2) Melko paljon
- 3) Jonkin verran
- 4) Ei paljoakaan

7. Miten verovalvontahankkeeseen liittyvä tiedotus ja koulutus on hoidettu hankkeen aikana?

Tiedotus verohallinnossa
ja muissa viranomaisissa

Tiedotus median kautta

Verovalvontahanke on:

- 1) Onnistunut hyvin
- 2) Onnistunut tyydyttävästi
- 3) En osaa sanoa
- 4) Onnistunut välttävästi
- 5) Epäonnistunut

Koulutus verohallinnossa:

Verovalvontahanke on:

- 1) Onnistunut hyvin
- 2) Onnistunut tyydyttävästi
- 3) En osaa sanoa
- 4) Onnistunut välttävästi
- 5) Epäonnistunut

Verovalvontahanke on:

- 1) Onnistunut hyvin
- 2) Onnistunut tyydyttävästi
- 3) En osaa sanoa
- 4) Onnistunut välttävästi
- 5) Epäonnistunut

Koulutus muissa viranomaisissa:

Verovalvontahanke on:

- 1) Onnistunut hyvin
- 2) Onnistunut tyydyttävästi
- 3) En osaa sanoa
- 4) Onnistunut välttävästi
- 5) Epäonnistunut

8. Miten viranomaisten välinen yhteistyö on sujunut verovalvontahankkeen aikana ?

- 1) On selvästi parantunut
- 2) On jonkin verran parantunut,
- 3) En osaa sanoa
- 4) On jonkin verran heikentynyt
- 5) On selkeästi heikentynyt

Miten asia ilmenee käytännön työssä?

9. Onko viranomaisten välinen yhteistyö parantunut verovalvontahankkeen aikana?

- 1) On selvästi parantunut
- 2) On jonkin verran parantunut
- 3) En osaa sanoa
- 4) On jonkin verran heikentynyt
- 5) On selkeästi heikentynyt

Miten asia ilmenee käytännön työssä?

10. Onko verohallinnon sidosryhmien (lääninhallitukset, STTV, poliisi, eläketurvakeskus jne.) viranomaisten harjoittama valvontatoiminta tehostanut verovalvontahankkeen vaikutusta ja harmaan talouden torjuntaa?

- 1) On selvästi parantunut
- 2) On jonkin verran parantunut
- 3) En osaa sanoa
- 4) On jonkin verran heikentynyt
- 5) On selkeästi heikentynyt

Miten tehostuminen ilmenee ?

Miten valvonta on tehostunut ?

Ravintola-alan verovalvontahankkeen vaikuttavuus

11. Ovatko harmaan talouden ja talousrikoksien tekomahdollisuudet vähentyneet verovalvontahankkeen aikana ?

- 1) On selvästi vähentyneet
- 2) On jonkin verran vähentyneet
- 3) En osaa sanoa
- 4) Eivät ole vähentyneet

Miten tekomahdollisuudet ovat vähentyneet ?

12. Onko verojen ja veroluonteisten maksujen ilmoitus- ja maksuhalukkuus lisääntynyt tai vähentynyt ravintola-alalla verovalvontahankkeen seurauksena ?

- 1) On selvästi lisääntynyt
- 2) On jonkin verran lisääntynyt,
- 3) Pysynyt ennallaan
- 4) On vähentynyt jonkin verran
- 5) On selkeästi vähentynyt

13. Onko verojen ja veroluonteisten maksujen perintä ja ulosottotoiminta tehostunut tai heikentynyt ravintola-alalla verovalvontahankkeen seurauksena ?

- 1) On selvästi tehostunut
- 2) On jonkin verran tehostunut,
- 3) Pysynyt ennallaan
- 4) On jonkin verran heikentynyt
- 5) On selkeästi heikentynyt

Mitkä seikat ovat vaikuttaneet verojen perinnän tehostumiseen tai heikentymiseen ?

14. Miten ravintola-alan verovalvontaprojekti/hanke on vaikuttanut (harmaan talouden määrään ravintola-alalla?)

Harmaa talous on.

- 1) Vähentynyt merkittävästi
- 2) Vähentynyt jonkin verran
- 3) Pysynyt ennallaan
- 4) Lisääntynyt jonkin verran
- 5) Lisääntynyt merkittävästi

15. Onko ravintola-alan verovalvontahankkeella ollut paikkakuntaakohtaisesti erilaisia vaikutuksia harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen? (Esim. onko vaikutus harmaaseen talouteen ollut suurempaa/vähäisempää suurilla paikkakunnilla, kuin pienillä paikkakunnilla?)

Mistä erot aiheutuvat ?

16. Mikä on kokonaisarvionne ravintola-alan verovalvontahankkeesta ja sen vaikutuksesta harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan tällä hetkellä, kun hanke on ollut käynnissä 1½ vuotta?

Harmaan talouden torjunta on verovalvontahankkeessa:

- 1) Onnistunut hyvin,
- 2) Onnistunut tyydyttävästi,
- 3) En osaa sanoa,
- 4) Onnistunut välttävästi,
- 5) Epäonnistunut

17. Yleisarvio verovalvontahankkeesta ?
(arvio 1-5, jossa 1 on erittäin tärkeä ja 5 on merkityksetön)

Harmaan talouden torjunnan kehittämisestä

18. Seuraavat kysymykset koskevat harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan kehittämistä ravintola-alalla ? Nimeä kussakin alla olevassa kohdassa vähintään yksi esimerkki toimenpiteistä, joilla harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa voitaisiin kehittää ?

Toimenpiteet, joilla:

- vähennetään rikoksentekomahdollisuuksia
- parannetaan viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia ja valmiuksia
- talousrikosten ilmoitusriskiä voidaan lisätä
- talousrikoksista aiheutuvia seuraamuksia voidaan tehostaa
- vaikutetaan taloudellisten toimijoiden asenteisiin
- muut torjuntakeinot

LIITE 3. Avoimiin kysymyksiin tai vaihtoehtoihin annetut vastaukset (yrityskysely)

Kysymys 2. Miten harmaan talouden haitat käytännössä ilmenevät

1. Vääristää kilpailua, kilpailija myy halvemmalla ☐ asiakkaat menee sinne.
2. Rehelliset yritykset maksavat kaikki lakisääteiset kulut; osittain epärehellisten puolesta.
3. Oluen, drinkkien ja ruoka-annosten hinnat [ovat] joillakin yrityksillä niin halvat, että rehelliset yrittäjät eivät sellaisiin hintoihin pysty.
6. "Tummien" pizzeria polkee hintoja.
7. Hintakilpailuna epärealistisille hinnoille. Yleisen mielikuvan pilaamiselle ravintola-alaa ja odotuksia koskien.
11. Kilpailu kovaa, toki osa asiakkaista katsoo vain hintoja.
12. Ruokamyynissä pienenä laskuna, koska hintoja poljetaan hyvinkin alas.
15. Epäreilu kilpailutilanne ☐ Asiakkaat ostaa halvempaa alkoholia, jossa ei makseta samoja lakisääteisiä maksuja kuin itsellä.
17. Jotkut pystyvät myymään huomattavasti edullisemmin, lisäksi toisinaan vaikea saa työntekijöitä, kun "muulta saa pimeästi saman käteen".
19. Vaikeata kilpailla näiden yritysten kanssa.
20. Olutta myydään meitä halvemmalla.
21. Asiakkaiden hintamielikuva on vääristynyt.
24. Vääristynyt kilpailu / hinnoittelu.
25. Hintakilpailu, kun kaikki eivät maksa kaikkia kuluja.
26. Vääristää kilpailutilannetta. Rivikansa ei tiedosta harmaan talouden haittoja, vaan ostaa usein sieltä mistä halvimalla saa. Palvelu heikkenee.
27. Vääristää kilpailua. Näkyy lähinnä asiakasmäärissä, kun myydään halpaan hintaan.
28. Kilpailutilanteen vääristymä.
30. Halpamyyntinä.
31. Meillä on kaupungissa lounasravintola, minkä toimintaa haittaa ählämien kebabit ja pizzeriat, koska näillä hinnoilla ei makseta veroja + lakisääteisiä työntekijämaksuja. Rengon pirttiä ei harmaa talous haittaa, koska ei paikkakunnalla ole muita anniskeluravintoloita kuin me.
33. Naapuriravintola myy pizzaa ale-hintaan, olutta alle omakustanteen. Pimeätä työvoimaa Turkista.

34. Meillä käy vähemmän asiakkaita kuin niissä paikoissa, joissa on harmaata taloutta ja pimeätä työvoimaa. Näissä paikoissa ruokaa myydään 5€ tai jopa allekin.
37. Hinnoittelu, työvoimakustannukset.
40. Harmaan ravitsemusmyynnin hintakeinottelu antaa kuluttajalle vääristyneen hintamielikuvan ja houkuttelee asiakkaita laillisesti toimivilta yrityksiltä.
41. Lähellä olevat ulkomaalaiset myyvät pizzaa ja kebabia 4€/kpl.
46. Ulkolainen kilpailija myy tuotteitaan lyömättä kaikkea kassaan, minkä vuoksi vaikuttaa jonkin verran olutmyyntiimme (halvempi myyntihinta).
47. Kilpailijoiden tuotteiden hinnoittelussa. Kun työvoimakustannukset (välilliset) jäävät alhaisiksi tai pois kokonaan, saadaan hinnat edullisiksi.
48. Myynti pienenee.
50. Joissakin naapuriravintoloissa liian halvat hinnat, joista ei makseta veroja.
51. Hintakilpailun vääristymisenä.
52. Ns. yksityiset juhlapalvelut polkevat hinnat alle kannattavuusrajan, koska ne eivät maksa sosiaalikuluja, alv, tuloveroa.
53. Kilpailijat saavat kustannusetua.
55. "Polkumyyntihintoina".
56. Hinnoittelu vääristyy.
57. Meidän vuotuinen olut- ja siiderimyynti on n. 3400€. Meille ravintola-alan harmaa talous ei siten vaikuta. Meille vaikuttaa enemmänkin pimeä välinehuolto, kuten [??]
60. Myydään autojen paksista tupakkaa, alkoholijuomia, bensaa ym. Viipurista tuotua.
61. Asiakkaat seuraavat halpoja hintoja. Alle kahden (ja vähän yli) euron tuoppien polkuhinta ei voi tuottaa yritykselle voittoa. Kuinka voi kannattaa myydä tavaraa tappiolla ja pitää "palkkatyöläisiä", maksetaanko tässä tapauksessa esim. veroja yms.?!
64. Sama tuote halvemmalla.
65. Huonona maineena alalla.
66. Hinnoittelussa. Miten katteellista tuotetta voi myydä ulos sisäänostohinnalla.
67. Työntekijöiden saatavuudessa.
70. Pontikankeitto, yksityiskodeissa myytävä viini + viinat, pontikat.
72. Yrityspuolen pimeet, laiminlyönnit, pimeät palkolliset erityisesti. Hyväveli-järjestöjen ns. omien suosiminen. Virkamiesten ns. konsulttihakemmat niille, jotka niistä maksavat, se toimii ja vaikuttaa hyvin monessa.

75. Kilpailijan selvästi edullisemmat hinnat.
77. Vääristää kilpailua (hinnoittelu). Vaikeuttaa laskutusta (epämääräiset osoitteet).
78. Harmaan talouden ravintolat aiheuttavat vääristynyttä hinnoittelua.
79. Kylällä on kaksi ravintolaa, joista toinen maksaa palkat pimeästi.
80. Kilpailevat yritykset aasialaisten omistuksessa. Pimetä palkat. Myydään venäläistä tupakkaa, viinaa.
82. Hintakilpailu juomissa/oluessa on kova. Ei käynnistetä ruokatarjoilua, koska "naapurit" myyvät ruuan niin halvalla (alv 0 %)!
83. Kaikenmaailman pitopalveluyrittäjät, myös yhdistykset, jotka tekevät juhlia tutuille.
84. Lisääntyneet valvontamaksut, taloudellisesti kalliiksi.
86. Lähistön kuppiloiden polkumyynnillä [po. -myyntinä?]
87. Asiakasvähytenä, halvat "poljetut" hinnat vetävät enemmän asiakkaita kuin yritys, joka pitää normaalit hinnat ja hoitaa yhteiskunnalliset velvoitteensa.
88. Jo nyt yritykseni myy edullisesti olutta yms.!!! Mutta kilpailijat myy samaa tuotetta jopa ½ alle yritykseni hinnoista. Outoa kun tiedän paljonko sen tuopihinta on. Ja samat kustannukset on meillä kaikilla!!! Kai !!!?
90. Hintakilpailu □ kilpailu asiakkaista kiristyy.
92. Heikentää kilpailukykyä.
93. On tiedossa ruokapaikkoja, keikkayrittäjiä tapahtumissa, jotka tulevat sesonkeihin kuorimaan kermat päältä hoitamatta sen kummemmin yhteiskunnallisia maksuvelvoitteita. Paikalliset ainakin ulkolaisten vetämät ruokapaikat.
94. Rehellinen, velvoitteensa suorittava yrittäjä □ katkeruus □ hintojen nousu (valvontamaksut, verot ym.) emme voi kilpailla "ale-hinnoin"! Yrittäjä köyhtyy.
98. Kiristyneenä hintakilpailuna eli tuotteita myydään aivan liian pienillä katteilla, että lakisääteiset velvoitteet voitaisiin hoitaa.
101. Vääristynyt kilpailutilanne: asiakkaat vertaavat hintoja ja vaativat alentamaan kohtuuttomasti; rehelliset maksavat harmaisiin verrattuna moninkertaiset sivukulut yms. = kate pienempi.
102. Kilpailijoilla halvemmat hinnat samassa ympäristössä.
103. Esim. EXTRA työvoimaa todella vaikea saada. Lyhyemmät työsuhteet ovat hankalia muutenkin toteuttaa, kun Kela:n tai vastaavat tuet eivät pyöri katkosten takia.
104. Asiakkaiden vähentymisenä, ostohaluttomuutena.

105. Kilpailijalla on pitopalvelussa halvemmat hinnat.
107. Paikkakunnalla oli ravintola, myi halvemmalla ruokaa.
109. Ruuan hinta alenee, varsinkin pizzat. Katteet putoavat. Nuorisoseuran talkooporukalla pyörittämä ravintola- ja anniskelutoiminta, josta ei makseta palkkoja muita sivukuluja.
112. Ehkä kilpailutilanteen vääristymää esim. hinnoittelussa. Alan saaman maineen huononeminen. Mielestäni turhienkin lisätarkkailujen lisääntyminen.
113. Vaikeuttaa "oikean" työvoiman saantia. Väärentää kilpailukykyä. Vaikeuttaa työllistämistä.
115. Vääristyneellä hinnoittelulla.
117. Harmaata taloutta on myös julkisen sektorin tuki omille matkailuyrityksille. Kilpailu vääristyy, kun vuokralaisten ei tarvitse maksaa sähkö-, vesi- ja katumaksuja. Vuokria sovitellaan ja annetaan anteeksi.
120. Asiakkaiden epäilyinä ja vihjailuina.
123. Myyntihintoina, johon emme pysty vastaamaan ☐ kilpailun vääristymisenä. Järjestyshäiriöinä ympäristössä.
125. Ruuan hintataso on liian alhaalla, ei viiden euron hinnalla voi myydä ruokaa vastasantäydeltä. Pitopalvelu"keikkoja" erittäin vaikea myydä siihen hintaan, että siitä pääsee tuntipalkoille. Pitopalvelua ei voi palkkatyönä tehdä.
127. Oppilaitos majoittaa verovapaasti toisin kuin me yrittäjät.
129. Meille on yhteiskunnan harjoittama verorahoilla tuettu kouluravintola- ja hotellikilpailu yhtä paha kuin harmaa talous.
131. Hintavertailussa.
132. Lähialueen kilpailutilanne on todella paha. Viereiset pubit myyvät olutta ja muita alkoholijuomia niin halvalla, että olemme menettäneet huomattavan määrän asiakkaita.
133. Kilpailijoiden halvemmilla hinnoilla tuotteissa sekä ohjelmien pääsylipuissa.
134. Hinnoittelu tuotteissa.
137. Muut myyvät markkinahintaa halvemmalla.
140. Epäterve kilpailu seudullamme pitää yllä eriarvoisuutta. Lomaliitto ja yhteiskunta tukee ja vääristää kilpailua.
143. Myynti pienempi kuin jos kaikkia samalta viivalta.
146. Hintojen polkemisena, henkilöstön saamisena.
148. Tällaiset paikat myyvät niin halvalla juomia, että asiakkaat käyvät niissä alkuillasta ja monet jää tulematta.

149. Hintakilpailu vääristyy, pimeät palkat.

150. Vääristää hintakilpailua.

153. Pika-, "halpa"ruokapaikkojen, esim. pizza, kebab ym. hinnanero hyvän ruokapaikan esim. alkupalojen hintaa liian suuri ☐ annoskoko/hintavertailku ☐ halvalla paljon -ajattelu.

154. Lähinnä pienen olutpub-osaston kilpailutilanteen vääristymänä, ei pysty samaan hintakilpailuun.

156. Hintapolitiikkaa vääristyy.

158. Hintakilpailuna. Työntekijän kannalta eläke- ym. maksut jää saamatta, kilpailu vääristyy kaikilta osin.

165. Huonontaa rehellisesti toimivan ravintolan toimintaa ja kilpailukykyä. Ainakin ulkomaisille yrittäjille maksettavat avustukset, ja verohelpotukset aloittelevalla firmalle mahdollistavat sen, että pyritetään firmaa vähän aikaa ja sen jälkeen jätetään maksut maksamatta ja muutetaan toiseen maahan ja aloitetaan taas jokin uusi bisnes.

166. Vääristää kilpailua, kassajärjestelmät kaikille samat.

167. Asiakaskato halvempiin ravintoloihin.

169. Hintoja poljetaan. Rehellisellä kaupalla ei mahdollista kilpailla hinnoilla.

170. Näkisin sen omalla kohdalla lähinnä ylimääräisinä vaivoina. Ja tietysti asiakkaiden kommentit ravintolahintojeni "kalleudesta", kun siellä toisessa maksaa olut niin paljon vähemmän. Yritä siinä selittää, että yritän tehdä bisnestä maksamalla veroni, tellit ym. maksut niin ne kuuluvat.

171. Hinnoittelu vääristyy.

173. Harmaata taloutta käyttävät saavat kilpailuetua, kun eivät maksa esim. työntekijöiden eläke- ja sotumaksuja.

174. Reilu kilpailu kärsii/vääristyy, jos lähistöllä yrittäjiä, jotka eivät maksa alv:ia/palkkojen sivukuluja (lomapalkat, tel, sotu jne.) ja osatavat ns. dumpuokaraaka-aineita.

175. Hintakilpailussa pärjää paremmin sellaiset yritykset, jotka eivät hoida asioitaan.

178. Euron tuopit pois.

181. Kilpailijat pystyvät hinnoittelemaan tuotteet erilailta eli edullisemmin.

182. Alueen tarkastajat eri alueita eivät usko yrittäjää, vaan yrittäjä on heidän mielestään "rikollinen" olemalla yrittäjä. Yritysten väliset erot ja toiminnan laajuus eroavat Suomessa suuresti toisiinsa nähden.

183. Epätervettä kilpailua ja hinnoittelua.

185. Myynnin väheneminen.

189. Tarjontaa enemmän ☐ asiakaspaikkoja.

194. Ostohinnoissa, verotuksessa, vastuuntunnossa.
195. Kotikuljetusyritykset työllistävät pimeää työvoimaa, vetävät hinnat alas, jolloin sisätilamyynnissä olevat yritykset eivät pysty kilpailemaan.
196. Kilpailijoiden polkumyyntihinnat, jotka eivät kata kuluja.
197. Hintojen polkemisena, väärän mielikuvan luomisena.
198. Joudumme hinnoittelemaan tuotteemme alle käyvän hinnan.
201. Kilpailijat myyvät tuotteita "alehintaan". "Ilmainen sisäänpääsy – tuoppi 2,50".
204. Pimeää työvoimaa, halvalla myyntiä (olut). Työvoimatoimiston työtuet (työllistetyt, starttirahat ym.). Salakapakat (moottoripyöräkerhot, anniskelua, myydään alkoholia näennäiseen hintaan).
205. Epäterveenä hinnoitteluna ja hyvin aggressiivisena markkinointina selvästi tappiollisissa ravintoloissa.
207. Harmaantalouden yritys pärjää paremmin. Esim. meillä ei ole varaa lomiin. Koska ne pystyvät myymään halvemmin hinnoin, ne keräävät asiakkaat pienellä paikkakunnalla.
214. Lisääntyvinä yhteiskunta/sosiaalikuluna.
216. Kaikista työntekijöistä ei makseta kaikkia laillisia maksuja.
217. Vääristää kilpailua.
218. Savonlinnassa oli v. 1990 yksi ulkomaalainen kebab-pizzeria kolme suomalaisomisteista. Tänään kolme suomalaista ja kahdeksan ulkomaalaista (heidän hintatasossa jopa 3.7€/annos).
219. Uskomme, että haittaa on. Se ilmenee joidenkin kilpailijoiden hinnoittelussa. Halpaan hinnoitteluun luo mahdollisuudet "pimeä" työvoima.
220. Bulaamisena.
222. Ravintola-alan kilpailu vääristyy, kun toiset eivät hoida velvoitteistaan rehellisesti. Työttömyyskorvausta saavat käyvät töissä ja aiheuttavat lisää työttömyyttä, eläkekertymän puute aiheuttaa tulevaisuudessa lisämenoja yhteiskunnalle.
224. Asiakkaita houkutellaan halvan juoman perään. Sekä lounaan hinta on erittäin edullinen.
227. Ulkolaisten omistamat pizzeriat polkevat hintoja.
229. Epäterve hintakilpailu.
230. Vääristynyt hinnoittelu.
232. Veronkierto (□ vääristynyt hintakilpailu), muiden lakisääteisten kulujen kierto.
233. Alkoholijuomien hinnoittelu ei kaikissa yrityksissä voi vastata kustannuksia.

236. Jos jossakin firmassa on “pimeää” työvoimaa, muitakin epäillään.
239. Yrityksen kasvamisena, uusien liikeideoiden keksimisenä; kilpailukyvyn vähenemisenä.
245. Hintakilpailu on vääristynyt.
248. Kilpailutilanne vääristyy, kun kaikki eivät maksa lakisääteisiä [maksuja].
250. Myynnin laskussa.
252. Juhlapalvelut, hinnoittelu.
254. Hintataso vääristyy.
255. Kilpailijoiden alle kustannusten näkyvinä hintoina.
257. Kassavajeena.
259. Yritykset, jotka eivät huolehdi maksuistaan, polkevat hinnat alas. Siihen ei pysty yritys, joka huolehtii kaikista velvoitteistaan. Hinnat jo pitäisi kertoa, mikä yritys kiertää verot.
262. Alkoholijuomia myydään edullisesti; ei makseta palkkoja rehellisesti; pitopalvelupuoli vielä ravintoloita ongelmallisempi.
264. Tilausravintolatoiminnassa (asiakkaat (yksityisasiakkaat) valitsevat juhlapaikoikseen ravintoloita, jotka sallivat myös omien juomien (alkoholi) tuonnin ravintolaan (esim. booli hääjuhliin).
265. Ravintoloiden alkoholi- ja ruokatarjoukset ovat liian halpoja.
266. Sekä yrityksen että jokaisen henkilökohtaisessa verotuksessa luonnollisesti. Hintataso on pidettävä hieman matalampana kuin olisi tarpeen, sillä kilpailijoiden polkuhinnat on mielletty “normaalihinnoiksi”. Asiakkaat ovat tottuneet tinkimään, kun ovat siihen oppineet. Muutamissa paikoissa on tapana antaa tingittyyn hintaan, tietysti lyömättä kassaan ...
267. Myynnissä tietysti, koska harmaata taloutta pyörittävät myyvät esim. paljon halvemmalla kuin muut.
268. Ainoastaan yleisesti ajatellen verojen ja työnantajamaksujen laiminlyönti aiheuttaa ylimääräisiä maksuja asiansa hoitaville yrityksille pitkällä juoksulla.
269. Kilpailu vääristyy (esim. juhlien ruokatilaustarjouksen voi joku tehdä niin halvalla, että normaali yrittäjä, joka maksaa kaikki yhteiskunnalliset maksut, ei ymmärrä.
279. Kilpailutilanne.
286. Ellei saman alan kilpaileva yritys hoida velvoitteitaan, se vääristää kilpailua.
287. Oluen hinta asiakkaille aivan liian alhainen. Lounasannokset.
291. Kilpailu. Projektien kautta hoidetut palvelut matkailijoille, tai esim. tapahtumat.

293. Asiakkaat ovat tullessaan ravintolaan valmiina juovuksissa, jolloin ravintolassa ostetaan olut ja "sammutaan".

298. Kilpailu vääristyy. Harmaat yrittäjät polkevat hintoja.

301. Hintakilpailussa. Jos heidän siis kebab- ja pizzahinnoista maksetaan kaikki velvoitteet, mitä me suomalaiset pk-yritykset tehdään tai joudutaan maksamaan, koska meidän luukut kyllä tutkitaan.

302. Heijastuu ruokatuotteeseen, ihmiset syövät selkeästi alihinnoiteltuja tuotteita hyvillä mielen! Meidän ruokamme osalle liian kallista!

303. Vääristää kilpailua.

306. Korostuspaineita hintoihin olisi, siirtääkö korostus kysynnän yrityksiin, jotka myyvät alle torihintojen.

308. Hintavääristymät lounashinnoissa; lounaista jopa n. 5 euron hinnalla (meillä 7,90€).

309. Vääristää kilpailua, heikentää kannattavuutta, koska asiakkaat hakeutuvat halvempiin paikkoihin. Tuotteita mahdollisuus myydä muita halvemmalla, koska ei makseta lakien velvoittamia maksuja.

312. Vaikuttaa hintatasoon ja työntekijöiden tuntipalkkaan.

314. Myynnit pienentyneet, henkilökuntaa vaikea saada, hintoja joutuu alentamaan, että voi kilpailla muiden kanssa ja tästä johtuen kate kärsii.

315. Hinnat! Vääristää kilpailua.

317. Esim. ruoka voidaan myydä halvemmalla, kun osa palkoista maksetaan pimeänä = vääristää lounaan á hintaa.

318. Kilpailu vääristyy.

319. Epätervettä kilpailua ja hintasotaa.

322. Toimimme alueella ainoana anniskelupaikkana, joten vääristynyt hintakilpailu. Työvoimakustannukset eivät ole juurikaan vaikuttaneet meihin.

324. Hintakilpailu.

329. Ihmettelen esim. miten ns. turkkilaisten pitämät ruokapaikat voivat toimia kaupunkien keskuksissa, kun en tiedä paljoakaan asiakkaita, jotka kävisivät niissä. Rahaa takaovesta sisään ja pongaus kassaa ja rahat on pesty.

332. Kilpailijoita enemmän.

334. Hintataso pysyy alhaisena, jolloin muiden vaikea pysyä mukana kilpailussa.

335. Emme voi kilpailla ns. polkuhintoja vastaan.

337. Hinnoittelussa. Ne, jotka eivät maksa työntekijöille tessin mukaisia palkkoja, pystyvät myymään halvemmalla.

338. Kaikki yrittäjät eivät maksa täyttä palkkaa työntekijöilleen.

339. Hieman vääristyneenä hintakilpailuna.

341. Kilpailijoiden eri hintataso (myyvät halvemmalla).

343. Hintakilpailu älytöntä. Asiakkaat eivät ymmärrä, miksi meillä on niin "kallista". Hintoja joutuu kuitenkin pitämään liian alhaisina, ei ole varaa henkilökuntaan, oman työn osuus muodostuu liian ratkaisevaksi.

344. Toiset ravintoloitsijat myyvät leimaamatonta liian halvalla (poro).

Kysymys 6: onko havainnut lainsäädännössä tai viranomaistoiminnassa heikkouksia, joita harmaan talouden harjoittajat pystyvät hyödyntämään.

1. Riittävän röyhkeä yrittäjä uskaltaa.

6. Veroviranomaiset ja muut virkamiehet katsovat liikaa "läpi sormien" vähemmistöjen (tummien) tekemisiä. Verotarkastajat kun tulevat normaaliin, asiansa hoitamaan liikkeeseen, eivätkä löydä papereista huomautettavaa, niin alkaa ns. "pilkunnussinta" tyyliin: Poltatko? Mitä merkkiä? Syötkö itse pizzaa? Mitä maksat syömisistäsi? Ruokaleikkuri, et kai vaan leikkaa samalla leikkurilla kotonasi? Jne., jne. Mitään merkitystä kokonaisuuden kannalta kyseisillä asioilla ei ole, mutta tarkastajat yrittävät saada rehelliselle yrittäjälle parin- kolmentuhannen laskua aikaiseksi peittääkseen omat kulunsa.

7. Asiantuntijat ruohonjuuritasolta puuttuvat. Varsinkin isot yksiköt hämäävät tarkastajia, jotka eivät tiedä pikku "konnakoukkuja", joita ravintoloissa voi tehdä. Tuntuu, että valvonta keskitetään "kyttämään" tuplakossun kaatajia eikä oikeasti merkittäviä asioita.

11. En ymmärrä, miten jotkut ravintolat voivat toimia jopa vuosia ilman mitään asianmukaisia lupia! Samoin ennakoperintä, ALV ym., ... outoa, ettei niihin puututa aikaisemmin. Eli jos jokin yritys ei maksa lainkaan SOTU, ALU, ennakkoveroja ym., niin näitä voisi tutkia. Ehkä saataisiin karsittua yritykset, jotka aikovatkin toimia vain kunnes jäävät kiinni 1-2 vuotta. Pizza 5€ Helsingin keskustassa! HALOO!

12. Seurattava niitä yrittäjiä, jotka vaihtavat yrityksen nimeä ja paikkakuntaa jatkuvasti. [...] asioissa otettava huomioon kyseiset yrittäjät (ulkomaalaiset).

14. Valvontaresurssien puute.

15. Tarkastuskäyntejä liian harvoin. Työntekijöiden rekisteröinti firmoissa huonoa (pimeä työvoima). Ravintoloiden anniskelumyynti kontrolloimatonta □ liian päihtyneet, nuoret.

17. Henkilöstöresurssit!

18. Prostituution yleistyminen / valvonta järjestäytyneeseen rikollisuuteen / tläpään organisaation eliminointi / POLIISI.

19. Tarkastukset harvassa.

21. Toimipaikassa suoritettavan valvonnan vähäisyys. Toiminnan jatkaminen sukulaisen jatkamana. Elintarvikeliikkeiden myyjien ammattitaidottomuus/välinpitämättömyys alkoholijuomien myynnissä.

23. Jos ja kun alkoholitarkastaja käy yrityksessä, onko sen pääasiallinen tehtävä "hylätä" annetaanko ostoskuitti asiakkaalle vai ei tai onko tarjoilualan rajat tarkasti päivävuorolistan [?] mukainen vai voisiko tarkastuksia tehdä oikeasti esim. "pitää esittää luotettavat ostokuitit", vertaamalla varastoja tehdä niissä pistokokeita, tehdä ns. piilotyötä tarkastusten suhteen, etsiä epäilyttäviä yrityksiä jne., jättää "näpertely" pois, asiat oikeaan järjestykseen.

25. Ei ole halua kun kustannusvastaavuutta ei pysty toteuttamaan. Suurin osa pieniä yksiköitä. Konkurssit raukeaa rahan puutteeseen.

27. Katson myös harmaatalouteen lyhytaikaiset työllistetyt, joihin saadaan työvoimatukea kaikilla loilla: matkailu-, palvelu-, rakennus- ym. alat.

31. Ählämeillä kun nimet ovat kaikilla melkein samat. Ne kun nostaa sossusta, työvoimahallinnolta rahaa ja sit niillä on pizzeria, josta tulee kaikki käteen puhtaana ja tämä kaikki vielä monesta sossusta + työkkäristä. Ei ihme, että ajetaan käteisellä maksetulla Mersulla vuosimallia 2004! Ekaksi kaikkiin virastoihin sellaiset suomalaiset, jotka osaa näitten kielen täydellisesti. Koska sillä varjolla, että ei ymmärretä, tehdään paljon haittaa.

32. Tutkinta hidasta, tapauksen selvittyä, on hyvin paljon mahdollista, että koko yritystä ei ole enää olemassa.

33. Ulkomaiset yrittäjät pääsevät helpolla: heitä ei samat esim. terveystarkastukset ja verotus koske. Tarkastuksissa katsellaan sormien läpi epäilyttävää toimintaa.

34. Kukaan ei tarkasta missään mitään. Jokainen saa tehdä mitä haluaa.

37. Liian vähän tarkastuksia, tehotonta.

39. Ruokatuotetta ei voi kontrolloida, eikä aina sen valmistamiseen osallistuvaa henkilöstöä.

40. Yritykset vaihtavat omistajaa niin nopeasti, että perässä ei pysytä.

45. Viranomaiset eivät tee tarpeeksi "yllätys" tarkastuksia.

46. Tarkastuskäynnit melko vähäisiä. Voisi keskittää tarkastuksia enemmän keskiolut/pizzerioihin.

50. Eri viranomaisten yhteistyö heikkoa.

51. Tarkastusten puutteessa voi elää pellossa. Tarkastajilla pitäisi olla yrittäjätaustaa, että tajuaisivat mihin kiinnittää huomiota. No, hieman parempaan suuntaan on menty.

52. Kassan ohi myynti ja siten myös ostot aivan liian helppoja, koska katteita ja myyntejä seuraa vain yrittäjä itse.

53. Epäterve hinnoittelu antaa aina aiheita epäillä!

55. Byrokratia on hidasta ja jos sitä haluaa hidastaa tai ei ole systeemissä mukana voi pitkittää velvollisuuksien hoitamista yllättävän pitkään. Kielitaidottomuus puolin ja toisin.

56. Viranomaiset eivät puutu herkästi etnisiin ravintoloihin. Tarkastuksia yms.
59. Isoissa kaupungeissa valvonta vaikeaa. "Naapuri" ei tiedä mitä tapahtuu.
60. Poliisi ei puutu, vaikka näkee "työttömän" myymässä takaluukusta.
62. Tuntuma "kenttään" puuttuu, vailla kaikkia lupia toimivat yksiköt voivat toimia kuukausia ilman, että viranomaiset puuttuvat asiaan.
64. Vähemmistöryhmä kikkailee.
65. Nimi vaihtuu, toiminta jatkuu. Etniset paikat värväävät kotimaastaan työvoimaa. Työntekijä maksaa suurehkon summan ravintolanpitäjälle ja sitoutuu tulemaan töihin joko minimipalkalla tai pimeästi osittain ja pikkuhiljaa saa Suomen kansalaisuuden.
66. Yrityksen jatkuminen konkurssin jälkeen nimenmuutoksella. Miten saavat luvat???
68. Tuotevalvontakeskus ei paljon hoida asioitaan ja niitä pystyy kiertämään. Tuotevalvontakeskuksessa rasistista toimintaa, ja olemme kuulleet, että alkoholilupia haettaessa voi luvan saada myös rahalla jos sitä ei muuten myönnetä, eli ns. lahjontaa.
69. Mennyt "ojasta allikkoon", ts. tehty rehellisten yrittäjien työ vaikeammaksi.
72. Monilla aloilla vaikuttaa. Elintarvikealalta on kuitenkin rahassa mitattuna ainakin mielestäni vähittäismyyntin piirissä vähäistä. Hyvä-veli -verkottumisen kautta hyvin merkityksellistä.
73. [Ei ole huomannut heikkouksia.] Pienen yrityksen täytyy olla kunnolla eli kaikkia kassaan, jotta tulosta riittää laskuihin. Ehkä ongelmat ovat isoissa yrityksissä?
77. Tarkastusten arvattavuus / ravintoloiden välinen "puskaradio", byrokratia ja eri viranomaisten välisen tiedon heikko kulku.
78. Arvonlisäveron kierto, kuititta myynti, pimeät palkat, harmaan rahan uittaminen liikevaihtoon.
79. Viranomaisten vaikeus puuttua asioihin aikaisessa vaiheessa.
80. Tarkastukset ulkomaisille yrityksille lieviä
81. Ulkomaalaiset yrittäjät vaihtelevat omistajaa puolen vuoden välein ja lisäksi aina "uusi omistaja" / "yrittäjä" saa jotakin valtion tukea. Kyllä siinä miettii että miksi näin.
82. Ulosotto on tehotonta.
84. Liian vähän tarkastuksia.
86. Viranomaisten vähäisyys.
87. Kylä/kaupungissa tiedetään paljon asioita, kummastuttaa että viranomaiset eivät "kuule" juttuja ja puutu asiaan (tarkasta).
88. Pikaruokapaikat on takahuoneet täynnä äijiä ja ruoka maksaa alle 4€!!! Eli kaikenlainen valvonta viranomaisilta heikkoa. Lähetään sieltä terveystarkastuksesta lähtien ja työaikasäädöksistä ja palkoista.

90. Byrokratia ☐ päätösten hitaus, pitkät tutkimukset (resurssien puute) ja tuomioiden päätöshita.

92. Valvonnan heikkous.

93. Suomessa vallitseva rasmin pelko. Ei puututa selviin todistettuihin asioihin, vaan hyssytellään ja ollaan mukamas voimattomia. Toinen ärsyttävä asia on, että suomalaiset “konkurssipetoshuijarit” voivat surutta toimia liiketoiminnassa aina vaan uudestaan ... jatkaen mitä muuta kuin vanhaa tyyliään.

94. Valvontaa ei keskitetä “selvästi” epärehellisiin: katteet heittelevät/huonot, alv-rästit, työntekijöiden vero/sotumaksut, myyntejä ohi kassojen ☐ yrittäjä rikastuu huomattavasti. Esim. miedot olut ostetaan vähittäiskaupasta ja myydään ohi kassan, jne.

96. Ulkomailta tuotettu laiton kirkas viina. Virallinen yrittäjä eri henkilö kuin luvan haltija, ts. ostettu lupa. Kuullut ko. tarinoita ulkomaalaisomisteisista ravintoloista. Käsittääkseni suomalaisilla ei niin paljon ongelmia, ns. herran pelkokäsite toimii. ☐ Sanktiot laittomuuksista kohtalaiset.

101. Byrokratian hitaus, liian pienet resurssit, pienet rikokset eivät kiinnosta, rangaistukset liian lieviä, konkurssin jälkeen liian helppoa jatkaa yrittäjänä, viranomaisten välillä liian vähän kommunikointia, “alkoholipassin” saa liian helpolla, kebab-pizzerioiden “tehotarkkailu” ontuu, koeostoja ja siviilitarkkailua lisättävä!

102. Ulkomaalaisten omistuksessa olevat ravintolat vaihtavat nimeä ja joku toinen sukulainen siirtyy omistajaksi.

104. Valvonnan ennakoiva vaikutus = valvonnan puute.

107. Annetaan toimia liian pitkään, n. 1 vuosi, ennen kuin puututaan.

109. Terveystarkastajat ei tee tarpeeksi kontrollikäyntejä. Onkohan kaikilla harmaan talouden pyörittäjillä hygieniapassit sekä alkoholikoulutus suoritettu hyväksytysti? Kuka valvoo? Puututaanko asioihin tarpeeksi kovalla kädellä? Sanktiot?!

112. Tarkkailu ja valvonta tulisi tehdä siellä, missä isompi raha liikkuu ja epävarmuutta maksuissa ym. esiintyy ja vaihtuvuutta on paljon. Ei pitkäaikaisissa vakiintuneissa toiminnoissa, joista jo tarkkailuilmoitukset yms. lähetetään ja nyt säännöllisesti, jo valvonta varmasti riittää. Tilapäiset ja lyhytaikaiset ja ns. [?]toiminnot tarkempaan syyniin.

113. Ostopuolen valvonta porsaanreikiä täynnä. Osto/myyntivalvonta puutteellinen ☐ mahdollista harjoittaa harmaata myyntiä ☐ harmaata työvoimaa.

117. Jos olet Pakistanista, Vietnamista tai Kiinasta, Balkanilta voit olla rauhassa. Viranomaisilla ei ole halua puuttua näihin kansalaisuuksiin. Joko pelottaa tai muut tahot eivät tue. (Poliitikot)

120. Ulkomaalaisten erikoisoikeudet. Ulkomaalaisten nopeat liikkeet omistussuhteiden vaihdossa yms. Suomalainen lainsäädäntö ja viranomaisten hitaus vain lisäävät näiden väärinkäytöksiä ja Suomen lain kanssa pelaavat kotimaiset yrittäjät ovat erityisasemassa = mahdoton toimia.

121. Ei valvota esim. sulkemisajankohtaa.

123. Viranomaisten yhteistyö takkuaa [?]. Kiinnijäänyt yrittäjää “jää” alalle nimenmuutoksen [?] kanssa. Viranomaisien tulisi olla yksi asiaa valvova organisaatio.

125. Luulen, että osa pitopalvelukeikoista myydään väärällä verokannalla ja että pidoissa asiakas maksaa tarjoilijoille “pimeänä” palkan käteen. Lyödäänkö kaikki myynti kassaan esimerkiksi pizzerioissa, kebabpaikoissa ja torikahviloissa (onko niissä kassakonetta lainkaan). Olen ollut 12 vuotta alalla enkä ole koskaan tavannut verotarkastajaa enkä elintarviketarkastajaa työmaillani. Ravintolat pystyvät välttämään ulosottoa liian pitkään. Ainoastaan palotarkastajat ovat aktiivisia. SURULLISTA.

126. Tarkastuksia on todella vähän.

127. Erilaiset hankkeet/projektit, joihin ns. ISOT firmat menee mukaan ja saa etuusia sitä kautta.

129. Lopetettava verorahoilla tuettuja kouluravintoloita ja hotelleja. Nämä synnyttävät harmaata taloutta, koska kukaan ei pysty kilpailemaan tuettua toimintaan vastaan.

132. Tarkastusten puute ja resurssien vähyys.

142. Valvonta voisi olla tehokkaampaa esim. tehoiskuina, joita ei kerrota etukäteen.

146. Eihän viranomaisia enää ole! Poliisi, anniskelutarkastukset (Lapissa 2 hlöä). Kuinka suur-Helsingin alueella valvotaan Viron viina!? Kunnan viranomaiset mukana busineksen tekemisessä. Kittilän kunnaninsinööri on Levin hissit Oy hallituksen puheenjohtaja!!

149. Verot voi jättää maksamatta liian pitkäksi aikaa. Yrittäjä voi liian helposti konkurssin jälkeen aloittaa uudelleen.

151. Terveystarkastaja on aivan avuton uudessa “omavalvonta”-yhteisössä.

152. Keskitytään kontrolloimaan liikaa pienyrityksiä ja varsinkin jos joukossa on yksikin ulkomaalainen – isot ketjut on hyvässä suojassa – samoin ns. julkispaikat. Pikemminkin tuntuu, että ulkomalaiset ulos yritysmaailmasta olit sitten rehellinen tai et ... Jossain nyt mättää tosi pahasti!

153. Anniskeluluvottomien pikaruokapaikkojen jatkuva ja nopea omistajanvaihdos.

154. Toiminnan aloittaminen helppoa ja liian helppoa alkaa uudelleen uuden nimen turvin, ei välttämättä haeta mitään lupia.

156. Ei tarpeeksi tarkastuksia.

158. Ulkomaalaisten yrittäjä/työntekijävetoisten paikkojen valvontaa voisi tehostaa edelleen. Kuittia esim. ei juurikaa saa edes pyytämällä. Koneet on rikki tai kierrätetään “vanhaa kuittia” (klo aika ei täsmää). Pimeän alkoholin myynti, työntekijälle ei makseta veronalaista palkkaa eikä ainakaan lisiä.

161. Uuden aloittavan yrityksen toimintoja tulisi seurata ainakin alkuvaiheessa tarkemmin, esim. käymällä yrityksessä ja keskustelemalla ja opastamalla.

162. Hidas puuttuminen. Valtuuksien lainsäädännöllinen heikkous - puutteellisuus.

164. Liian vähäinen valvonta mahdollistaa toiminnan.

166. Uuden yrityksen perustaminen liian helppoa Suomessa. Sanktiot kovemmiksi ja byrokratia pois.

167. Sisäänostokuitit tarkastukseen niillä kun taipumus kadota roskiin!!?

170. Mielestäni yritysten siirrot sukulaiselta toiselle edesauttavat hankaloittamaan valvonnan onnistumista.

173. Ulkomaalaisten omistamien ravintoloiden valvonta: omistajat vaihtuvat usein kun tuet loppuvat. Sama yritys jatkaa sukulaisten tai kavereiden voimin.

174. Toimenpiteiden hitaus ja toisaalta esim. työsuojelutarkastusten ennakkoilmoitus (ko. tarkastaja voinee myös puheella johtaa harhaan).

178. Verohallinnon hidas reagointi. Tarkastusten harvinaisuus ja jos tulee niin kerralla samalta alueelta otetaan paljon kohteita, jolloin se on vain parille ensimmäiselle yllätys. Muut saavatkin jo varoituksen tulevasta tarkastuksesta.

181. Mm. verottaja elää niin paljon jälkijunassa, että yrittäjät ovat jo kadonneet. Oppilaitokset hyödyntää omissa yrityksissä opiskelijoita, joilla ei makseta ansioita. Jotkut käyttää töissä urheiluseuroja ym. yhteistyökumppaneita, joista ei makseta mitään sotukuluja, ja monesti ne talkoolaiset on juuri itse viranomaisia, joiden työhön kuuluu valvonta. [?] tangomarkkinoilla poliiseilla oma myyntipiste??

182. Ravintola-ala on nykyisin valvottua toimintaa, mutta on yritystoimintoja sekä virkamiesten toimintoja, projektirahojen käyttäjiä jne., joita ei tarpeeksi hyvin valvota verrattuna ravintola- ja rakennusalan yritysten valvontaan. Harmaan talouden kenttään pitäisi kuulua esim. työnantajan rahoilla puhutut puhelut, internetliittymät, matkakulut, aika jne. Ns. verotettuja etuuksia käytetään paljon ilmaisina etuisuuksina.

183. Osa omaan käyttöön hankitusta alkoholista, joka on tuotu ulkomailta, saattaa päätyä myyntiin.

188. Vuokratyövoimaa ja yleistä työllistämistukea käytetään hyväksi palkkakustannusten alentamiseksi. Verolainsäädännön vajavaisuus.

189. Kankea ja hidas □ tekijät edellä. Demokratian nimissä hyväksyttävä tietyn tasoinen toiminta. Ei saada ikinä täysin puhtaaksi. Toiminta nopeammaksi ja puuttuminen ilmiselviin asioihin. Jos ravintola on usein puolityhjä ja hinnat halvat ja rahaa käytetään enemmän kuin firma tuottaa, yhtälö ei toimi.

194. Vastuukysymykset liikkeenlopetuksessa. Terveystarkastussääntöjen noudattaminen. Tavaroiden alkuperä/raaka-aine.

195. Ei saisi olla siellä työpaikassa, jos ei ole palkkalistalla. Tarkastuksessa pitäisi ne asiat olla helposti havaittavissa. Jos henkilö jatkuvasti ajaa pizza-autoa, tekee pizzaa, tarjoilee ja kelalta, työvoimatoimistosta rahaa, miksi hän saa olla yrityksen palvelupisteessä. Eli tuplatuloa he harjoittavat. Sillä pizzaa myydään limun kanssa 5:llä eurolla.

196. Miksi samat lait eivät koske etnisiä ravintoloita kuin muita [ravintoloita]. Elintarviketarkastukset (siisteys, jätteet), työaikalait, verot, palkanmaksu. Aina vedotaan kielitaidottomuuteen tai tietämättömyyteen. Viranomaiset selvästi välttelevät menemästä tiettyihin paikkoihin, joista tiedetään löytyvän ongelmia. On mukavampi tarkastella kunnossa olevia ravintoloita ja niissä puuttua aivan epäolennaisiin asioihin, jotta saadaan merkintöjä että käyty on. Rahanpesupaikat tiedetään, miksi niitä ei lopeteta. Jos ei tiedetä, kysykööt meiltä, jotka harjoitamme rehellistä ravintolatoimintaa. Me tiedämme.

197. Ruohonjuuritason asiantuntemus ravintola-alasta puuttuu. Ei löydetä tai osata etsiä olennaisia ongelmia. "Puolueellisuus", isojen ketjujen toimintaa katsotaan läpi sormien. Keinot ovat siellä usein vähintäänkin rajauksia ja suuruusluokaltaan tietysti vaikuttavia.

198. Ulkomaalaisten erilainen kulttuuritausta vaikuttaa kait eniten. Esim. turkkilaiset, kreikkalaiset ja italialaiset eivät tunnu ymmärtävän verottajan roolia.

200. Viranomaisten toimintaa haittaa ilmeisesti henkilöresurssien vähyys.

201. Kaikilla yllä mainituilla ryhmillä resurssipula.

204. Salakapakat. Moottoripyöräkerhot harjoittavat anniskelua. Työvoimatoimiston tuet.

205. Anniskelulupien hakeminen bulvaanin nimiin ja taustalla todelliset omistajat jäävät piiloon. Rikollisen pääoman kierrättäminen yritysten kirjanpitoon eikä sitä huomata.

207. Tarkastuskäynnit heikkoja ja harvinaisia.

214. Viranomaisten tulisi seurata esim. ulkomaalaisten yritysten rahoitustaustaa, sekä niin sosiaali- ja alv-suorituksia.

216. Kaikista työntekijöistä ei makseta kaikkia laillisia maksuja.

218. Viranomaistarkastukset ovat nk. virka-aikana. Ne pitäisi tehdä iltaisin/viikonloppuisin "tehoiskuina" poliisi, työsuojelutarkastaja, verottaja □ jos ja kun on epäselvyyksiä niin niistä ei tule mitään todellista sanktiota. Ei hyödytä mitään, jos he saavat parin tonnin mätkyt, mitkä menee ulosottoon. Todellisuudessa ne voivat jatkaa toimintaansa kuten ennenkin. Tiedän monta tapausta, jossa nämä "yrittäjät" saavat asumistuet, työttömyystuet, toimeentulotuet + tulot tästä "TAXFREE" myynnistä. Tiedän tapauksia, jossa tällainen "sosiaalitapaus" sai pimeetä tuloa yli 50.000 euroa vuodessa.

219. Viranomaisten työ on tehokasta, kun puhutaan hakemusten käsittelystä ja niihin liittyvien liitteiden vaatimisesta. Käytännön työ ja tarkkailu on tehotonta. Olemme tätä mieltä, koska jokainen yrittäjä pystyy toimittamaan riittävästi papereita ja liitteitä, mutta totuus on toisenlainen.

222. Ravintoloiden työvuorolistat. Kiertävät tarkastajat puuttuvat kokonaan. Työntekijäluetteloiden käyttöönotto ilmoitusvelvollisuus viranomaisille työntekijöistä. Nopeuttaisi mm. ulosottoja. Samalla harmaan työvoimatarjonta vähenisi. Ulosottojen joustavampi sopiminen ja siitä tiedottaminen, työvoimaa vuokraavien yritysten valvonta eestiläisten ja venäläisten työnteko "harjoittelija" nimikkeellä.

224. Useat ravintolat ostavat tarjoustuotteita (esim. olutta) tavallisista ruokakaupoista ja myyvät sitä pimeesti ravintolahinnoin.

225. Viranomaisilla liian suuri työtaakka □ lisää äijiä.

226. Jossakin ulkomaalaisten omistamissa ravintoloissa (kebab) 3-6 työntekijää myyntiin nähden tuntuu aika vaikealta yhtälöltä.

228. Esim. alkoholitarkastajien heikko ravintola-alan tuntemus = ammattitaidottomia.

229. Esim. pizzeria myy n. 100 pizzaa ja yrityksellä on 3-4 autoa. Millä tuloilla?

230. Valvonta tehotonta.

233. Koko ongelmaa ei oikeastaan olisi, mikäli asiaan otettaisiin tiukka ja jämäkkä ote. Tässä asiassa vaivaa sama tauti kuin koko yhteiskuntaa muutenkin – ei uskalleta toimia.

235. Ulkomaalaisten erikoisoikeudet. Nopeat omistajanvaihdot mahdollisia.

236. Toisenkädentietona olen kuullut, että ulkomaalaiset pizzeria- ym. yrittäjät toimivat ilman “verottajan” kovaa kouraa ja saavat kaikki tuet. En tiedä, onko asiassa perää. En ole ottanut selvää.

247. Ruokapaikoissa liian vähän tarkastuksia.

248. Hitaus, ei halua kun ei tulosta. Iltatyötä, ei kiinnosta.

252. Alv- ja verotarkastuksia sekä muita vastaavia kirjanpidon tarkastuksia pitäisi lisätä/tehostaa.

254. Rikkeisiin syyllistyvät paikat suljettava nopeammin. Kuinka voi muodostua esim. miljoonan verovelat. Jos itselläni on veroluonteinen maksu myöhässä, kiirehtiminen tulee muutaman viikon sisällä. □ Veroviranomaiset ovat itse syyllisiä harmaan talouden jatkumiseen, jos maksuja voi kerääntyä rästiin.

256. Pikaruokapaikat, joissa ulkomaalaiset pyörittävät koko sukua. Nimi vaihtuu parin vuoden välein (samat henkilöt kuitenkin töissä).

262. Myös isoissa taloissa harrastetaan “pimeitä palkkoja” palkanlisinä, lahjakortteina ym. Täällä P-Karjalassa osuuskauppa alkoholitarkastajien ja muiden viranomaisten suosiossa. Esim. Järjestyshäiriöt, jatkoaikaluvat ym. anniskeluluvat

264. Valvonta on kuitenkin varsin tehotonta: jokainen alalla oleva tietää paikkoja, joissa anniskellaan esim. alaikäisille □ näitä paikkoja vain ei saada rangaistua tai rangaistukset eivät näy/tunnu missään.

265. Henkilökunnan palkat. Perheelle tai ystävälle ei tarvitse maksaa normaalia hintaa.

266. Suhtautuminen ulkomaalaisten yrittäjien toimintaan on ollut lepsua. Tuntuu, ettei heiltä koske samat lainsäädännöt luin alaa yleensä. (Meille on tarkastaja paljastanut, että on helpompi tehdä tarkastuksia suomalaisten omistamissa yrityksissä, kun pystytään puhumaan samaa kieltä ...). Kielitaito ei saisi olla lainsäädännön tulkinnan este!

Viranomaisten yhteistyössä olisi paljon parannettavaa. Luulisi näkyvän jo pelkkien tilastotietojen perusteella (esim. alkoholiostot/alkoholimyynti), mistä löytyy pahimmat pesäkkeet.

Miksi sekä tuotevalvontakeskus että lääninhallitus kilpailevat (siltä on tuntunut) keskenään samoilla apajilla. Riittäisi yksi, jompikumpi, niin tehostuisi toiminta. Tällä hetkellä eivät tiedä itsekään kumpi hoitaa, mitä hoitaa. Miten homma siis pysyy hanskassa?

Muutenkin tuntuisi tehokkaammalta ja mielekkäämmältä, jos olisi YKSI YHTEINEN eri viranomaisista koostuva alueen torjuntayksikkö, missä kaikki tietäisivät alueensa ravintoloiden tilanteen! Näin toimien voitaisiin yhteisvoimin keskittyä tarkastamaan juuri kriittisimmästä päästä yrityksiä (ja jättää jo tarkastetut ja laillisesti toimivat yritykset vähemmälle huomiolle).

Yrityksille voisi myös informoida alueensa torjuntayksikön yhteyshenkilöt, joihin voisi tarvittaessa olla yhteydessä. (Vaikkapa ilmoittaa omia havaintoja kilpailijoista ...). Tällä hetkellä on sula mahdollisuus tavoittaa henkilöä, jonka puoleen voisi kääntyä tarvittaessa (ainakaan ilman moninaisia tunteja siihen käyttämättä).

269. Ulkolaisten yrittäjien kontrollointia tehostettava.

276. Kirjanpidon ohittaminen ilmeisesti liian helppoa. Kuitteja voi tehtailla. Alkon bolaaminen tehty liian helpoksi.

279. Työvoiman puute.

280. Esim. tuotevalvontakeskus käyttää olutlupan omaavia seuroja ja vaikeuttaa niiden yleishyödyllistä, usein talkoopohjaista toimintaa. Pimeää bisnestä pyörittävät merkittävät rikolliset saavat touhuta rauhassa, viranomaisresursseja tuhlataan nipottamiseen ja byrokratiaan.

287. Esim. viranomaiset “pelkäävät” tehdä tarkastuksia ulkomaalaisten paikkoihin (rasistisyyte). Veroviranomaisten on mukava tulla paikkoihin, joissa kaikki on OK.

290. Valvonnan puute. Liian vähäiset/harvat tarkastukset.

291. Jäykkyys.

293. Salakuljetettujen juomien suuri määrä viittaa siihen, että jokin paikka vuotaa.

298. Viranomaisten resurssipula.

301. Käyttävät toistensa henkilöllisyyksiä. Monessa eri pitäjässä/kaupungissa ovat työttömyys- ja sosiaaliavun piirissä ja sitten vielä yrittäjänä samanaikaisesti. Olen itse nähnyt samat tyypit Hämeenlinnassa, Vaasassa ja Oulussa työvoimatoimistossa + sosiaalitoimistossa.

302. Viranomaiset eivät kykene estämään maahanmuuttajien jatkuvaa huijaustoimintaa, jolla esim. oy vaihtaa omistajaa kerran viikossa. Hinnat (esim. pizza, kebab, olut) ovat täysin naurettavia jos tarkastellaan asioita tarkemmin! Välillä tuntuu, että viranomaiset hätyyttelevät mieluummin asiansa rehellisesti hoitavia kuin niitä, joilla saattaa olla parit verot rästissä ym.

306. Yritystoiminnan kierrätys sukulaiselta toiselle. Yritystuet kilpailua vääristämässä. Työllisyystuet, mietojen juomien korkea verotus.

307. Varmaan apua tulisi, jos työnantajan maksut vähenisi. Siitähän on kysymys.

309. Toiminnassa on ns. “kulissifirmoja”, esim. ravitsemusliikkeitä, joiden asiakasmäärillä ei ko. firmaa pyöritetä. Aivan liikaa myönnetään lupia ravintoloiden perustamiseen. Samalla kadulla saattaa olla kymmenittäin erilaatuisia “ravintoloita”, joten on tyystin mahdotonta, että kaikille riittäisi asiakkaita.

312. Vaihtavat usein firman nimen.

315. Ilman anniskelulupia toimivissa maaseudun matkailukohteissa sallitaan asiakkaiden omien juomien nauttiminen, vaikka monissa paikoissa on kuitenkin keskiolutoikeudet, jopa anniskelupaikalle on sallittu omien juomien tuominen.

317. Liian harvoin tarkastuksia ja näkyvää toimintaa (siis viranomaisilla).

318. Bulvaanitoiminta mahdollistaa harmaan talouden harjoittamisen helposti.

321. Järjestötyöt, talkootyöt.

322. Tuodaan “ammattitaitoista” väkeä vaikkapa Intiasta pizzakokeiksi.

324. Hitaus ja tehoton työskentely.

328. Ei tarkastuksia.

329. [Vastaus myös kysymykseen 2] Ihmettelen esim. miten ns. turkkilaisten pitämät ruokapaikat voivat toimia kaupunkien keskustoissa, kun en tiedä paljoakaan asiakkaita, jotka kävisivät niissä. Rahaa takaovesta sisään, bongaus kassaa ja rahat on pesty. [Lisäksi] Yökerhojen pääsylipputulot (vuotaa kuin seula). Vahtimestareiden tuloilmoitukset verottajalle.

333. Toiminta on hidasta.

335. Huumeravintolat tiedetään, mutta viranomaiset eivät uskalla tehdä mitään. Ulkomaalaiset yrittäjät saavat tehdä mitä haluavat. Pelätään rasismisyytöksiä.

338. Työttömät eivät voi ottaa vastaan pätkätöitä, koska menettävät työttömyyskorvaukset.

339. 10.000 euron alittava tulo vuodessa.

343. Liiketoimintakieltoa kierretään bulvaanien ja sukulaisten avulla.

345. Asiakaspalvelu yrityksissä on mahdotonta selvittää ilman rehellistä toimintaa. Asiakkaat valvovat eniten.

346. Valvonta heikkoa maahanmuuttajien toimien valvonnassa.

348. Pystytään usein jatkamaan liiketoimintaa (uusi yritys), vaikka olisi jättänyt verot ym. velvoitteet maksamatta ja tehnyt konkurssin.

Kysymys 7: avovastaukset

1. Valvontakäyntien lisääminen, onko työntekijät palkattu oikealla palkalla?

6. Käytetään resurssit olennaiseen (väittää, että viranomaiset syynäävät rehellisiä yrittäjiä liikaa eivätkä keskity tummien tekemisiin)

11. Valvontaa lisää uusien yritysten kohdalla, "bulvaanien" löytäminen!

15. Ulkomaalaisille sama laki kuin suomalaisille. Suomalainen käy kolua vähintään 3 v. + työkokemus. Näin ei ole ulkomaalaisilla, esim. tiukentaa lupien saantia ulkomaalaisille □ samalle tasolle suomalaisten kanssa ja heidän firmojen työntekijöiden lukumäärä jo kertoo, että ei voi olla kannatavaa lakisääteisin maksuin kun esim. pizzeriainpäästä on 4-5 vuorossa + muu henkilökunta! Haloo!!!

25. Muut tarkastukset ravintolassa. Henkilökunta.

42. Lupamenettely tiukemmaksi.

46. Ulkomaalaisten pitämien paikkojen tarkempi valvonta.

60. Tuontirajoitukset + joka päivä kävijöiden tarkistaminen.

62. Pienyritysten vero- ja maksutaakan keventäminen.
70. Kanssaihminen ilmiannot (pitää melko tehottomana).
71. Pienempi vero-%.
72. Valistus ja todellinen lainkuuliaisuuden lisääminen.
77. Yllätystarkastukset.
78. Liiketoimintakieltojen valvontaa.
93. Esim. maasta poistaminen.
94. Keskittäminen! (Resurssit epäilyttäviin yrityksiin).
96. Koulutettu henkilökunta.
100. Raippoja.
101. Ilmiantojärjestelmä, tarkkailu.
120. Ulkomaalaiset pois. Kotimaiset epämääräiset ketjut erikoistarkkailuun.
123. Liiketoimintakiellot.
143. Luodaan sellaiset olosuhteet, ettei harmaa talous ole kannattavaa. ALV alas samoin henkilösivukulut.
145. Valistus. Tiedotus.
146. Kunta/valtio ei saa olla määräävässä kilpailuasemassa liikemaailmassa, kuten Kittilässä – kunta hallitsee yli puolta rinneravintolabisneksestä.
147. Työnantajan kustannuksien alentaminen.
152. Lopetetaan kamala painostus ja ahdistaminen; luodaan kannustava/tukeva ilmapiiri ja verotus sellaiseksi, että yrittäjällekin jää palkkaa, työntekijöiden palkkojen yms. jälkeen!
164. Valvontaa lisättävä (esim. poliisi tai “vanhat alkoholitarkastajat” takaisin).
165. Vaaditaan tarpeellinen ammattitaito sekä alkoholilain tuntemus sekä suomenkielen taito.
166. Nopeus toimintaan.
189. Taustojen selvitys.
196. Työvuorolistojen ja palkkatietojen tarkastus.
200. Jatkuvasti uusia ravintoloita perustavien konkurssirikollisten karsiminen.
201. Alkoholitarkastajien tehostettu käynti epäilyttävissä kohteissa.

205. Ns. riskiryhmäluokitusperusteena, esim. ammattitaidottomuus perusteena, jota valvottaisiin tarkemmin.
218. Liiketoimintakiello pimitystapauksissa.
222. Ruoka-ALV:n lasku 17 %. Bonusjärjestelmä, ajallaan suoritetuista viranomaismaksuista.
233. Toimintaa, ei puheita.
235. Ulkomaalaisten yrittäjien jatkuva seuranta.
236. Terveystarkastajan käyttäyskeikat.
239. Verohelpotuksia. Tosi tärkeä.
248. Jatkuvat tarkastukset.
254. Rikoksiin syyllistyneet tehovalvontaan.
255. Oikeudet pois.
256. Yritystä perustettaessa tiukemmat vaatimukset.
262. Kaikki yrittäjät samalle viivalle.
264. Rangaistuksien nopea täytäntöönpano.
266. ALV:n alentaminen sekä työnantajamaksujen keventäminen palvelualoilla.
280. Keskittyminen olennaiseen, vähän järkeä lainsäädäntöön ja viranomaistoimintaan.
294. Jos jää kiinni, ei voi enää olla mukana missään liiketoiminnassa esim. 5 v.
301. Suljettava rajat värivammaisilta.
302. Informaatiota lisättävä ja kohdistettava toimet oikeisiin kohteisiin!
307. Työnantajan maksut alas.
315. Alkoholitarkastajat myös maaseudun keskiolutoikeuksin toimiviin maaseutumatkailukohteisiin.
324. Tehokkuutta.
335. Ei myönnetä lupia rikollisten sukulaisten nimiin.
338. Palvelutason ylläpitäminen.

Kysymys 8: avovastaukset

1. Suurempi painoarvo/huomio suurempiin rikoksiin/yrityksiin. Ei saa ampua hyttystä tykillä.
6. Käytetään resurssit olennaiseen.
7. Isojen ketjujen ja suurten yritysten yrittäjien laillisen ja laittoman rajalla heiluva ison mittakaavan toiminta olisi oikea paikka kohdentaa seuranta ja tutkimuksia. Yksittäisen keskaribaarin toiminta haja-asutusalueella ei liene niin tärkeä seurantakohde ja resurssien oikeaa käyttöä.
8. Tutkia paikallisten viranomaisten kanssa sekä alan ammattilaisten kanssa yhdessä, voiko jotkut asiat pienessä ajassa olla mahdollisia (investoinnit etc.).
11. Valvontaa lisää etenkin uusien yritysten kohdalla, “bulvaanien” löytäminen.
12. Ulkomaalaisyrittäjien tehostettu valvonta, toistuvien yritysmuotojen vaihdon seuranta.
14. Yllätystarkastuksia lisää ja jos harmaata taloutta esiintyy, niin luvat pois ja toimenpidekieltoon (po. liiketoimintakielto??).
17. “Undercover” -tarkastajat.
18. Rikollisten etsiminen organisaatioiden ylätasoilta: harmaa talous/ammattirikollisuus.
19. Lisää tarkastuksia.
20. Lisää valvontaa.
21. Valvontamaksujen pitää perustua henkilökohtaiseen käyntiin ko. toimipaikassa ja sillä hetkellä paikalla olevan/vien henkilön ja tilanteen/tietämyksen tarkastamiseen.
23. Avointa keskustelua yritysten kanssa ja asiallisia tarkastuksia yrityksissä. “Lusmut” huomataan melko helposti pitemmällä jutustelulla.
25. Lisää tarkastuksia.
26. Käykää lainsäädäntö läpi ja poistakaa pykälät, joiden taakse “eräät ryhmät” piiloutuvat.
27. Lupa-asioiden tiukennus ja tarkistaa kaikkien – myös bulvaanit – mukanaolo toiminnassa.
31. Kerää tietoa mistä ostavat elintarvikkeet. Tänäpäivänä tukuissa on vuoden ostokset omalle numerolle. Siitä kyllä suuntaa myyntimääristä, koska annoshinnat on julkisia.
33. Tasapuolisuus kaikkia yrittäjiä kohtaan!
34. Yhteistyötä ja enemmän tarkastuksia.
36. Ongelma lienee suurissa asutuskeskuksissa eli tarkastukset ym. valvonta ja resurssien kohdistaminen sinne. Täällä maalla kateelliset naapurit hoitavat tehokkaasti tämän valvontapuolen ja vähän enemmänkin!
37. Kovemmat rangaistukset, tehokas seuranta ja taustatietojen tarkistus. Kerran kiinni jäänyt voi aloittaa “uudella nimellä” liian helposti.
41. Ettei samat henkilöt pysty toimimaan bulvaanina uudestaan ja uudestaan.

42. Ulkomaalaisille myönnettyt luvat tarkkailuun ja verotettavaksi samoin kuin meillä suomalaisilla. Kaupustelu kiertävänä ja torilla ilman valvontaa.
46. Tarkastuksia suoritettava useammin. Puututtava kaikkien tekemiin virheisiin tasapuolisesti.
50. Viranomaisten välisen yhteistyön tehostaminen. Uusien lupien myöntämisedellytysten kiristäminen.
51. Tehoiskujen täsmentäminen.
52. Enemmän tarkastuksia. Vihjeiden perusteella ongelmiin tarttuminen.
55. Nopeammat toimenpiteet.
56. Samat säännöt jokaiselle yritykselle olipa se Lapissa tai Uudellamaalla.
57. Työvoimavaltaisten ruokaravintoloiden anniskeluvero alemmas. Lisää ravintoloiden resursseja henkilökunnan palkkaamiseen ja lisää ruokailua ulkona.
58. Toiminnasta vastaavan yrittäjän oltava vastuuntuntoinen ja eettisesti toimiva, muillakin osaluilla kuten ympäristökysymyksissä.
59. Keskitytään tarkastuskierroksilla paikkoihin, joita "ei näy" listoilla. Turha mennä ravintolaan klo 24.00 tai iltana, jolla rekisterin mukaan kaikki ok.
60. Puuttukaa asioihin.
62. Keskittäkää rajalliset voimavaranne sinne, missä yhteiskunnan menetykset ovat suurimmat (laivanrakennus, konepaja-, rakennustoiminta, EU-tukien väärinkäytökset jne.) ja jättäkää kebab-baarit ja lähipubit vähemmälle, vaikka ratsiat olisivatkin aina tuloksellisia (= helpoin tie, paljon osumia, vähän tuloja).
64. Enemmän näkyvyyttä ja toimintaa.
66. Heti kun ilmenee niin tarkistetaan. Lisätään väkeä sinne mihin tarvitaan.
68. Yritysverotus alaspäin, alv:n laskeminen, vähemmän työnantajakustannuksia kun palkataan henkilökuntaa.
69. Kohdistaa vain ja ainoastaan harmaan toiminnan kohteisiin eikä vaikeutta kaikkien toimintaa.
71. Lisätään fleksibiliteettiä pienyrittäjille. Esim. iltalisää 50 senttiä, sunnuntailisää max 30 % (ALV 8 %).
72. Se koskee myös yleisesti viranomaisia, sillä omien havaintojen mukaan harmaa talous rehoittaa ainakin yhtä paljon kuin muuallakin. Elintarvikeviranomaisten kohdalla ei havaintoa.
73. Pidän kahvilaa, missä kaikki myynti pitää hengissä. Samanaikaisesti joku myy uusia, samoja makeisia kirpputorin loosissa!! Kirpputorit valvontaan!
75. Resursseja lisättävä tarvittaessa. Epäilyttäviin tapauksiin puututtava välittömästi.

77. Maalaisjärjen käyttö ja jalkautuminen.

78. Fastfood-ravintoloiden kirjanpidon tarkastuksia lisättävä. Epäilyksien herättävä, kun kalliilla liikepaikalla toimii yrityksiä, joissa asiakkaita ei käy.

80. Pizzeriat ratsattava. Ostot + myynti tarkastettava.

81. Jos tiedossa on, että pizzeriat ja pienet lähiravintolat ovat niitä, joissa harmaata taloutta esiintyy, niin miksi niissä ei lisätä valvontaa?

82. Ulosotot tehokkaiksi ☐ “kiertäminen” pois ☐ “samat tekijät” pois alalta.

83. Tarkastuksia, tarkastuksia, valvontaa. Ei lupia “kevyesti”.

84. Lisää tarkastuksia.

86. Seulotaan läpi alueet, joilla oletettavasti harmaata taloutta esiintyy. Isketään keskitetysti ja jo pienemmistä epäilyksistä.

87. Voisivat enemmän seurata ulkomaalaisia “yrittäjiä”.

88. Kun yrittäjä saadaan kiinni rikkeestä, niin heti pieni sakko ja paikka seurantaan. Kuukausi annetaan laittaa asiat kuntoon ja jos ei onnistu, niin yrittäjältä/työntekijät pihalle ja salpa oveen.

92. Enemmän ja laajempaa valvontaa.

93. Niin kovat rangaistukset, että kynnys yrittää kasvaa. Jos on rahaton, kuten useat petoksen tekijät ovat, heille tulisi antaa elinikäinen vastuu tai ulkomaalaisten osalta maastakarkoitus.

94. “Porkkanoita” velvoitteiden suorittaville yrityksille. Enemmän kannustusta, vähemmän syyllistämistä. Keskittymistä todellisiin ongelmiin. Yhteistyön lisäämistä. Tehostettu valvontaa viranomaisten kanssa yhdessä.

96. Luvan myöntämisen jälkeen ratsattava yritys muutamaan otteeseen ☐ luvanhaltijan toiminnan tarkkailu, jos epäilyjä väärinkäytöksistä.

97. Anniskelulupien rajoitus. Ei liikaa lupia pienille paikkakunnille.

98. Lähetyslistojen tarkistuksia (ostot), työvoiman tarkistuksia eli todetaan henkilöllisyys ja tekeekö verottajalle töitä, päiväkassojen tarkistuksia kesken illan ☐ jos paljon ylimääristä, niin epäily herää.

99. Jos jää maksu maksamatta 2:lta kuukaudelta, heti pitää tehdä veroratsia ym.

101. Ravintolatyöntekijät ovat pieni ja tiivis porukka, vaihtavat usein työpaikkaa ja usein on syynä työnantaja, joka kohtelee huonosti ... = paljon tietoa harmaasta taloudesta.

104. Torjuntatoiminnan ja valvonnan jatkaminen ja tehostaminen oikein kohdistamalla ongelmiin ja paikkoihin.

109. Aloittavien yritysten tehokkaampi tarkkailu esim. tili- ja tasetiedot viranomaisille joka kuukausi vaikka 1 vuoden ajan. Hygieni- ja omavalvonta-asiat pitäisi olla tiedossa ennen kuin yritystä saa edes perustaa.

113. Käyttää hyväksi "helppoja" tapoja ☐ vaatia asialliset kassajärjestelmät, raportoinnit osto/myynti, "viinavarastotarkastuksia" (lääninhallitus, ei vain lupa-asioita!) ☐ tiukat kirjanpito vaatimukset ☐ työvoiman valvonta.

115. Enemmän valvontaa, paikan päällä käyntejä.

116. Jättäkää veronsa ja muut asiansa hoitavat yrittäjät ja yritykset rauhaan, ei kaikki ravintola-alan yrittäjät ole veronkiertäjiä.

117. Viranomaiset vertaisivat yrityksistä tehtyjä raportteja. Vähittäismyynnissä oluen hinta laski alle kannattavuuden, mikä on alkoholilain mukaan kielletty. Viranomaisilta loppuivat keinot ja kädet nostettiin pystyyn.

118. Työnantajat (pienet) tuskin käyttäisi pimeitä työntekijöitä, jos ois varaa maksaa palkkaa oikein eli työntekijämaksut ALAS PÄIN! Sellainen ongelma Suomessa on!

120. Jalkautuminen ulos ja unohtaa pölyisten papereiden kääntely.

125. Aktiivisuutta, alhaisiin hintoihin on pakko puuttua, koska ne pakottavat yrittäjät laistamaan viranomaisvelvoitteista.

127. Työnantajamaksut alas. Eihän kukaan valkoihoinen voi palkata ketään nykyään. Verot, tellit, lellit, vakuutukset, sitä + tätä.

129. Lopeta verorahoilla tuettua toimintaa.

132. Enemmän toimintaa, keinot ovat varmasti hyvät.

133. Valvonnan kiristäminen/tehostaminen.

134. ALV pienemmäksi ruuan osalta.

135. Keskittyisivät ulkomaalaisten omistamiin yrityksiin, siellä on ongelma.

137. Rajoitettava alalle pyrkivien tuloa. Ei voi aukaista seuraavaa "kuppilaa", jos vanha on mennyt nurin.

138. Viranomaisten yhteistyö. Yritysvierailut. Tilitoimistojen käyttöä, ettei ite tee kirjanpitoa.

142. Ohjaus oikeisiin kirjanpito menetelmiin, joku voi tehdä tietämättään virheitä.

143. Miettikää porkkanoita, keppi ei näytä tämän enempää toimivan.

145. Tehokas valvonta. Pistokokeet.

146. Toteuttakaa nykyistä lakia. Minusta henkilö, jolla on pahoinpitelytaustaa, ei kuulu saada anniskelulupaa.

148. Avoin keskustelu yrittäjien kanssa.

149. Nopea toiminta. Yrittäjälle pitkä toimenpidekielto.

150. Tarkkailemalla hintatasoa.

151. Itseä rehellisenä yrittäjänä ottaa aivoon nuo kaiken maailman kebab- ym. "etniset" ravintolat. Niille pitäisi saada kovempi kuri.

152. (Vastaus kys. 7. Pyyttää katsomaan tätä: Lopetetaan kamala painostus ja ahdistaminen; luodaan kannustava/tukeva ilmapiiri ja verotus sellaiseksi, että yrittäjällekin jää palkkaa, työntekijöiden palkkojen yms. jälkeen!). ... ja asenne kasvatusta!!! Eivät kaikki yrittäjät ole potentiaalisia rikollisia, eivätkä kaikki ulkomaalaiset epärehellisiä!

153. Pienyrityksille helpotuksia vero- ym. viranomaismaksuissa.

157. Yhteistyön lisääminen esim. terveystarkastajien ja alkoholitarkastajien välillä. Lainsäädännön muuttuessa pitäisi käytännön ohjeistukset, tarvittava koulutus olla valmiiksi suunniteltu. Vastaavaa hoitajaa koskeva muutos (koulutus) ei kunnolla toteutettu.

158. Suomalaisia yrittäjiä pitäisi tukea sellaisilla markkina-alueilla, joilla on paljon ulkomaalaisia yrityksiä, esim. ulkomaalaisten yritysten tarkkailua.

159. Harmaan talouden ehkäisemiseen kannattaa panostaa neuvonnassa ja valvonnassa. ETUJA & HYÖTYÄ YRITTÄJÄLLE.

161. Enemmän ohjaavaa yhteistyötä yritysten ja valvontaviranomaisten kesken.

163. Tehostettu valvonta ja yhteistyö eri viranomaisten välillä.

164. Etnisten ryhmien toimintaa jokin tehokeino; miten muuten pystyvät myymään puoli-ilmaiseksi, jos ei heillä ole harmaata taloutta.

166. Tarkastukset useammin / sanktiot HETI käytäntöön.

167. Keppiä vaan!

169. Kuluttajia tulisi muistuttaa [siitä], millä maamme pyörii ja eläkkeet maksetaan. Asenne tällä hetkellä aika välinpitämätön. Sieltä haetaan, mistä halvimmalla saadaan.

170. Toivottavaa olisi tietysti karsia harmaa talous pois.

171. Pitopalvelujen toiminnan valvonta.

173. Tarkempi seuranta yrityksiä perustettaessa. Esim. bulvaaniyrittäjät.

174. Ei ennakkoilmoituksia tarkastuksista. "Rangaistus"toimenpiteiden nopeutus. Olisi hyvä, jos työntekijöitä voisi haastatella työnantajan tietämättä.

178. Lisää resursseja tarkastuksiin ja kohdentaa ne oikeisiin pisteisiin.

179. Yrittäjien neuvonta ja opastaminen - seuraamukset mahdollisista rikkeistä.

181. Seurataan, että harmaan talouden ihmiset ei pysty jatkamaan toimintaa jonkun toisen nimissä ja lupien myöntäminen ei mahdollista vaikka 15 v. päästäkään.

182. Kaikki yritykset samalle viivalle valvonnan toteuttamisessa, eikä menettelytapojen suhteen eriarvoisuutta alueiden kesken, koulutusta myös toteuttajille. Suomessa on jo rikollinen, jos on yrittäjä. Päivittäiskauppa myös valvontaan, esim. alaikäisille myynti.

183. Että torjunta on huolellisesti kohdennettu, ettei tule mielikuvaa että yrittäjät on ovat epäluotettavia kaikki.

188. Valvonnan tehostaminen.

189. Toiminta nopeampaa ja keskittyttävä ilmiselviin tapauksiin.

194. Taustat selville.

195. Ihan siviilipuvussa tarkkailu miten kassa kilisee, mitkä henkilöt on töissä ja onko palkkalistoilla. Montako autoa on kuljettamassa, ulkoa seurataan kuinka usein keikka menee, ja miten ilmoitetaan myyntiä.

196. Että poliisi ja tuotevalvontaviranomaiset uskaltaisivat mennä yrityksiin, jotka varmasti tiedetään harmaan talouden paikoiksi. Nyt viranomaiset valittavat kielitaitoa, koska eivät hän ko. yrittäjät suostu puhumaan heille suomea vaikka osaavat (sosiaalitoimistossa kyllä).

197. Toimet tulisi kohdistaa merkittäviin tapauksiin eikä maalaistaajaman keppanabaareihin.

198. Kassamyyntiseuranta = kaikki myynti tulee syöttää kassajärjestelmään. Paljastaa "bolaajat" sekä pimeän myynnin.

201. Vähennetään byrokratiaa alalla hyvin (laillisin keinoin) toimivien yritysten kanssa ja keskitytään enemmän ongelmapaikkoihin.

203. Pikaruokalojen tehokkaampi valvonta.

204. Asenteiden muokkaaminen. Työvoimatoimistot sisäistää selvät asiat. Jos anniskelua, tarvitaan luvat.

205. Valvonnan tiukentaminen ja harmaan talouden tunnusmerkkien laadinta avuksi.

206. Lain säätäminen ajan tasalle.

211. Valvonnan lisääminen.

214. Että viranomaiset tutustuisivat alaan, eikä silleen että "musta tuntuu" lakia ja asetuksia säätää henkilöt, joilla ei ole käytännön kokemusta alasta; lukeneet jostakin kirjasta että on olemassa ammattikunta ravintolayrittäjät. Alan tuntemus ja asettuu yrittäjän "housuihin"; sieltä portit aukee ja rosvot karsiutuu.

216. Tehokkaampaa tarkastusmenetelmää, enemmän tarkastuksia.

218. Rangaistukset on oltava konkreettisempia. Suomeen on perustettu viimeisen 10 vuoden aikana satoja pizzerioita tai kebab-pizzerioita, lähes kaikki ulkomaalaisten toimesta. Esim. Savonlinnassa TIEDÄN että yksikin turkkilainen ei toimi rehellisesti.

219. Verovelkojen jne. maksujen perintä voisi olla tehokkaampaa, mutta samalla joustavaa. Muiden taloudellisten ongelmien, kuten merkinnät maksurekisterissä ei pitäisi vaikuttaa kovin paljon lupiin jne. Joissain tapauksissa riskit realisoituvat ja ongelmia tulee taloudellisesti. Se ei kuitenkaan tarkoita "harmaata taloutta".

222. Parantakaa yrittäjän mahdollisuuksia menestyä alkoholin hintasuhde Alko/ravintola saatava pienemmäksi. Ruuan ALV alas, asiakas sen maksaa! Kyseessä ei ole läpimeno.

225. Tasapuolisuus.

228. Suurempaa kuin harmaa talous täällä vaikuttaa yhteiskunnan tukien kilpailua vääristävä vaikutus maakunnan suurimmelle majoitusyrityksille.

229. Kaukoidän yrittäjien anniskeluluvat + pizzeriat tarkempaan valvontaan ja seurantaan.

230. Seuraisivat tarkemmin lyhytaikaisia tapahtumakohtaisia toimijoita.

233. Koko kenttä on täynnä näkyviä ja täysin ilmeisiä tapauksia. Ei tarvita yhtään lisää resursseja. Toimitaan vain reippaammin ja sanktioidaan kovemmin.

235. Kaikki yrittäjät samalle viivalle = ulkomaalaiset ja suomalaiset.

236. Isot firmat tarkempaan syyniin.

238. Tietojen käsittelyn nopeuttaminen ja yhteistyö eri laitosten kanssa.

239. Uusille yrittäjille, yritykselle auttaminen, kouluttaminen. Verohelpotusten antaminen, muuten yritykset lähtee Suomesta pois.

241. Ulkomaalaisten toimiluvat tarkempaan syyniin.

248. Edes yrittäisivät.

251. Vielä enemmän viranomaisyhteistyötä.

252. Lisää tarkastuskäyntejä. Vihjeiden antamiseen kannustaminen.

254. Rikkeistä nopeammin toimenpiteisiin. Vihjepuhelin taas käyttöön.

256. Uusille yrittäjille enemmän informaatiota lainsäädännöstä.

256. Maksunsa maksamatta jättäneet pois yrityksistä. Siellä ne hilluu omistajina seuraavassa yrityksessä, yrityksen nimet vain muuttuu. Pois starttirahat, niillä vain kikkaillaan.

262. Pikkuasiat omaan arvoonsa, keskitytään todellisten ongelmien poistamiseen. (Meidän talo myy pääasiassa ruokaa ja majoitusta. Silti täällä hyppää tarkastajaa jos jonkinnäköistä. Kaikki kunnossa, puutteita ei ole löytynyt. Senkin ajan olisi voinut käyttää järkevämmiin).

265. Tarkastukset: palkat, henkilökunta, liikevaihto, kirjanpito.

266. Luonnollisestikin verojen alentaminen sekä työnantajamaksujen keventäminen (kuten myös palvelualoilla yleensäkin) vähentäisivät tarvetta toimia "harmaasti".

[Vastaus kysymykseen 6 tarjotaan toiseksi keinoksi]: Suhtautuminen ulkomaalaisten yrittäjien toimintaan on ollut lepsua. Tuntuu, ettei heiltä koske samat lainsäädännöt kuin alaa yleensä. (Meille on tarkastaja paljastanut, että on helpompi tehdä tarkastuksia suomalaisten omistamissa yrityksissä, kun pystytään puhumaan samaa kieltä ...). Kielitaito ei saisi olla lainsäädännön tulkinnan este!

Viranomaisten yhteistyössä olisi paljon parannettavaa. Luulisi näkyvän jo pelkkien tilastotietojen perusteella (esim. alkoholiosuudet/alkoholimyynti), mistä löytyy pahimmat pesäkkeet.

Miksi sekä tuotevalvontakeskus että lääninhallitus kilpailevat (siltä on tuntunut) keskenään samoilla apajilla. Riittäisi yksi, jompikumpi, niin tehostuisi toiminta. Tällä hetkellä eivät tiedä itsekään kumpi hoitaa, mitä hoitaa. Miten homma siis pysyy hanskassa?

Muutenkin tuntuisi tehokkaammalta ja mielekkäämmältä, jos olisi YKSI YHTEINEN eri viranomaisista koostuva alueen torjuntayksikkö, missä kaikki tietäisivät alueensa ravintoloiden tilanteen! Näin toimien voitaisiin yhteisvoimin keskittyä tarkastamaan juuri kriittisimmästä päästä yrityksiä (ja jättää jo tarkastetut ja laillisesti toimivat yritykset vähemmälle huomiolle).

Yrityksille voisi myös informoida alueensa torjuntayksikön yhteyshenkilöt, joihin voisi tarvittaessa olla yhteydessä. (Vaikkapa ilmoittaa omia havaintoja kilpailijoista ...). Tällä hetkellä on sula mahdottomuus tavoittaa henkilöä, jonka puoleen voisi kääntyä tarvittaessa (ainakaan ilman moninaisia tunteja siihen käyttämättä).

267. Ratsiat ravintoloihin, ja kirjanpidon tarkastuksia.

268. Enemmän tarkastuksia.

269. Kertaalleen maksunsa maksamatta jättänyt yrittäjä ei saisi jatkaa uudelleen esim. toisella nimellä.

273. Tarkastuksia voisi lisätä.

274. Lisää resursseja ulkomaisten yrittäjien tutkintaan.

280. Pitäisi jalkautua kentälle ja tutustua todellisuuteen, keskittyä niihin, jotka todella tekevät bisnestä, ei yleishyödyllisten (esim. urheiluseurat) yhteisöjen toimintaedellytysten (toiminnan ja talojen ylläpito) vaikeuttamiseen.

281. Silloin kun huomataan jotakin, puututaan välittömästi.

285. Lisää resursseja.

287. Tasapuolisuus yrittäjien kesken, esim. jatkoluvat yms.

290. Lisätään valvontaa.

291. Estäkää.

294. Käyttäkää voimassa olevia keinoja tehokkaasti.

298. Enemmän toimintaa.

301. Kaikki, jotka eivät osaa Suomen tai Ruotsin kieltä puhua ja kirjoittaa oikein, takaisin sinne mistä ovat tänne tulleet.

302. Uskon, että suurin syy miksi torjunta on ollut heikkoa on resurssipula” Uskon, että ammatti-ihmiset tekevät parhaansa!
303. Ymmärrettäisiin paremmin pienten yritysten ongelmia työvoiman kalleuden takia.
304. Kohdassa 7 [kysymys 7] esitettyjen toimien entisestään tehostaminen.
306. Ruoka-aineiden ja alkoholin hankintakanavien seuranta, ammattitaidon seuranta, yrittäjien taustojen seuranta, rahoituksen seuranta.
312. Tarkastusten tehostaminen epäilyttäviin paikkoihin.
314. Vakuutus- ja veromaksuihin kevennyksiä, koska näin yritykset eivät lähtisi mukaan harmaaseen talouteen.
315. Erityinen tiedonjako maatilamatkailukohteisiin, missä toimitaan kuin “villissä lännessä”.
318. Keskittyisivät oikeisiin rikoksiin.
320. Pimeä työvoima! Enemmän tarkkailua siihen.
322. Tiukempaa seurantaa ruokapuolelle.
324. Ilmiantopuhelin. Valtion ja kuntien ylläpitämiä tappiota tuottavia ravintoloita koulujen yhteydessä.
329. Ulkomaalaisten (turkkilaisten) huumerahanpesu ravintoloissa tutkintaan.
333. Lisätä tutkimuksia.
335. Kuunnelkaa vihdoinkin ja viimein rehellisiä yrittäjiä (pitkäaikaisia).
336. Aloittavien yritysten tiukempi seulonta lupia myönnettäessä.
338. Satunnaistarkastuksia yrityksiin [siitä] maksetaanko kaikki työnantajavelvoitteet.
339. Lisää verotarkastuksia.
341. Resurssien mukaan enemmän tarkastuksia.
343. Aloittavien ohjaaminen ja seuranta. Jos joku myy kovin halvalla, pitäisi asioita selvittää. Verovelkaa ei pitäisi antaa syntyä niin helposti.
344. Koulutus.
345. Kun saavuttaa anniskeluyrittäjän statuksen, ts. saa luvat toimintaan, pitäisi antaa yrittämisen rauhaa.